

8406
22/94

ΚΑΛΛΙΠΟΛΙΣ

Η ΠΟΛΙΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΙΚΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

Ἱστορικὴ καὶ γεωγραφικὴ αὐτῆς περιγραφή· πολιτικὴ
καὶ ἑκπαιδευτικὴ διοίκησις· Ἀρχιερεῖς,
διδάσκαλοι, μεγάλοι εὐεργέται, σχολεῖα,
πόροι, ἐμπόριον, βιομηχανία

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤ. Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

•
~~~~~  
*Ἐὶς χάριτας ὅστις εὐγενῶς χαρίζεται,  
ἰδιώτης ἐν βροτοῖσιν·  
Εὐεργετὴς.*  
~~~~~


ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ "ΝΟΜΙΚΗΣ",

Ὁδὸς Ὀφθαλμιατρείων 5

1907

ΤΗΙ ΜΑΚΑΡΙΑΙ ΜΝΗΜΗΙ

ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗΤΟΥ ΜΟΙ ΘΕΙΟΥ

ΔΑΝΙΗΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Ο ΑΝΕΨΙΟΣ ΑΥΤΟΥ

ΚΩΝΣΤ. Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Τὸ τέταρτον τοῦ αἰῶνος, ὅπερ ἐδαπάνησα μέχρι τοῦ-
δε ἐν ἐνδελεχεῖ καὶ ἀθορύβῳ διδασκαλίᾳ ἐν Καλλιπό-
λει, τὰ εἴκοσι καὶ πέντε συναπτά ἔτη τοῦ βίου μου,
ἕτινα διήλθον διδάσκων τὴν νεολαίαν τῆς φίλης Καλ-
λιπόλεως, ἐνέβαλόν μοι τὸν πόθον ν' ἀνερευνησῶ τὰ
κατ' αὐτὴν, ἐν τοῖς ἀρχαίοις, μέσοις καὶ νέοις χρόνοις
καὶ νὰ γράψω τὴν μετὰ χεῖρας μελέτην, χάριν παντὸς
μὲν φιλομούσου Καλλιπολίτου, ἰδίᾳ δὲ τῆς φίλης νεο-
λαίας, ἥτις εὖρεν ἐν ἐμοὶ στοργὴν πατρός, ἐν αὐτα-
παρνησίᾳ μοχθοῦντος διὰ τὰ ἴδια τέκνα, δι' ἀγάπης
δὲ καὶ αὐτῆ καὶ σεβασμοῦ υἱικοῦ περιέβαλέ με καὶ
περιβάλλει πάντοτε.

Οὐδαμῶς ἔσκεψάμην τὸ πρῶτον, οἷας δυσχερείας θὰ
προὔτιθῃ μοι τὸ ἔργον καὶ τότε καλῶς ἠσθόμενῳ τοῦτο,
ὅποτε ὁ σοφὸς καὶ σεβαστὸς τῆς ἱστορίας καθηγητῆς
ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ κ. Π. Καρολίδης, ἐν
ἠθέλησα νὰ συμβουλευθῶ, ἔσχε τὴν εὐγενῆ καλωσύ-
νην νὰ μοι ὑποδείξῃ τὸν τρόπον, δι' οὗ ἔμελλον ν' ἀνε-
ρευνησῶ καὶ ἀνεύρω τὰς πηγὰς, ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς
Ὀμηρικῆς ἐποχῆς, ἵνα οὕτως ἐξαγάγω πόρισμα ἰδίας
μελέτης.

Δὲν ἀπεθαρρύνθην ἐκ τῶν δηλώσεων τούτων τοῦ
σοφοῦ καθηγητοῦ, ἀλλ' ἔσχον τὴν τόλμην νὰ ἐπιδοθῶ
εἰς μελέτας ἀνά τὰς βιβλιοθήκας τῆς Μητροπόλεως
ταύτης παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀπλοῦν ἡμῶς βλέμμα
εἰς τὰ Λατινικὰ καὶ Γερμανικὰ κείμενα καὶ τὰς ἀτε-

λευτήτους σημειώσεις και παραπομπάς, ἤρκεσε νὰ μὲ πείσῃ ὅτι «οὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον».

Ἡδέως ὁμοίως ἐπόνησα, ὅση μοι δύναμις, μὲ στερρὰν τὴν ἀπόφασιν ἵνα μὴ ἀποστῶ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ πόθου μου.

Ὅθεν, αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην, πρωτίστως μὲν νὰ ἔμολογήσω ὅτι οὐδεμίαν ἔχω ἀξίωσιν ἐπὶ τελειότητι τῆς ἐργασίας μου, διότι μοι ἦτο ἀδύνατον νὰ διεξέλθω πάντα τὰ συγγράμματα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια καίπερ μὴ ἔγοντα ἄμεσον ἀναφορὰν πρὸς τὸ προκείμενον ζήτημα, θὰ ἐνέκρυπτον ὅμως ἰσως πληροφορίαν τινὰ περὶ τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος καὶ τῆς θέσεως τῆς Καλλιπόλεως, παρα μόνον ἐπιπολαίως νὰ φυλλομετρήσω αὐτά· εἶτα δὲ νὰ παρακαλέσω θερμῶς τοὺς ἀναγνώστας μου, ἵνα κριταὶ καὶ οὐχὶ ἐπικριταὶ γινόμενοι, ἐπεικῶς κρίνωσι τὰ πρωτόλεια τῶν πνευματικῶν μου τούτων κόπων. Εὐχαρίστως δὲ θὰ ἔβλεπον τοὺς ἀρμοδιωτέρους μου ἐπιλαμβανομένους τοῦ ἔργου τούτου, καὶ σοφώτερον τὰ κατὰ τὴν φίλην Καλλιπόλιν ἀνερευνῶντας.

Τὸ ἐπ' ἐμοί, προσεπάθησα καὶ κατὰ τὴν ἐμὴν ἰδέαν, νομίζω, ὅτι κατῴρθωσα νὰ καταστήσω τὴν περιγραφὴν τῆς Καλλιπόλεως ἀξίαν ἐπωσδῆποτε μελέτης, τερπνὸν δὲ καὶ διδακτικὸν ἀνίγνωσμα τῇ φίλῃ νεολαίᾳ ἰδίᾳ.

Ἐλευτῶν, καθῆκον ἀπαραίτητον νομίζω νὰ ἐκφράσω καὶ δημοσίᾳ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς καρδίας μου καὶ τὰς μᾶλλον ἐνθέρμους εὐχαριστίας μου τοῖς φίλοις Καλλιπολίταις, τοῖς τὴν ὕλικὴν καὶ ἠθικὴν αὐτῶν συνδρομὴν παρασχοῦσι μοι, εὐχόμενος αὐτοῖς τὰ βέλτιστα.

Ἐγγραφοὶ ἐν Ἀθήναις κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1906

Κωνσταντῖνος Α. Κωνσταντινίδης

Η ΚΑΛΛΙΠΟΛΙΣ

1.

Ἐν τῇ Θρακικῇ Χερρονήσῳ, τῇ κατ' ἀντιπέρας Ἀβύδου, ἢ καὶ ἐφ' Ἑλλησπόντῳ, κεῖται ἡ Καλλίπολις, περὶ ἧς ἐπιχειρῶ, ὄση μοι δύναμις, νὰ πραγματευθῶ ἐν τῷδε τῷ μελετήματί μου.

Ἐκτισμένη ἐπὶ λόφου ἡ πόλις, παρουσιάζει, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της, θέαμα γοητευτικὸν τῷ παραπλέοντι ταξειδιώτῃ, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς φυσικῆς καλλονῆς, ἣν ἐπαυξάνει ὁ ἀγάρρους Ἑλλησποντιος, ἐπιχαρίτως βρέχων αὐτὴν ἐξ Ἀνατολῶν.

Ὡς ὄρια ἡ πόλις ἔχει πρὸς βορρᾶν μὲν τὴν ἀρχαίαν Καρδίαν πρὸς νότον τοὺς Αἰγὸς ποταμοὺς πρὸς ἀνατολὰς τὸν Ἑλλησποντιον καὶ τὴν Λάμψακον καὶ πρὸς δυσμὰς τὸν μέλανα κόλπον παρεντιθεμένων τῶν προαστείων αὐτῆς κατὰ μῆκος.

Ἡ Καλλίπολις, ὡς ἀρχαία πόλις, οὐδεμίαν ἱστορικὴν ἀξίαν κέκτηται· ἐφ' ᾧ, οὔτε ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡροδότος, οὔτε ὁ Θουκυδίδης, οὔτε ὁ Ξενοφῶν, οὔτε ὁ Δημοσθένης, ὁ τοσαῦτα περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ γράφας, ποιοῦνται λόγον περὶ αὐτῆς. Αἱ σημαντικαὶ πόλεις, αἵτινες τὴν Θρακικὴν Χερσονήσον ἐστόλιζον κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνος, ἦσαν αἱ ἑξῆς. Καρδία, Ἴδη, Παιών, Ἀλωπεκόννησος, Ἀράπλος, Ἑλβιούς, Ἀβυδος, Σησιός, ἐντὸς δὲ Αἰγὸς ποταμοί, Κρήσσα, Κρηθωτὴ, Πακτὴν, καὶ ἐν μέσῳ Ἀγορὰ πόλις. Θὰ ἦτο

μάλιστα ἀμφίβολον, ἂν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὑπῆρχε πόλις ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, ἀφοῦ οὔτε ἐξ ἐπιγραφῶν, οὔτε ἐκ νομισμάτων δυνάμεθα νὰ ἀποδείξωμεν σαφῶς τὴν ὑπαρξιν αὐτῆς, ὡς τῆς Καρδίας καὶ Λυσιμαχείας καὶ Κριθωτῆς καὶ ἄλλων τῆς Χερρονήσου πόλεων, ὧν τὰ νομίσματα εἶνε ἀφθονώτατα καὶ ἐν πάσῃ λεπτομερεῖᾳ περιγράφονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν νομισμάτων, (α) εἰ μὴ ὁ Σιράβων ἐν τοῖς γεωγραφικοῖς αὐτοῦ καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἐν τῷ περὶ πόλεων, μνεῖαν ἐποιοῦντο ταύτης. Καὶ ὁ μὲν Σιράβων τόσον μόνον λέγει περὶ Καλλιπόλεως. « Ἐν δὲ τῇ στερορῇ τῆς Χερρονήσου πολίχνην ἔστι Καλλίπολις. Κεῖται δὲ ἐπ' ἀκτῆς ἐκκειμένης πολὺ πρὸς τὴν Ἀσίαν κατὰ τὴν Λαμψακηνῶν πόλιν, ὥστε τὸ διάστημα μὴ πλέον εἶνε τειταράκοντα σταδίων. » Στέφανος δὲ ὁ Βυζάντιος « Καλλίπολις, πολίχνην Λαμφάκου, ἐν τῇ Περαίᾳ τῆς Χερρονήσου, ἐπ' ἀκτῆς κειμένη . . . » Ἐκ τούτων δῆλον γίνεται ὅτι ἡ Καλλίπολις, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, οὐ μόνον μονομερῶς δὲν ἠδύνατο νὰ δράσῃ, ὡς ἐκ τῆς σμικρότητός τῆς καὶ διὰ τοῦτο οὐδεμιᾶς ἠξιώθη προσοχῆς ὑπὸ τῶν συγγραφέων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι καὶ ἦτο ὑποτιταγμένη τῇ Λαμφάκῳ ὡς δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν μόνον τοῦτο ἐκ τε τοῦ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου ὀνομάζοντος αὐτὴν πολίχνην Λαμφάκου καὶ ἐκ τοῦ Σιράβωνος περὶ Σησιτοῦ λέγοντος. « Σησιτός δὲ ἀρίστη τῶν ἐν Χερρονήσῳ πόλεων· διὰ δὲ τὴν γειτοσύνην ὑπὸ τῷ

(α) Τὰ ἀρχαῖα νομίσματα τῆς Χερρονήσου ἐξεδόθησαν πιθανῶς ἐπὶ πόλιος καλουμένης ἐν ἀρχαίᾳ ἐποχῇ Χερρονήσου. Εἶνε δι' ἀμφίβολον, ἂν ἡ πόλις αὕτη ἦτο ἡ αἰτὴ πρὸς τὴν μετέπειτα Καλλίπολιν ἢ πρὸς τὴν Καρδίαν. (Ἐγγειρ. νομισματ. Βιβλ. Μαγασίη).

αὐτῷ ἡγεμόνι τῆς Ἀβύδου, καὶ αὐτῇ ἐτέτακτο. . . . »

Κατὰ τοὺς πρώτους Ρωμαϊκοὺς χρόνους, ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ Ἀντιωνίων, ἡ Καλλιπόλις ἀπαντᾷ μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου. « Καρδία, Ἐλαιούς, Κύλλα, Σησιός, Καλλιπόλις, Πακτύη, τὸ ὄριον τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου Κριθεῖα, Μάδος ». Καὶ εἰς τοὺς μετέπειτα δὲ χρόνους φαίνεται ἡ Καλλιπόλις ἐν τῷ Ἱεροκλέους Συνεκδήμῳ ὡς ἕξῃς « εἰσὶν αἱ πᾶσαι ἐπαρχίαι καὶ πόλεις, αἱ ὑπὸ τὸν βυσιλέα τῶν Ρωμαίων διοικούμεναι τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς ὑποτίεταται Ἐπαρχίαι Θράκης (Εὐρώπης) ὑπὸ κομιστῶν, πόλεις ἰδ'. Εὐδοξιούπολις, Ἡράκλεια, Ἀρκαδιούπολις, Βιζύη, Πανόνιον, Ὀρνοι, Γάνος, Καλλιπόλις, Μόριζος, Σιλτικὴ, Σαναδία, Ἀφροδισία, Ἀπρος. Κοιλία ». Ἐν δὲ τῇ Γεωγραφικῇ ὑφηγήσει Κλαυδίου Πτολεμαίου περιγράφονται τὰ ὄρια τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου. « Ἀπὸ μὲν ἄρκτον ἀπὸ τοῦ μέλανος κόλπου ἐπὶ τὴν Προποντίδα καὶ τῷ ἐντιεῦθεν μέρει τῆς Προποντίδος τῷ μέχρι Καλλικόλεως ἀπὸ δὲ δύσεως τῷ λοιπῷ μέρει τοῦ μέλανος κόλπου, ἐν ᾧ πόλεις Καρδία ἢ Καρδιόπολις καὶ ἡ Μαστουσία ἄκρα, ἀπὸ δὲ μεσημβρίας, τῷ ἐντιεῦθεν Αἰγαίῳ πελάγει, ἐν ᾧ πόλεις, Ἐλαιούς καὶ τὸ ἐχόμενον ἄκρον ἀπὸ δὲ Ἀνατολῶν, τῷ Ἑλλησπόντῳ ἐν ᾧ πόλεις αἱ δε Κοῖλα ἢ Κύλλα, Σησιός, Καλλιπόλις, Κριθεῖα Μάδυτος ».

Μεταξὺ Καλλικόλεως καὶ Κριθωτῆς ὑπάρχει μικρά τις σύγχυσις, ὡς ἐκ τῶν ἐπομένων. Ἐν μὲν τῷ λεξικῷ Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας τῶν κ. κ. Σ. Ι. Βουτυρᾶ καὶ Γ. Καρύδου, ἀπαντᾷ « Κριθωτῆ, πόλις τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, πλησίον τῆς Μαδύτου, ἢ ὕστερον Καλλιπόλις, » ἐν δὲ τῇ Βυζαντινῇ λογοτεχνίᾳ

Κρουμβάχερ τομ. 3ος «Κριθωτή, πιθανῶς ἔκειτο παρὰ τὴν τανῦν Κρλίπολιν».

Ἐν τινι δὲ ἐγκυκλαιδικῷ λεξικῷ, ἀναφαίρεται, ὅτι ἡ Καλλίπολις ἐκαλεῖτο πιθανῶς τὸ πάλαι Κριθωτή· τὸ δὲ ὄνομα Καλλίπολις ἀναφαίνεται μόνις ἐπὶ τῶν μεταγενεσιτέρως βασιλέων τῆς Μακεδονίας.

Ἐίπε δὲ ἄγνωστον πῶς ἡ πόλις Κριθωτή, ἡ σήμερον γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κριθία, ἡ ἀπέναντι τοῦ Ὀφρυνείου (Γέγγκιοῖ) καὶ περὶ τὰς πέντε ὥρας ἀπέχουσα τῆς Μαδύτου, εὐρέθη ἐκεῖ, ἐνῶ ἅπαντες οἱ συγγραφεῖς τοποθετοῦσιν αὐτὴν ὀγδοήκοντα στάδια μακρὰν τῆς πόλεως Καρδίας.

II.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἱστορία αἰτίας πόλεως τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου συνδέεται στενῶτα μετὰ τῆς ἱστορίας αὐτῆς, ἐν τῇ ἀρχαιότητι μάλιστα, παραθέτω ἐνταῦθα ἐν ὀλίγοις τὴν ἱστορίαν τῆς Χερσονήσου καὶ τὰς αἰτίας καὶ τοὺς λόγους, δι' ὧν ἰδρύνθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων αἱ πόλεις αὐτῆς, ὑπ' ὅψει ἔχων τὴν τε ἀξιόλογον καὶ πολλῶν ἐπαίνων ἀξίαν πατριδογραφίαν τῆς Μαδύτου, ὑπὸ Χρυσσοτόμου Α. Παπαδοπούλου ἀπὸ τοῦ 1890 ἐκδοθεῖσαν καὶ τὰ Θρακικὰ ὑπὸ Εὐστρατίου Ι. Δράκου Μοσχονησίου ἐκδοθέντα κατὰ τὸ 1892, ὧν τὰ κείμενα οὐκ ὀλίγον διηκόλυνάν με ἐν τισι σημείοις.

Ἐκ τῆς ἱστορίας λοιπὸν τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου μανθάνομεν ὅτι ταύτην κατοίκησαν πολλὰ τὸ πάλαι ἔθνη, ὡς Πελασγοί, Θυνοὶ καὶ οἱ λεγόμενοι Δόλογχοι. Μετὰ δὲ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων, οἱ Ἴωνες καὶ Αἰολεῖς ἀποικίσαντες εἰς ταύτην ἐξέβαλον

τοὺς παλαιοὺς κατοίκους καὶ κατέλαβον τὰ παράλια ἰδίως μέρη. Μετὰ πολλὰ δὲ ἔτη ὕστερον, Μιλτιάδης ὁ Κυνήλου, λαβὼν πολλοὺς τῶν Ἀθηναίων ἦλθεν εἰς αὐτήν, συνεπιφέρων τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ τὰ Ἑλληνικὰ ἦθη καὶ κατέλαβεν αὐτήν, ἣς καὶ ἐγένετο τύραννος. Ἐκιοτε ἤρχισαν στοιχηθδὸν κτιζόμεναι αἱ πόλεις ἐν τῇ Χερρονήσῳ, ὧν ἐπρώτεον ἡ Καρδία, Λυσιμαχία Χερρόνησος, Σησιός, Κριθωτὴ Μάδυτος καὶ ἄλλαι.

Ἄλλ' ἡ θέσις αὐτῆς ἢ ἐπίκαιρος διήγειρε πάντοτε τὰς κατακτητικὰς ὀρέξεις τῶν διαφόρων ἡγεμόνων καὶ μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους πολλὰς ὑπέστη μεταβολὰς καὶ μόλις, μετὰ πάροδον αἰῶνος ἀπὸ τῆς πρώτης ἀπὸ τοῦ Μιλτιάδου κατοχῆς, ἠδυνήθησαν οἱ Ἀθηναῖοι ν' ἀνακηρύξωσιν αὐτήν μέρος τῶν κτιήσεών των.

Μετὰ δὲ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, οἱ Ἀθηναῖοι ἀπώλεσαν τὴν Χερρόνησον, διότι κατέλαβον αὐτήν ἐπὶ μικρὸν οἱ Σπαρτιάται, οἵτινες δὲν ἠδυνήθησαν κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους νὰ στηρίξωσι τὴν κατοχὴν των, ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι τῆς Χερρονήσου οὐδαμῶς ἠρέσκοντο εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Σπαρτιατῶν. Τῷ 359 π. χ. κατέλαβε τὴν Χερρόνησον Κερσοβλέπις ὁ Κόιντος· ἀλλὰ τῷ 357 π. Χ. Χάρης, ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγός, ἐπανήγαγε τὴν Χερρόνησον ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀθηναίων· ἢ διατήρησις ὁμως αὐτῆς ἦτο λίαν ἐπισηφαλὴς καὶ μόνον διὰ συνθήκης τοῦ Χάρητος καὶ Κερσοβλέπιου παρεχωρήθη ἡ χώρα εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἐπιφυλάξαντος τοῦ Κερσοβλέπιου δι' ἑαυτὸν τὴν ἰσχυρὰν Καρδίαν ἣτις ἦτο ἡ κλεῖς τῆς Χερρονήσου. Ἐν τούτοις καὶ μετὰ

τὴν παραχώρησιν ταύτην, μόνον κατὰ τῷ 353 ἠδυνήθησαν μονίμως καὶ σταθερῶς νὰ καταλάβωσιν αὐτὴν οἱ Ἀθηναῖοι, ὅποτε καὶ νέους κληρούχους ἐπεμφαν ἐκεῖ (α). Καίπερ δὲ ἡ Χερρόνησος μακρὰν τῶν Ἀθηνηῶν κειμένη, εἶχεν ὅμως οἰκειοτάτας σχέσεις μὲ τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἐθεώρουν αὐτὴν μέρος τῆς Ἀττικῆς καὶ ἀναπαλλοτριώτον κτῆμα τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας.

Αἰφνης ὅμως νέος ἐχθρὸς ἀναφαίνεται, Φίλιππος ὁ Μακεδῶν, ὅστις ἅμα τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας κατέλαβε, διέτρεξε ὅλην σχεδὸν τὴν Θράκην καὶ ἀπειλητικῶς ἤδη προχώρει πρὸς τὴν Χερρόνησον καὶ ἠδονήθησαν μὲν οἱ Ἀθηναῖοι ν' ἀναχαιτίσωσιν αὐτὸν ἐπὶ μικρὸν, ἀλλ' ὁ Φίλιππος, διὰ τῆς ὑπερόχου αὐτοῦ δυνάμεως κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὴν Χερρόνησον καὶ ἐντὸς μικροῦ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἕλληνες ἅπαντες ἔκυπτον πρὸ τῆς Μακεδονικῆς ἰσχύος καὶ βίας. Τοιαύτη, ἐν δυνατῇ συντομίᾳ, ἡ ἀρχαία τῆς Χερρόνησου ἱστορία, συνεπῶς καὶ ἡ τῆς Καλλιπόλεως καὶ τῶν ἄλλων μικρῶν πόλεων αὐτῆς, αἵτινες, ὡς προεῖπον, μὴ δυνάμεναι νὰ δράσωσι μονομερῶς, οὐδεμιᾶς ἠξιώθησαν προσοχῆς ὑπὸ τῶν συγγραφέων, οἵτινες ἐκτὸς τῶν πόλεων Καρδίας καὶ Λυσιμαχείας ἀναφέρουσι τὴν Σησιόν, Μάδυτον, Ἀλωπεκώνησον κ. α.

Εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς ἐπίσημος ἐγένετο πρώτην φοράν γνωστὴ ἡ Καλλιπολις ἐν τῇ ἀλώσει αὐτῆς ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνοιο κατὰ τῶν Ρωμαίων.

Εἶπον ἐν ἀρχῇ, ὅτι ἡ Καλλιπολις ἐπὶ τῆς ἐποχῆς

(α) Πατριδ. Μάδυτ. Χρυσοστ. Παπαδ.

τοῦ γεωγράφου ἦν πολίχμιον, ἀξιόλογον δὲ καὶ εὐλίμενον λέγει τὴν Λάμψακον ὁ ἴδιος. Καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἔκτης μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος ὡς καὶ κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα, ἡ Καλλιπολις ἦν πολίχμιον. Τὸ ἄστρον τῆς πόλεως ταύτης ἀμυδρὸν ἐνεφανίζετο εἰς τὸν ἱστορικὸν ὀρίζοντα καθ' ὅλον τὸν μεσαιῶνα, φαινότατον δὲ φθίνοντος αὐτοῦ.

III.

Πόθεν δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο προσέλαβεν ἡ Καλλιπολις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσω.

Ἐἶνε παράδοξον, ὅτι τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως, ἡμῖς φαίνεται ἰόσον εὐκόλος, παρέλειψε ν' ἀναφέρῃ ὁ Στέφανος ὁ Βυζάντιος, ὅστις ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «περὶ πόλεων» καταγίνεται εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῆς ἐτυμολογίας διαφόρων πόλεων καὶ ἐθνῶν.

Περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως φρονοῦσιν ὅτι ἐκλήθη αὕτη Καλλιπολις ἐκ τῆς συνθέσεως τῶν λέξεων κάλλος-πόλις. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ὠραιότης τῆς θαλάσσης καὶ αἱ πολυπύκνοιλοι κάλλοι τοῦ τόπου καὶ ἐξοχικαὶ τοποθεσίαι ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς πρῶτους ἰδρυτὰς ταύτης νὰ τὴν ὀνομάσωσιν οὕτως.

Ὁ Στράβων Καλλιπολιν, λέγει, ὡς καὶ ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Ἱεροκλῆς ὁ γραμματικὸς, ὁ Στέφανος ὁ Βυζάντιος, ὁ Ἐπιφάνιος ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου ἐν ἐπισκοπικοῖς καταλόγοις. Ἐπίσης λέγεται καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῆς, προϊόντων ἐκ Ρωμαϊκῶν χρόνων, ἐφ' ὧν ἴσταται καθαρωδὸς ὁ Ἀπόλλων ὀρθίος, καὶ ἐπὶ τοῦ ἄλλου δαφνοσιεφῆς κεφαλῇ τοῦ Ἀυτοκράτορος Τραϊανοῦ, ὡς καὶ ἐκ τινῶν ἐπιγραφῶν.

Μόνοι οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς λέγουσι ταύτην

Καλλιούπολιν· Λέων μάλιστα ὁ Χαλκοκονδύλης καὶ Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς ἀναφέροντες περὶ Καλλιπόλεως, ἐν διαστιάσει γράφουσι αὐτὴν Καλλίου πόλις, ὡσεὶ ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Καλλίας ἐθεμελίωσεν αὐτήν· Καὶ ἡ μεγάλη δὲ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία μέχρι σήμερον οὕτω καλεῖ τὴν μητρόπολιν «Καλλιουπόλεως» ἀπὸ τοῦ μεσαιῶνος ὅλου σχεδόν· Καὶ ὁ μητροπολίτης δὲ αὐτῆς οὕτω γράφεται καὶ λέγεται καὶ ἐν ἐγγράφοις καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς καὶ ἐν φήμαις.

Ἡ ἱστορία δὲ ἀναφέρει πολλοὺς Καλλίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τινὰ στρατηγὸν Ἀθηναῖον· ἰδίᾳ δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουσι πολλὰ μέλη ἀρχαίας Ἀθηναϊκῆς οἰκογενείας, περιφήμου διὰ τὸν πλοῦτόν της, ἐχούσης δὲ κληρονομικὸν τὸ ἰξίωμα δαδούχου ἐν τοῖς Ἐλευσινίοις μυστηρίοις. Εἰς τούτων ἀπεκαλεῖτο λακκόπλουτος, διότι ἐπλούτησεν ἀπὸ θησαυροῦ, ὃν ἔδειξεν αὐτῷ ἐν λάκκῳ κεκρυμμένον Πέρσης τις μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην· καὶ οὗτος ἦν ὁ Καλλίας ὁ υἱὸς τοῦ Ἰππονίκου, ὅστις ἠγεῖτο πρεσβείας, ἣν ἐστάλη ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Σοῦσα χάριν συνομολογήσεως μονίμου εἰρήνης μετὰ τοῦ βασιλέως. Καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, ἐὰν παραδεχθῶμεν τὴν γνώμην ἱστορικοῦ τινος, ἄνευ ὁμῶς οὐδεμιᾶς μαρτυρίας ἢ ἀποδείξεως, ἢ πόλις τὸ ὄνομα προσέλαβεν ἢ ἐκ τοῦ Καλλίου τούτου, ἢ ἐκ τοῦ ἑτέρου τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ, διότι πάντες οἱ ἄλλοι, οἱ τὸ ὄνομα τοῦτο φέροντες εἶνε ἄσχετοι πρὸς τὸ προκειμενὸν ζήτημα.

IV.

Ἡ Καλλίπολις δρωσα ἀναφαίνεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ

κατὰ τὸν μεσαίωνα, διε καὶ ὠχυρώθη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων καὶ ἔκτισε ὡς φρούριον ἰσχυρὸν ἀναφέρεται. Πρῶτος ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς στερεώτατα ἐτειχίσαιτο αὐτήν, τέως ἀτειχιστον οὖσαν καὶ εἰς τὴν Σησιὸν φρούριον ἤγειρεν ὡς καὶ εἰς τὴν Ἐλαιουῖντια «δυσπάριτον καὶ ἄμαχον». Ἐκ Καλλιπόλεως διεβιβάσθησαν τῷ 1190 τὰ στρατεύματα τῶν σταυροφόρων ὑπὸ τὸν Φρειδερίκον Βαρβαρόσαν εἰς Ἀσίαν. Τῷ 1204 ἡ πόλις περιῆλθεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἑνετῶν· ἐκυριεύθη δὲ τῷ 1234 ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Βατάση τῆς Νικαίας. Καταληφθεῖσα τῷ 1306 ὑπὸ τῶν μετὰ τοῦ Ρογήρου Φλώρου Καταλανῶν, ἐγένετο, μετὰ τὸν θάνατον τούτου θέατρον φρικώδους σφαγῆς καὶ ἐκυριεύθη μετὰ μακρὰν πολυορκίαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ Γενοσηνσίων.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Καλλιπόλις ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης διεδραμάτισε τὸ σπουδαιότερον πρόσωπο τῶν περὶ τὴν Θρακικὴν Χερσονήσον πόλεων, μεταδίδομεν τοῖς ἀναγνώσταις ἡμῶν λεπτομερέστερά τινα ἱστορικὰ γεγονότα περὶ Καταλάνων ἐκ τῆς πραγματείας Ἑλαμ. Σταματιάδου «οἱ Ναταλάνοι ἐν Ἀνατολῇ».

Καταλάνοι εἶνε ὄνομα συμμορίας τυχοδιωκτῶν Καταλάνων, Ἀραγωνίων καὶ Σαρακηνῶν, οὓς Πέτρος ὁ Γ' ὁ ἐξ Ἀραγῶνος ἤγαγεν εἰς Σικελίαν, ἐναντίον τοῦ Καρόλου τῆς Ἀνδεγαυίας καὶ οἵτινες ἀγόμενοι ὑπὸ τοῦ Ρογήρου δὲ Φρόρ ὑπηρετήσαν ὕστερον τὸ Αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικον Β' τὸν Παλαιολόγον καὶ συνειτέλεσαν εἰς πολλὰς νίκας τὰς ὁποίας κατήγαγεν οὗτος κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Περιπλακεῖς δὲ εἰς νέον πόλεμον καὶ ἔχων ἀνάγκην τῆς βοήθειας τοῦ

Ρογήρου, ὃν εἶχεν ἐξαποστείλῃ εἰς Ἀσίαν, προσεκάλεσε τοῦτον γὰ ἐπιστρέψῃ ἀμέσως ἐξ Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ γὰ ἐνωθῆ μετὰ τοῦ στρατοῦ, ὃν παρεσκεύαζε Μιχαὴλ ὁ Θ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ συμβασιλεύς, εἰς Ἀδριανούπολιν· ὅθεν, διεπεραιώθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 1304 εἰς Εὐρώπην, κατέλαβε τὴν θρακικὴν Χερσόνησον, διένειμε τὰ στρατεύματα αὐτοῦ πρὸς διαχειμασίαν εἰς Καλλιπόλιν, Αἰγὸς ποταμούς, Σηστόν καὶ Μάδυτον· εἶτα δὲ ἠθέλησεν, ἄδηλον πόθεν κινούμενος, γὰ ἐπισκεφθῆ τὸν ἐν Ἀδριανουπόλει συμβασιλεύοντα Μιχαὴλ τὸν Θ', τοῦ ὁποίου ἐγίνωσκε τὴν δυσμενῆ πρὸς αὐτὸν διάθεσιν. Ἐπορεύθη λοιπὸν πρὸς αὐτὸν μετὰ τριακοσίων ἰππέων, ἀλλ' ἐκεῖ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ἀλλανῶν Γεωργίου, ἐφονεύθησαν δὲ καὶ πάντες οἱ ἀκόλουθοι τοῦ Ρογήρου, πλὴν τριῶν ἰππέων, οἵτινες διασωθέντες εἰς Καλλιπόλιν ἀνήγγειλαν τὰ γενόμενα. Ἐντεῦθεν οἱ Καιαλάνοι ἀγανακτήσαντες ἔσφαξαν μὲν ἀμέσως τοὺς πλείστους τῆς Καλλιπόλεως κατοίκους, μηδ' αὐτῶν φειδόμενοι τῶν νηπίων, ἐκήρυξαν δὲ ἀναφανδὸν τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ κράτους ὑπὸ ἡγεμόνα τὸν Βερεγγάριον Ἐντιένζα. Ὁρμώμενοι δὲ ἀπὸ τοῦ ὄχυροῦ φρουρίου τῆς Καλλιπόλεως, ἐπεχείρησαν τὴν λεηλασίαν καὶ τὴν ἄλωσιν τῆς πέριξ χώρας καὶ ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου τὴν Πέρινθον, τῆς ὁποίας ἠβηδὸν ἔσφαξαν τοὺς κατοίκους. Τότε ὁ Μιχαὴλ, ἐξ Ἀδριανουπόλεως, ἀπέστειλε πολυάριθμον ἰππικόν, ἵνα προσβάλλῃ τοὺς Καιαλάνους. Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν οἱ ἀποσιαλέντες μετέβαινον εἰς Καλλιπόλιν, οἱ Καταλάνοι, τοὺς ἵππους τῶν εἰς νομὴν πέμπαντες, ἦσαν τῆδε κακεῖσε διεσπαρμένοι· ὅθεν, ἀπροπαρασκευῶν ὄντων, οἱ τοῦ Μιχαὴλ

στρατιῶται ἐπέπεσον καὶ αὐτῶν, ἐκυρίευσαν ὅλους τοὺς ἵππους των καὶ ἐφόνευσαν ὡσεὶ χιλίους· μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν ταύτην τῶν Καταλάνων ἀπελείποντο αὐτοῖς μόνον διακόσιοι ἕξ ἵπποι καὶ τρισχίλιοι καὶ τριακόσιοι ἐπιτὰ πεζοὶ καὶ ἑφιπποι. Δὲν ἔμειναν ὁμως καὶ οὗτοι ἤρεμοι, ἀλλ' οἶονεὶ ἀντεκδικούμενοι, φρικωδῶς ἔχρησαντο τοῖς δυστυχεῖσι Καλλιπολίταις, τοὺς μὲν ἄνδρας ἠβηδὸν κατασφάζαντες, τὰς δὲ γυναῖκας ἐκβιάσαντες καὶ οἰκτρῶς θανατώσαντες, τὰ δὲ παιδιά ἀσπλάγχως ἀνασκολοπίσαντες. Λαβόντες, δὲ πολλοὺς μισθοφόρους κατέλιβον τὸ Ἑξαμίλιον, ὅπερ ἦτο ἢ κλεῖς τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου καὶ παρηνώχλουν δεινῶς τὸν Ἀνδρόνικον. Οὕτως δὲ μὴ εὐρίσκων ἀνάπανσιν, ἐφ' ὅσον οἱ Καταλάνοι κρατοῦντες τὴν Καλλιπολιν ἐδήουν τὰς παρακειμένας χώρας καὶ ἐκώλνον τὴν διὰ τῆς Προποντίδος ναυτιλίαν, ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῶν Γενονησίων ἀντὶ χρηματικῆς ἀμοιβῆς ἑξακισχιλίων χρυσῶν νομισμάτων. Οἱ δὲ Γενονήσιοι, τὸ μὲν ἐκ τοῦ μίσους ὅπερ ἔτρεφον ἔκπαλαι πρὸς τοὺς Καταλάνους, τὸ δέ, διότι ἐκτὸς τῆς χρηματικῆς ἀμοιβῆς, ἦλ τιζον νὰ καρπωθῶσι καὶ ἄλλας ὠφελείας, παρεδέχθησαν τὴν πρότασιν καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ χαίρων τοῖς ἔπεμψε τὰ ἑξακισχίλια φλωρία. Ὅτε ὁμως ἠγνόησαν τὸ δυσχερὲς τοῦ ἀγῶνος ἠρνήσαντο νὰ ἀκστρατεύσωσι, προφασιζόμενοι ὅτι ἔλλιπῆ ἦσαν τὰ σταλέντα φλωρία. Μάτην ὁ Αὐτοκράτωρ ὑπεσχέθη νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ ἔλλειπον, μάτην ἐπρότεινεν ἄλλας ὠφελείας ἔμειναν ἀμειτάπειστοι ὥστε ἐδέησε μόνος ὁ Αὐτοκράτωρ νὰ ἀναλάβῃ τὸν πρὸς τοὺς Καταλάνους πόλεμον. Τότε ὁ ἀπηλπισμένος Ἀνδρόνικος ηὐτύχησε νὰ λάβῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του ἀξιόλογόν τινα Γενοῦτικὴν

ναυτικὴν μοῖραν, ἣτις ἐπιπεσοῦσα κατὰ τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ τῶν Καταλάνων, συνέλαβε μὲν αἰχμάλωτον τὸν Ἐντιένζα, ἐξωλόθρευσε δὲ σχεδὸν τὴν ναυτικὴν αὐτοῦ δύναμιν, τὸν δὲ πεζὸν στρατὸν ἐπιτοσοῦτον κατειτρόπωσεν, ὥσπερ ἐλάχιστοι ἐξ αὐτοῦ διασώθησαν. Οὗτοι δὲ οἱ περιλειπόμενοι, ἀναγορεύσαντες ἀρχηγὸν τὸν Ροκαφόρτε καὶ ἐνισχυθέντες διὰ πολλῶν μισθοφόρων, ἀπεφάσισαν νὰ μείνωσιν εἰς Καλλιπολιν καὶ νὰ ἀνισταθῶσιν ἐκεῖ καθ' ἀπάσης ἐν ἀνάγκῃ τῆς δυνάμεως τοῦ κράτους. Πρῶτος ὁ συμβασιλεὺς Μιχαὴλ ὁ Θ ὤρμησε κατ' αὐτῶν μετὰ στρατοῦ ἰσχυροῦ, ἀλλ' ἐνικήθη καὶ πληγωθεὶς μόλις διασώθη εἰς Διδυμότειχον, Ὁ δὲ Ἀνδρόνικος, σχηματίσας ἱκανὸν στρατὸν, ἐπειέθη κατ' αὐτῶν ἀλλ' ἀπεκρούσθη καὶ οὗτος· οἱ δὲ Καταλάνοι ἀνεπέτασαν τότε μετὰ μεγίστων ἐνδείξεων εὐσεβείας ἐπὶ τοῦ πρωτίστου πύργου τῆς πόλεως τὴν σημαίαν τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ γονυπετήσαντες ἐψάλλον τὸ « Θεοτόκε παρθένε ».

Μετὰ τὰς νίκας ταύτας οἱ Καταλάνοι ἐγένοντο κύριοι ἀπάσης τῆς Θράκης, ἐκτὸς ὀχυρῶν τινῶν πόλεων, ὧν δὲν ἔκριναν εὐλογον τὴν ἐκπολιόρησιν. Ἐν Ραυδεσιῶ οἱ Καταλάνοι ἔκαμον τρομερὰς σφυγὰς, καὶ ἡ πόλις αὕτη διὰ τὸ ἐπίκαιρον τῆς θέσεως της ὠρίσθη ὡς κύριον τοῦ στρατοῦ ὀρμητήριον, ἡ δὲ Καλλιπολις παρέμεινεν ὡς τις ἀκρόπολις αὐτοῦ, ἐν ἣ, ὁ Μοντιάνερ, ὁ γράφας ὀξιομνημόνευτον χρονογραφίαν τῆς ὅλης ταύτης τραγωδίας, διωρίσθη διοικητῆς καὶ διαχειριστῆς τῶν θησαυρῶν, ἀποθηκῶν καὶ ναυπηγείων. Ὁ Μιχαὴλ περιορίσθη νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ Διδυμότειχον, τὸ Τσορολοῦν καὶ Ἀδριανούπολιν δι'

ἰσχυρῶν φρουρῶν· πᾶσα δὲ ἡ λοιπὴ χώρα ἐγκατελείφθη εἰς τοὺς ἀγρίους ἐκείνους νικητάς.

Ὁ Ἀνδρόνικος ἀπελπισθεὶς ὅτι θὰ δυνηθῆι νὰ καταβάλλῃ τοὺς Καταλάνους ἐπεχείρησε νὰ διαπραγματευθῆι πρὸς αὐτούς, ὁ Ροκαφόρτε ἀπῆτει ὑπέρογκα, τὸ δὲ ταμεῖον δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις αὐτοῦ καὶ μέτρια ἂν ἦσαν. Ἀνεκδιύγητοι εἶνε αἱ διαπραχθεῖσαι παρὰ τούτων κακουργίαι, καὶ αὐτὴν τῶν δυτικῶν τὴν ὁμολογίαν. Εἰς περιφέρειαν ἐκτάσεως δέκα ἡμερῶν δὲν ἀπῆντα τις πλεον εἰμὴ ἐρεῖπια καὶ ἀθλιότητα. Οἱ ἀγροὶ δηωθέντες καὶ πυρποληθέντες εἶχον ἤδη ἐκχερσωθῆι· πτώματα δὲ πολυάριθμα καὶ αἵματα λιμναζοντα μετεσχημάτισαν τὴν τιῶς εὐδαιμόνα καὶ εὐφορον ἐκείνην ἐπαρχίαν εἰς χώραν νοσώδη ἄγονον καὶ θανατηφόρον. Ἡ Καλλιπολις μετεβλήθη εἰς μέγα ἐμπορεῖον δούλων, ὅπου ἤρχοντο καὶ ἠγόραζον αὐτοὺς οἱ λαοὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Οὕτως ἔζησαν οἱ Καταλάνοι κατὰ μὲν τὴν ὁμολογίαν τοῦ Παπαρηγοπούλου δύο ὅλα ἔτη ἐν Θράκῃ (1305—1307) κατὰ δὲ τὴν τοῦ Σταματιάδου ἐπὶ ἑπτὰ ὅλα ἔτη διέμενον ἐν Θράκῃ κέντρον τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν ἔχοντες τὴν Καλλιπολιν. Τελευταῖον ὅμως οἱ Καταλάνοι ἤρχισαν νὰ κινδυνεύωσιν ἐκ τῶν ὑπερβολῶν τῶν ἰδίων αὐτῶν καταχρήσεων, καὶ ἐπειδὴ πᾶσα ἡ μεταξὺ Καλλιπόλεως καὶ πρωτευούσης χώρα εἶχεν ἐρημωθῆι, εἶχον ἀνάγκη τροφίμων πολλῶν, καὶ ὡς ἐκ τούτου προέκυψεν ἀμηχανία καὶ ὑπεγάμισαν νὰ μετακομισθῶσιν ἀλλυχοῦ. Ὁρίσθη δὲ ὡς τέρμα τῆς πορείας τῶν ἡ Χριστιόπολις. Συνάμα δὲ ἀπεφασίσθη ν' ἀνασκάψωσιν ὅλας τὰς πόλεις καὶ τὰ φρούρια αἵτινα τέως κατεῖχον καὶ τότε ἐκρημνίσθησαν ὑπὸ τὰ κτε-

πήματα τῆς ἀξίνης τὰ τείχη καὶ τὰ προχώματα τῆς Περίνθου, τῆς Μαδύτου, τῆς Σηλυβρίας, τῆς Αἴνου, τῆς Πακτύης, τοῦ Μεγαρίσου, τῆς Καλλιπόλεως, τοῦ Ἑξαμιλίου καὶ πολλῶν ἄλλων φρουρίων κειμένων ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Ἑλλησπόντιου καὶ τῆς Προποντίδος. Οἱ Καταλάνοι, μὴ ἀρκούμενοι εἰς ὅσα ἔως τότε κακὰ διεπράξαντο τοῖς Γραικοῖς, ἠθέλησαν διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν φρουρίων ἐκείνων νὰ εὐκολύνωσι τὴν ἐν Θράκῃ εἰσβολὴν τῶν μετέπειτα κατακτητῶν καὶ συνετέλεσαν ὅσον ἴσως οὐδεὶς ἕτερος εἰς τὴν πτωσὶν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, τῆς ἐπιλεγομένης Βυζαντινῆς, γνωρίζομεν ὅτι ὁ Ἐρτογρούλ (δίκτατος) συμμαχήσας μετὰ τοῦ Σελσουκικοῦ Ἡγεμόνος Ἀλλαεδίν καὶ νικήσας τοὺς ἐχθροὺς ἐκείνου ἔλαβεν ὡς ἀμοιβὴν τὰς ἀνατολικὰς τοῦ ὄρους Ὀλύμπου κειμένας χώρας. Λαβὼν δὲ μετὰ ταῦτα ὁ Ἐρτογρούλ καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἀγκύρας ἔθετο τὰς βάσεις τοῦ Τούρκικοῦ κράτους, ὅπερ ἀπὸ τοῦ νιοῦ αὐτοῦ Ὀθμὰν ἢ Ὀσμὰν ἐκλήθη Ὀθωμανικὸν ἢ Ὀσμανικόν.

Ὁ διαδεξάμενος τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἐρτογρούλ ἀποθανόντα τῷ 1289 Ὀθμὰν, περὶ ὃν συνέρρευσαν πάντες οἱ γενναίωτεροι Τούρκοι, ἐφοῦ ἐξέτεινε τὸ κράτος πέραν τῶν ὄριων, ἐν οἷς εἶχε τὸ εὖρει, κατέκτησε τὸ Καρά-Χισάρ καὶ κατέστησεν αὐτὸ ἔδραν τῆς κυριαρχίας· ἔλαβε δὲ μάλιστα καὶ παρὰ τοῦ Ἀλλαεδίν τὸν τίτλον τοῦ Σουλτάνου. Ἀκολουθῶς δὲ μετήνευκε τὸν θρόνον εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν 1299 πόλιν Γενί-Σεχίρ (Νεάπολιν) καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλλαεδίν, ὅτε κατεμελίσθη ἢ ἐπεκράτειά του, ἔλαβε

καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν λειψάνων τοῦ Σελσουκικοῦ βασιλείου τοῦ Ἰκονίου.

Τέλος ὁ Ὀσμὰν ἐστρεψε τὰ ὄπλα αὐτοῦ καὶ κατὰ τῆς Βιθυνίας ἦν κατεῖχον οἱ Βυζαντινοὶ καὶ ἐξεπόρθησε 1326 διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ὀρχάν τὴν Προῦσαν. Κατὰ τὸ αὐτὸ ὁμοῦς ἔτος ἀπεβίωσεν ὁ Ὀσμὰν καὶ ἐτάφη ἐν Προύση, ἣτις κατέστη ἔκτοτε ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ὀσμανικοῦ κράτους.

Ὁ διαδεξάμενος τὸν πατέρα αὐτοῦ Ὀρχάν, ἐνησχολήθη εἰς τὸ νᾶ θέσῃ τὰ θεμέλια ὄλων τῶν θεσμῶν ἐκείνων, δι' ὧν οὐ μόνον κατεκτήθη ἡ Ἀνατολή, ἀλλὰ καὶ διεπλάσθη, οὕτως εἰπεῖν, τὸ ἔθνος τοῦτο. Ὁ Ὀρχάν ἐσχημάτισε τὸ ἰππικὸν τάγμα τῶν Σιπαχίδων (ἰππέων) καὶ τὸ πεζικὸν τῶν Γενιτσαρῶν (νέου στρατοῦ) δι' ὧν ἀπέβησαν ἀήττητοι οἱ Ὀθωμανοί. Ἐκνόησε τὰ τοῦ ἰματισμοῦ τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν καὶ πρῶτος αὐτός, ἐνῶ τὰ νομίσματα ἔφερον μέχρι τοῦδε τὸ ὄνομα τῶν Σελσουκικῶν Σουλτάνων, ἔκοψεν ἴδιον νόμισμα φέρον τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐξερράγη ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ Ἀνδρονίκου Β' τοῦ πρεσβυτέρου καὶ Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου τοῦ ἐγγονοῦ του, τοῦ ἀναδειχθέντος πρωϊμώτατα συμβασιλέως μετὰ τοῦ πατρὸς του Μιχαὴλ τοῦ Θ', υἱοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου. Ὁ δὲ Σουλτάνος Ὀρχάν, πρὶν ἔτι καταπάυσῃ ὁ τῶν Βυζαντινῶν ἐμφύλιος πόλεμος, ἐκυρίευσε τὴν Νικομήδειαν (1321) καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐπολιόρκησε τὴν Νίκαιαν, ἣν ἐκυρίευσε μετὰ διειρητοῦ πολιορκίαν, ἀκολούθως δὲ τὴν Κίον καὶ τὴν Πέργαμον καὶ ἅπασαν τὴν Μυσίαν. Ἐνῶ δὲ μετὰ τὸ γεγονός τοῦτο Ἀνδρόνικος ὁ Γ' καὶ ὁ σύμβουλος αὐτοῦ Καντακου-

ζηνός κατέτριβον τὸν χρόνον εἰς ζητήματα θεολογικά καὶ ἐκκλησιαστικά, ὁ Ὅρχάν ἐνησχολεῖτο ἀδιαλείπτως περὶ τὴν ρύθμισιν καὶ παγίωσιν τῶν θεσμῶν ἐκείνων, δι' ὧν ἔμελλε μετ' οὐ πολὺ νὰ ὑπερισχύσῃ. Κατεσκεύασε πρὸς τούτοις ἐν Προύσῃ καὶ Νικαίᾳ τζαμιά, σχολεῖα, πτωχοκομεῖα, ξενοδοχεῖα καὶ ἄλλα τοιαῦτα φιλανθρωπικὰ καταστήματα (α).

Περὶ τὸ 1355 ἐμονάρχησεν ἐν Βυζαντίῳ ὁ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος, ἐκλείπόντων ἐκ μέσου τῶν Κατακουζηνῶν, οἵτινες ἐπὶ 15 ὄλα ἔτη ἀντέπραπτον κατὰ τοῦ οἴκου τῶν Παλαιολόγων παντοιοτρόπως, ὅπερ ἐπειάχυνε τὴν πτώσιν τοῦ κράτους. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν ἐμφυλίων τούτων ἐρίδων, ὁ υἱὸς τοῦ Ὅρχάν Σουλεϊμάν κυριεύει τὴν Καλλίπολιν (1357), ἣτις εἶνε ἡ πρώτη ἐν Εὐρώπῃ καταληφθεῖσα θέσις τῶν Ὀθωμανῶν. Λέγεται δὲ ὅτι ὁ τότε Ἀυτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος μαθὼν τοῦτο εἶπε πρὸς παρηγορίαν του, ὅτι δὲν ἀπώλεσεν ἢ ἔν ποτήριον οἴνου καὶ ἔν χοιροτροφεῖον, ὑπονοῶν τὰ καθιδρύματα, αἵτινα ἐν αὐτῇ εἶχεν ἰδρῦσει ὁ Ἰουστινιανός. Καὶ ὁμοῦς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Βυζαντινῶν ἡ Καλλίπολις ἦτο φρούριον ἰσχυρότατον καὶ πολεμικὸς λιμὴν σπουδαιότατος, ὅπερ βεβαιούμεθα καὶ ἐκ τῆς ἀντιοχῆς, ἣν ἐπὶ τσαῦτα ἔτη ἐπεδείξαντο οἱ Καταλάνοι, καὶ ἐκ τῶν ἱστοριῶν Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ, ὅστις ἐν καιρῷ ἐκστρατείας «τὴν σύνευνον αὐτῷ κατέλειπε ἐν τῇ Καλλίου πόλει ἐν ταύτῃ γὰρ διέτριβε τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου· τούτου μὲν, ὡς ἐπικαίρως ἔχοντος τοῦ χωρίου πρὸς τὰς ἐφόδους ἀνθίστασθαι, τούτου δ' οὐ καὶ τοῦ ναυ-

(α) Βυζαντ. ἱστορ. Ζαχαρ.

τικοῦ παντός ἐν ταύτῃ κατωκισμένου πολλῶν ὄντων
 τριήρεων πληρωμάτων . . .» Καὶ οἱ Σουλτάνοι δὲ
 ἀμέσως κατηνόησαν τὴν σημαντικότητα τῆς πόλεως,
 ἣτις ἦτο ἡ κλεῖς τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἀφ' ἧς ὀρμώ-
 μενοι ἔμελλον νὰ κατακλύσωσι μετ' οὐ πολὺ ἅπασαν
 τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν. Μετὰ τρία ἢ τέσσαρα
 ἔτη ἀπέθανεν ὁ Ὀρχάν· ἐπειδὴ δὲ ὁ πρεσβύτερος υἱὸς
 του, Σουλεϊμάν Πασσᾶς, εἶχε τελευτήσῃ μικρὸν πρὸ
 αὐτοῦ ἐν Καλλιπόλει, διεδέξατο τὴν τῶν Ὀσμανιδῶν
 ἀρχὴν ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ Ὀρχάν Μουράτ ὁ Α',
 ὅστις ἔμελλε νὰ θερίσῃ τοὺς καρποὺς τῶν θεομῶν,
 οὓς ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἔθειο

Βαγιαζήτ ὁ Α' ἐπιδιώρθωσε τὴν λιμένα καὶ τὰ
 τείχη τῆς Καλλιπόλεως, ἀνήγειρε νέον φρούριον, ὅ-
 που σήμερον εἶνε ἐκτισμένον τὸ διοικητήριον καὶ τὸ
 τηλεγραφεῖον, διότι πάντες οἱ μεταγενεσιτέρως γρά-
 φαντες ὀρίζουσιν αὐτὸ «τὸ ἐκ τῆς θαλάσσης θεώμε-
 νον» καὶ πύργον ὑπερμεγέθη ἰστάμενον ἄνω τοῦ λι-
 μένος πρὸς ὑπεράσπισιν.

Ἡ Καλλιπολις σήμερον οὐδὲν διασφίζει ἐκ τῆς ἐπο-
 χῆς ἐκείνης ἢ τὰ ἐρείπια τειχοδομήσεων πέριξ τοῦ
 διοικητηρίου καὶ τεμάχια ἀρχιτεκτονικὰ κείμενα τῆδε
 κάκεισε. Μικρὸν πρὸς Β. αὐτῆς εὑρηται ἐξάγωνόν τι
 οἰκοδόμημα, οὗ ἡ ἀρχὴ εἶνε ἄγνωστος· εἰς διάφορα δὲ
 μέρη τῆς πόλεως φαίνονται τύμβοι τινὲς θεωρούμε-
 νοὶ ὡς τάφοι ἀρχαίων τῆς Θράκης βασιλέων ἢ ἡ-
 ρώων (α). Πρὸς Β τῆς Καλλιπόλεως σφίζονται ἐρεί-

(α) Des tumulus qui se voient au S de Gallipoli
 sont regardes comme les tombeaux des anciens
 rois de Trace (Larousse. Grand dictionnaire uni-
 versel du XIX siecle).

πια τοῦ διὰ μέσου τῆς χερσονήσου ἀρχαίου τείχους πιθανῶς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Μιλτιάδου τοῦ Κυψέλου, ὅστις «ἀποτειχίσας τὸν ἰσθμὸν ἐκ Καρδίας πόλεως εἰς Πακτύην, τύραννος τῆς Χερρονήσου ἐγένετο». Τὸν ἰσθμὸν τοῦτον ἀπειτείχισαν καὶ οἱ κρατοῦντες Ὀθωμανοί, ἐγείραντες ὀχυρωτικὴν γραμμὴν, τὴν τοῦ Βουλαῖρ λεγομένην, δεσπόζουσαν τῶν δύο θαλασσῶν Ἑλλησπόντου καὶ μέλανος κόλπου καὶ θεωρουμένην ἐκ τῶν στρατηγικωτάτων θέσεων τῆς Ὀθωμανικῆς Ἀυτοκρατορίας. Κατὰ τὰς ἱστορικὰς πηγὰς, ἅς ἐν παραπομπαῖς πολλαῖς δείκνυσιν ὁ κ. Εὐστράτιος Ι. Δράκος Μοσχονήσιος εἰς τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ σύγγραμμα «τὰ Θρακικά», ὅπερ ὁμολογουμένως μεγάλην κέκτηται ἱστορικὴν ἀξίαν, διαφωνοῦσιν οἱ ἱστορικοὶ ὡς πρὸς τὴν διάβασιν τῶν Τούρκων ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην. Τινὲς φρονοῦσιν ὅτι ἡ Καλλιπολις ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τὸ 336 καὶ ὅτι ὁ τότε Σουλτάν Μουράτ ὁ Α' διεπέρασεν ἐκ Λαμψάκου εἰς Καλλιπολιν ἐξήκοντα χιλιάδας στρατιωτῶν. Ἄλλοι φρονοῦσιν ὅτι ἡ ἀλωσις τῆς πόλεως ἐγένετο τὸ 1357 ἐκ θεομηνίας, διότι σεισμὸς μέγας κατέστρεψε τὰ παραλίους τῆς Θράκης πόλεις καὶ ἐκ θεμελίων ἔπεσαν τὰ φρούρια καὶ ἡ Καλλιπολις λοιπὸν τὴν αὐτὴν τύχην ἔσχε καὶ οἱ κάτοικοι διεσώθησαν ἐν τοῖς πλοίοις, ὁ δὲ Σουλεϊμάν ὁ υἱὸς τοῦ Σουλτάν Ὀρχάν, ἔπεμψεν ἐξ Ἀσίας Ἀραβικὰς καὶ Τουρκικὰς ἀποικίας, ἅς κατόκισεν εἰς τὰς πόλεις ταύτας καὶ ἀνώρθωσε τὰ πεσόντα τείχη καλλίτερα. Καὶ ἄλλοι μὲν λέγουσιν ὅτι ὁ πορθητῆς τοῦ φρουρίου Καλλιπόλεως ὑπῆρξεν ὁ δερβίσης Καλενδέρ μπαμπάς, οὗ ὁ τάφος σώζεται καὶ δείκνυται εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς πόλεως, εἰς τὰ

χρυσᾶ μνήματα λεγόμενα ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ὡς ἐκ τοῦ σεισμοῦ κατέλαβον τὴν πόλιν ὁ Ἀιζῆ βέης καὶ ὁ Γαζῆς Φασήλ· ὁ δὲ πρίγκηψ Σουλεϊμάν ἔδραν ἐποίησατο τὴν Καλλιπόλιν, ἐν ἣ ἀπέθανε καὶ ἐτάφη εἰς τὴν κώμην Πλαγιάρι, ἐνθα σώζεται ὁ τάφος, τὸ μανσωλεῖον τοῦ βασιλόπαιδος, ἐν τῷ ὁποίῳ μετὰ μεγίστης εὐλαβείας προσκυνοῦσιν οἱ Ὀθωμανοὶ Καὶ ὁ Σουλτάν Ἀχμέτ θηρεύων εἰς Καλλιπόλιν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1613 ἐπεσκέψθη τὸν τάφον τοῦ εὐκλεοῦς προγόνου αὐτοῦ Σουλεϊμάν. (α)

V

Ὁ διοικητικὸς ὀργανισμὸς τῆς Καλλιπόλεως εἶνε ὁ συνήθης τῶν ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν πόλεων. Εἶνε πρωτεύουσα διοικήσεως (σαντζάκ) ἐν τῷ νομῷ Ἀδριανουπόλεως, εἰς ἣν ὑπάγονται τέσσαρες ὑποδιοικήσεις (Καιμακαμλίκια, ἡ τῆς Κεσσάνης, Περισιάσεως (Σάρκιοι), Μυριοφύτου καὶ Μαδύτου ἡ τελευταία πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀπετέλει μετὰ τῶν πέριξ χωρίων τὸ λεγόμενον Ἀιζέ-Αμπαδ, ἐν ᾧ εἶχε τὴν ἔδραν αὐτοῦ Μουδίου καὶ ὑπήγετο εἰς τὴν διοίκησιν τῶν Δαρδανελλίων· κατόπιν προήχθη εἰς ὑποδιοίκησιν τῇ ἐπιμόνῳ αἰτήσει καὶ ἐνεργείᾳ τῶν Μαδυτίων, οἵτινες ἐζήτησαν καὶ τὴν ἐξάρτησιν τοῦ Ἀιζέ-Ἀβὰδ ἐκ τῆς Καλλιπόλεως, ὅπερ καὶ ἐπέτυχον. Ἡ διοικήσεις τῆς Καλλιπόλεως ἐκτὸς τῶν τεσσάρων ὑποδιοικήσεων, περὶ ὧν ἀνωτέρω εἶπομεν, ἀποτελεῖται καὶ ἐκ

(α) Ἐστ. I. Δρ. «Θεσμικά».

των πέριξ αὐτῆς χωρίων, αἵτινα ὑπάγονται αὐτῇ πολιτικῶς τε καὶ ἐκκλησιαστικῶς, ὡς καὶ τοῦ δήμου Ἐβρεσε κεῖται δὲ οὗτος παρὰ τὴν Κεσσάνην καὶ Ἔδραν ἔχει τὸ Καδι Κιοϊ. Ἄλλοτε ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος διοίξεις περιελάμβανε τὰ διαμερίσματα Κιουμουρτζίνας, Δεδὲ-Ἀγάτς καὶ Μαλγάρων

Τοὺς κατοίκους τῆς Καλλιπόλεως καὶ ἀπάσης τῆς διοικήσεως διακρίνει εὐνομία, ἄκρα φιλησυχία καὶ σεβασμὸς πρὸς τὴν καθεσιῶσαν ἀρχὴν καὶ τοὺς νόμους αὐτῆς.

Μετὰ τὴν μικρογραφικὴν ταύτην πολιτικὴν διοίκησιν ἔρχομαι εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διακυβέρνησιν τῆς Καλλιπόλεως.

VI

Ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Ἀυτοκράτορος, ἀπειτέλεσεν ἡ Καλλιπολις μίαν ἐπισκοπὴν μετὰ τῆς Μαδύτου, ὑπαγομένην εἰς τὸν θρόνον Ἡρακλείας καὶ παρέμεινε τοιαύτη μέχρι ἐσχάτων.

Ἄλλ' ἢ προαγωγή τῆς ἐπισκοπῆς εἰς Μητρόπολιν πρὸ πολλῶν χρόνων ἐγένετο ἐπαισθητὴ, διότι πολλάκις ὑποθέσεις πλείσται ὄσαι παρουσιαζόμεναι καὶ τῆς ἀμέσου ἐπιλύσεως παρὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς δεόμεναι, ἔμμενον ἐπὶ πλείστον χρόνον ἐκκρεμεῖς, ἐπειδὴ ἱεραρχικῶς ἔδιε γὰ ἐφεσιβάλλωνται τῷ κυριάρχῃ Μητροπολίτῃ καὶ εἶτα τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ.

Τὴν ἀνάγκην λοιπὸν τῆς προαγωγῆς τῆς ἐπισκοπῆς εἰς Μητρόπολιν ἐκνοφόρησε μὲν ὁ πρῶτον Καλλιουπόλεως νῦν δὲ Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κ. Δω-

ρόθεος Μαρμεέλης, ἐμαυεύσατο δὲ ὁ νῦν εὐκλεῶς ἀρχιερατεύων κ. Ἱερόνημος Γοργίας, ὅσις ἅμα τῇ αἰσία ἐγκαταστάσει αὐτοῦ ἐν τῇ λαχούσῃ αὐτῷ ἐπαρχίᾳ, ἐπελήφθη τῆς ὑποθέσεως συνειῶς καὶ δραστηρίως· ἔχων δὲ προθύμους συνεργοὺς δύο ἐν Κωνσταντινουπόλει διακεκριμένας προσωπικότητας ἐκ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, τοὺς ἀξιοτίμους κ.κ. Στυλιανὸν Παντερμαλῆ ἐκ Καλλιπόλεως, διευθυντιὴν τῆς Γαλλικῆς ναυαγωσωστικῆς ἐταιρίας καὶ τὸν ἔγκριτον ἐπισιήμονα Στέφανον Ναρλῆν ἰατρὸν ἐκ Μαδύτου, ἐπέτυχε τοῦ ποθομένου. Οὕτω δὲ ἡ Καλλιπολις ἀπὸ πενταετίας ἀνεδείχθη Μητρόπολις τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου.

Ἐἶνε δὲ ἀπορίας ἀξίον τῇ ἀληθείᾳ, ὅτι ὁ Σεβασμώτατος Μητροπολίτης Καλλιουπόλεως, ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτοῦ εἰς ἀνάδειξιν τῆς ἐπισκοπῆς εἰς Μητρόπολιν, δὲν ὑπέδειξε τοῖς ἀρμοδίοις καὶ τὴν ἄμεσον ἀνάγκην τῆς προσαρτίσεως εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ δύο χωρίων πλησιεστέρων τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ πάσης ἄλλης ἐπαρχίας. Τοῦ Ἑξαμίλιου, τειράωρον ἀπέχοντος τῆς Καλλιπόλεως καὶ ὀκτάωρον τῆς Κεσσάνης, καὶ τοῦ ἄνω Νεοχωρίου, ἔτι πλησιεστέρου πρὸς τὴν Καλλιπολιν, ἀμφότερα ὑπαγόμενα τῇ Μητροπόλει Ἑρακλείας.

Ἐἶνε εὐνόητον ὁλόσαι δυσκολίαι γεννῶνται ἐντιεῦθεν περὶ τὴν ἐπίλυσιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων τῶν χωρίων τούτων. Ἐκαστος χωρικός εἶνε ἠναγκασμένος νὰ διατρέξῃ μακρὰς ὁδοὺς ἵνα πορευθῇ εἰς Κεσσάνην ἢ Ραιδεσιὸν πρὸς ζήτησιν τοῦ δικαίου του· πολλοὶ δέ, οἱ φρονιμώτεροι βεβαίως, καίτοι ἀδικούμενοι, ὑποχωροῦσι πρὸ τῶν ὁδοιπορικῶν κόπων.

Ἡ Μητρόπολις Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου

ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ὁμωνύμων πόλεων καὶ τῶν πέριξ χωρίων ἤτοι πρὸς Ν. μὲν τοῦ Βαϊρίου καὶ Γαλατᾶ πρὸς Β. τοῦ Πλαγιαρίου καὶ Β Δ. τοῦ Ταϊφυρίου, Περγαζίου, Ἀγγελοχωρίου, Νεοχωρίου καὶ τοῦ ἤδη συνοικιζομένου Καβακλῆ, οὗτινος ὁ συνοικισμὸς θὰ ὀφείλεται κυρίως τῷ ἀοιδίμῳ Χατζη-Μηνᾶ Κωνσταντινίδῃ, ὅστις κάτοχος ἐπαύλεως τυχῶν ἐκεῖσε, ἔκτισε ναῖσκον ἐκ τοῦ ἰδιαίτερον αὐτοῦ ταμείου, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ, τοῦ προστάτου αὐτοῦ καὶ πρὸς Ν. τῆς Μαδύτου τῆς κοινῶς λεγομένης Κριθιάς.

Ἦδη δὲ παραθέτω ἐνταῦθα ὅσα ὀνόματα εἶνε γνωστά ἐκ τῶν ἐπισκόπων Καλλιουπόλεως. Ἀρμόνιος 553, συνεδρίασεν ἐν τῇ Β' οἰκουμενικῇ συνόδῳ. Μεχισεδὲκ 783 εὐρέθη ἐν τῇ Ζ' οἰκουμενικῇ συνόδῳ, Μελέτιος 1654· Μακάριος 1668· Φιλόθεος 1676· Ἀθανάσιος 1676, Ἰερεμίας 1680 — 1711.

Ὁ δὲ ἀρχαιότερος ἐν τῇ Μητροπόλει Καλλιουπόλεως κώδιξ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1751· ἀναφέρεται δ' ἐν τούτῳ ὅτι Καλλιουπόλεως τότε ὑπῆρξεν ὁ Νεόφυτος, ὅστις ἀπεδήμησε πρὸς Κύριον τῇ 17ῃ Ἰανουαρίου 1764. Διεδέχθη δὲ τοῦτον ὁ Ἰγνάτιος, ὅστις ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ τῷ 1769, καὶ τοῦτον ὁ Γρηγόριος ἀποβιώσας τῷ 1795 κατὰ Μάρτιον. Ἀπὸ τῆς ἀρχιεριείας τοῦ ἀοιδίμου τούτου Ἀρχιερέως ἄρχεται ὁ πρῶτος σωζόμενος τῆς ἐπισκοπῆς κώδιξ, ἐν ᾧ εἰσὶ καταγεγραμμένοι οἱ λογαριασμοὶ τῶν ἐκκλησιῶν τῶν τεσσάρων ἐνοριῶν μετὰ τῶν σκευῶν αὐτῶν, διαθήκαι τινες καὶ ἄλλα τῆς ἐπισκοπῆς γράμματα καὶ συμφωνητικὰ διαφόρων ὑποθέσεων. Ἐκ τοῦ κώδικος τούτου μεταφέρομεν ὧδε μίαν πρᾶξιν χρονολογουμένην

ἀπὸ τοῦ 1781 Νοεμβρίου 8. « Συνεφώνησεν ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ οἱ ἐνταῦθα προεσιτῶτες τῆς πολιτείας Καλλιουπόλεως, μετὰ τοῦ Πανοσιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις κύρ Μιχαήλ Κυπρίου, ὅπως ὁ αὐτὸς Παπᾶ κύρ Μιχαήλ λαμβάνει παρ' αὐτῶν τὰ κατ' ἔτος πενήκοντα τὸν ἀριθμὸν γρόσια, ἵνα θανατικοῦ ἐνοσκήφαντος τῇ πολιτεία ταύτῃ μεταλαμβάνῃ καὶ ἐξομολογῇ καὶ τεθνηκότα θάπτῃ τοὺς ὑπ' αὐτῆς τῆς πανώλους τετυμμένους χριστιανούς τῆς τε ἄνω Καλλιουπόλεως καὶ τοῦ Μανιαζίου· πρὸς τούτοις ἔτι τοῖς πενήκοντα γροσίοις διώρισαν ἔχειν ἄδειαν αὐτόν, μὴ ὄντιος μὲν θανατικοῦ, προσκεκλημένου ἀπέρχεσθαι καὶ φέρειν ἐπιτραχήλιον εἰς τὰ λείψανα, μνημόσυνα καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων ἀγιάζειν κατὰ τὴν βοήθειαν τῶν ἱερέων τὰς οἰκίας τῶν ἐνταῦθα Χριστιανῶν, ἔτι καὶ εἰς τὰ εὐχέλαια καὶ λαμβάνειν τὰ διδόμενα αὐτῷ, θανατικοῦ δὲ ὄντιος, πρὸς τοῖς πενήκοντα εἰρημένοις, ὡς εἶπομεν γροσίοις λαμβάνειν καὶ παρ' ἐκάστου τῶν ὑπ' αὐτῆς τῆς πανώλους τετυμμένων καὶ ὑπ' αὐτοῦ κοινωνηθέντων καὶ ἐξομολογηθέντων καὶ ταφέντων Χριστιανῶν ἀνά ἓν γρόσιον.

» Ὅθεν εἰς ἐνθύμησιν τῆς τοιαύτης συμφωνίας σεσημείωται ταῦτα ἐν τῷ παρόντι κώδικι τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης εἰς βεβαίωσιν τοῦ Πανιερωτάτου ἡμῶν Δεσπότης κύρ Ιρηγορίου.

» Σ η μ. Τὰ ἄνωθεν πενήκοντα γρόσια τὰ συμπρωνημέτα δίδοσθαι τὸ κατ' ἔτος διὰ μισθὸν τῆς εἰρημένης ἐτικεν αἰτίας πρὸς τὸν ἄνωθεν Πανοσιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις κύρ Μιχαήλ, ἔχουσι δίδοσθαι παρὰ τῶν τεσσάρων ἐκκλησιῶν τῆς Καλλιουπόλεως καὶ τοῦ ξενοδοχείου· τὰ μὲν 15 γρ. δηλαδὴ ἀπὸ τῶν ἄσπρων τοῦ ξενοδοχείου, τὰ δὲ πέντε

ἀπὸ τῶν ἄσπερων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Μανιαζίου, τὰ δὲ μέ-
γυρτα 30 παρ' ἐκάστης τῶν τριῶν ἐκκλησιῶν ἀνὰ 10.»

Πᾶσαι αἱ ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας τοῦ ἀοιδίμου τούτου
Ἀρχιερέως ἀναφερόμεναι ἐν τῷ κώδικι πράξεις εἰσι
βεβαιωμέναι διὰ τῆς ὑπογραφῆς του ἰδιοχείρως, καθ'
ἦν τάξιν καὶ σήμερον γίνεται τοῦτο.

Τὸν ἀοιδιμον τοῦτον Ἀρχιερέα διεδέχθη ὁ πολὺς
Ἰωακείμ ὁ ἐκ τῆς ἐπιφανοῦς οἰκογενείας Βουλγάρο-
γλου ἔλκων τὸ γένος, ὅστις ἐκυβέρνησε τὴν ἐπαρχίαν
μέχρι τοῦ 1835· οὗτος περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ βίου του
μετέφερε τὴν ἐπισκοπικὴν ἔδραν ἐν τῷ τερπνῷ καὶ
εἰδυλλιακῷ χωρίῳ Βαϊρίῳ περὶ τὴν μίαν καὶ ἡμίσειαν
ῶραν ἀπέχοντι τῆς Καλλιπόλεως καὶ ἔθεσε τὰ θεμέ-
λια τῆς οἰκοδομῆς τοῦ μονιδρίου τοῦ Ἁγίου Χαρα-
λάμπους, ἐν ᾧ μέχρι τελευτῆς τοῦ βίου αὐτοῦ διέ-
μεινε. Ἴνα δὲ οἱ ἡμέτεροι ἀναγνώσται κατανοήσωσι
τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἴδρονται τὸ μικρὸν τοῦτο μοναστήριον
καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, παραθέτομεν
ἐνταῦθα σχετικὰ ἀποσπάσματα ἐκ τῆς διαθήκης τοῦ
ἀειμνήστου τούτου Ἀρχιερέως, ἐν τῷ κώδικι εὕρισκο-
μένης καὶ χρονολογουμένης ἀπὸ τοῦ 1834 Μαΐου 8.

«... Ἐπειδὴ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀρχιερωσύνης
μου εἰς ταύτην τὴν θεόσωστον ἐπαρχίαν τῆς Καλ-
λιουπόλεως, κατὰ τὸ χωρίον Παγύρι, ἐνεφανίσθη διὰ
θαιωμάτων καὶ τινῶν παλαιῶν σημείων ἱερὸν ἀγίασμα
τοῦ Ἁγίου ἱερομάρτυρος Χαραλάμπους, καὶ διὰ κα-
ταβολῆς τῆς μετὰ πολλῶν κόπων προσκτιθείσης μοι,
θεοῦ βοηθεία, ὀλίγης μοι καταστάσεως, καὶ διὰ βοη-
θείας καὶ συνδρομῆς τῶν φιλευσεβῶν Χριστιανῶν,
θεία συνάρσει, ἀνηγέρθη ἐκ θεμελίων ὁ θεῖος ναὸς
τοῦ Ἁγίου ἱερομάρτυρος Χαραλάμπους, ἐν ᾧ περιέ-

χεται καὶ αὐτὸ τὸ ἱερὸν ἁγίασμα, καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ
 ἀνεκτίσθη καὶ μικρὸν μοναστήριον. Τοῦτο τὸ ἱερὸν
 μοναστήριον δλόκληρον μετὰ τοῦ θείου ναοῦ τοῦ ἁ-
 γιάσματος, σὺν τοῖς περὶ αὐτὸ κτήμασιν ἀμπελίοις,
 χωραφίοις καὶ ὅ,τι ἂν ἤθελε προσκτηθῆ ἑαυτῷ ἔτι ἐξ
 ἀφιερωμάτων, καὶ σὺν πᾶσι τοῖς εἰσοδήμασιν αὐτοῦ,
 μετὰ τὴν ἐμὴν τελευτήν, ἀφιερῶνω, προικίζω καὶ πα-
 ραδίδωμι εἰς ταύτην τὴν θεόσωστον ἐπαρχίαν τῆς
 Καλλιουπόλεως νὰ εἶνε ἀναπόσπαστον, νὰ προστα-
 τεύηται, νὰ κυβερνᾶται καὶ νὰ ἐπισκέπτηται ἀείποτε
 ὑπὸ τῶν ἐν Καλλιουπόλει προκρίτων καὶ προεσιτώ-
 των τῆς πολιτείας, χωρὶς νὰ δύναται κατὰ καιρὸν τις
 ἄλλος τῶν πόρρω ἢ τῶν ἐγγύς νὰ διασειῇ ἢ νὰ πα-
 ρασαλεύσῃ τοῦτο καὶ χωρὶς νὰ ἔχη καμμίαν ἐξουσίαν
 ὁ κατὰ τόπον Ἀρχιερεὺς εἰς αὐτό, ἀλλὰ οἱ ρηθέντες
 πρόκριτοι καὶ προεσιτῶτες τῆς Καλλιουπόλεως νὰ ἐπι-
 στασιῶσι καὶ νὰ καταστήνωσιν ἐπιτρόπους, νὰ θεω-
 ρῶσι κατ' ἔτος τὸν λογαριασμὸν τοῦ μοναστηρίου παρὰ
 τοῦ κατὰ καιρὸν ἡγουμένου καὶ νὰ ἔχωσιν αὐτὸ ὑπὸ
 τὴν ἐξουσίαν των· διορίζω δὲ αὐτοῖς νὰ συστήσωσι τὸ
 Ἑλληνικὸν σχολεῖον εἰς Καλλιούπολιν, καὶ τὸ περισ-
 σεῦον εἰσόδημα ἐκ τοῦ μοναστηρίου νὰ εἶνε δεδομέ-
 νον εἰς τὴν σχολήν, νὰ δίδεται εἰς μισθὸν τοῦ διδα-
 σκάλου καὶ εἰς ἀγορὰν βιβλίων καὶ ἄλλων ἀναγκαίων
 τῆς σχολῆς· ἀφοῦ πρῶτον ἐλευθερωθῆ τὸ μοναστή-
 ριον ἀπὸ τὸ ὀλίγον χρέος ὅπου ὑπέπεσε μέχρι τοῦ
 ἐλθεῖν εἰς ταύτην τὴν σιάνην ὅπου εὑρίσκεται, καὶ
 τοῦτο μόνον εἴτε ἐν ἐνὶ ἢ ἀποπλήρωσις τοῦ πόθου
 μου, τὸ συστηθῆναι τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον τῆς Καλ-
 λίουπόλεως (εἰς ἣν ἀρχιεράτευσαι μέχρι τοῦδε τεσσα-

ράκοντα χρόνους) διὰ μέσου τούτου τοῦ ταπεινοῦ ἀφιερώματός μου, εἰς μνήμην αἰδίου

Ὁ Καλλιουπόλεως *ΙΩΑΚΕΙΜ* ἐπιβεβαιοί.

Οἱ μάρτυρες : Ὁ Γιάγκος Βουλγάρογλου, ὁ Λογοθέτης Κωνσταντῖνος, ὁ Νικολάκης Σακίζλόγλου, ὁ Χ' Νικολάκης Σπαντολόγλου

καὶ ἕτεραι 20 ὑπογραφαὶ Καλλιπολιτῶν καὶ ἀνά 10 ἐξ ἐκάστου χωρίου

Κάτωθεν τῆς διαθήκης ταύτης τοῦ ἀειμνήστου ἀρχιερίως Ἰωακείμ εὑρηται ἐν τῷ κώδικι σημειώσεις ἔχουσα οὕτω «τὰ περὶ τῆς ἄνω ἀφιερώσεως τοῦ μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους διατρέξαντα· ὅτι ὁ Παπᾶ Ἀνανίας Μπελαχόζα, μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ αἰοδίου ἀφιερωτοῦ μείνας ἡγούμενος ἐννέα ἔτη καὶ καταχρεώσας τὸ μοναστήριον ἔδωκε τὴν παραίτησίν του· εἰτα μεταμεληθεὶς ἐζήτησε αὐτὸ αὐθις, καὶ μὴ δεχόμενοι αὐτὸν οἱ προεσιῶτες, διὰ μέσων μεγάλων, ἐκατώρθωσε νὰ οἰκειοποιηθῇ αὐτὸ ὡς μαχλοῦλι βακούφικον ἐν ἔτει 1851 Ἰουλίου 10, ἀναιρέσας τὰς διαταγὰς τοῦ ἀειμνήστου ἀφιερωτοῦ.—Τὸν αἰοίδμον καὶ ἀείμνηστον τούτον Καλλιουπόλεως Ἰωακείμ σύμπασα ἢ ἐπαρχία αὐτοῦ ἐθεώρει ὡς Ἁγιον καὶ κυριολεκτικῶς ἐλάτρευεν αὐτὸν ὡς ἦκουσα πολλῶν γερόντων διηγουμένων περὶ τῶν Χριστιανικῶν αὐτοῦ ἀρετῶν.

Ἀπὸ δὲ τοῦ 1835 μέχρι τοῦ 1880 ἦτοι ἐπὶ τεσσαράκοντα καὶ πέντε ὅλα ἔτη ἐκυβέρνησε τὴν ἐπαρχίαν Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου ὁ ἐκ τῆς νήσου Ἄνδρου Γρηγόριος Πούμπουρας, ὅστις ἐξηναγκάσθη νὰ ὑποβάλλῃ παραίτησιν λόγῳ γήρατος, Βαρναλγῶν δ' ἐπὶ τούτῳ μετέβη ἵνα διὰ τελευταίαν φορὰν ἴδῃ

τὴν γενέτειραν αὐτοῦ πατρίδα, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε τὸν βίον μετὰ ὀλιγοήμερον ἐν αὐτῇ διαμονῇ.

Μετὰ ἐνὸς ὥς ἔγγιστα ἔτους χηρεΐαν τοῦ ἐπισκοπικοῦ τῆς Καλλιουπόλεως θρόνου, καθ' ἣν τὴν ἐπαρχίαν ἐκυβέρνησε Πρωτοσύγκελος, ἀντιπρόσωπος τοῦ κυριάρχου Ἁγίου Ἡρακλείας, ἐξελέγη ὁ ἐκ τῆς νήσου Θάσου Ἀβέρκιος, ὁ ἀπὸ Λεύκης, ποιμάντας τὴν ἐπαρχίαν μέχρι τοῦ 1891 ὅτε προήχθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Μογλενῶν, ἔνθα καὶ διέμεινε ἐπὶ πενταετίαν. Ἐκεῖ δὲ παιδούσης τῆς ὑγείας του, ἐξητήσατο τὴν ἄδειαν τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ ἐπαρχίαν τὴν Καλλιπόλιν ἰδιωτεύων, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε τὸν βίον. Ἰδιαιτέρον χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀοιδίμου τούτου Ἀρχιερέως εἶνε ὅτι ἐπροσιάτευσε τὴν παιδείαν πολλὴν καταβαλὼν μέριμναν εἰς τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων ἐν ἅπασῃ τῇ ἐπαρχίᾳ του. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τούτου ἀνεκαινίσθησαν καὶ ἰδρύνθησαν σχολεῖα εἰς ὅλα τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας καὶ ἐξοβελίσθη ἡ ἀγυριεῖα καὶ ἡ ἀγραμματοσύνη τῶν διδασκάλων, οἵτινες ἐλυμαίνοντο τὴν ἐπαρχίαν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τούτου ἐνηργήθη καὶ συντελέσθη ἡ ἐκ βάνθρων ἀνέγερσις τοῦ κάτω τμήματος τοῦ νῦν ἀρρεναγωγείου. Ἴνα δὲ ὁ ἀναγνώστης λάβῃ ἰδέαν εἰς οἴαν ἀμάθειαν διετέλουν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔνια τῶν σχολείων τῆς ἐπαρχίας Καλλιπόλεως, παραθέτω ἧδε μίαν ἀναφορὰν τοῦ χωρίου πρὸς τὸν διοικητὴν Καλλιπόλεως ὑπὸ τοῦ διδασκάλου γραφεῖσαν καὶ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ, σαφηνείᾳ καὶ καλλιλογίᾳ τὰ γενόμενα ἐκθέτουσαν καὶ ἑτέραν συστηματικὴν ὑπὸ ἄλλου διδασκάλου ἄλλου χωρίου γραφεῖσαν πρὸς ἑνα ἰατρὸν τῆς πόλεώς μας.

Ἄναφορὰ
Ἐξοχώτατε Πασᾶ Μουτεσαρίφη
Καλλιουπόλεως.

Κάτηκοι χωροίου πληροφωροῦμεν ἤδη τὰ ἐν τῷ χωρίῳ ἐγκλίματα· διὸ ἅμα τῆς ἀναχωρίσεως σας τῆς αὐτοῦ ἐξοχότητος σας τὸν δύο ἀδελφὸν ἐγκλιμαίον ὧν παραλάβετε τῇ Σεβαστοῖ διοικήσοι ἐλθὼν ὁ Γεώργιος, ὁ ἀδελφός του Νικόλαος ὁ Κωσταντῖνος, οὗτοι δὲ λυπούμενοι καὶ θυμοθέντες τὴν συλάβισιν τῶν ἀδελφόντων ἔξαψαν ἀπὸ θυμοῦ. Ἐπρότιναν κατὰ τοῦ χωρίου καὶ τῶν ἀζάδων διὸ θὰ συγκόσομεν σαντζάκια πρὸς αἶξ φωτιᾶς ὁ καθὼς διὸ θέλομεν τελίῳσει διὸ θέλομεν ἐκτελέσει διὰ τὸ γινόμενον. Κατ' ἔμπροσθεν εὐρεθέντων ὁ ἔμπορος τῶν κρομμυδιῶν ὅστις μαρτυρεῖ αὐτὸς καθὼς ἤκουσεν οὗτος καὶ εὐρεθέντες μάρτυρες υποσημειούμεθα.

Ἐπονται αἱ ὑπογραφαί.

Ἀντίγραφον συστάτικῆς ἐπιστολῆς

Ἐξοχώτατε Κύριε

Οι- εικῶς σὲ ἀσπάζομαι

Σπεύδω διὰ τῆς ταπεινῆς μου ἐπιστολῆς νὰ ἐκφράσω τὴν ἐπιστήθιον ἀγάπην μου εἰς τὸν φιλοπάτριδα φίλον μου, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ συστήσω ὑμῖν τὸν ἐπιφέροντα τὸ παρόν μου ὅστις ὀνομάζεται Γεώρ. Σπυριδων. Μετερχόμενον τὸν χειροῦργον τὸ ἐπάγγελμα ἀλλὰ ἔνεκα τῆς παθήσεως του κατήνησε παίγνης καὶ ἔρχεται διὰ δικαστικὴν του ὑποθέσεως.

Φιλόπατρις Βακινιέρης

Διάδοχος τοῦ ἀοιδίμου Ἀβερκίου ἐγένετο ὁ ἐκ Λαρδανελλίων Φώτιος Βουγιούκας, καθηγητῆς τῶν ἱερῶν ἐν τῷ γυμνασίῳ Ἀδριανουπόλεως, χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος Καλλιουπόλεως τῷ 1891. Ἐπὶ χρησταῖς δὲ καὶ ἀγαθαῖς ἐλπίσιν καὶ μετὰ πολλοῦ ζήλου ἐπιλαβόμενος τῶν καθηκόντων αὐτοῦ καὶ ἐνεργήσας τὴν περιεΐχισιν τοῦ νεκροταφείου, ἀπεβίωσε μετὰ ἐνεάμηνον ἀρχιερατείαν εἰς τὸ ἔαρ τοῦ βίου του εἰς αὐτὴν τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας καὶ δράσεως καὶ κατήλθεν εἰς τὸν τάφον συνεπιφέρων τὴν χρυσοφεγγὴ παντοδαπῶν ἐλπίδων αὐγὴν. Ἐνθὺς ὡς ἡ ταχύτερος φήμη, ὡς ἀστραπὴ πυρφόρος διαδραμοῦσα πᾶσαν τὴν πόλιν καὶ πάντα τὰ πέριξ αὐτῆς, ἐξήγγελε τὴν θλιβερὰν καὶ ἀπαίσιον ἀγγελίαν τοῦ θανάτου, εἰς πένθος ἄφατον ἐβύθησε πάντας τοὺς γνώσκοντας καὶ μὴ τὸν ἀτυχῆ τοῦτον ἀρχιερέα. Ἐθρήνησεν ἡ ἐπαρχία τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου καὶ πολυκλαύστου Ἀρχιερέως τῆς καὶ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ἐξεδήλωσε τὸ πένθος τῆς καὶ ἐν πανδήμῳ συρροῇ ἀπάσης τῆς ἐπαρχίας ἐκήδευσεν αὐτόν, διότι οἱ τε συνεπαρχιωταὶ Μαδύτιοι καὶ οἱ πατριῶται τούτου Λαρδανελλιῶται, ἔσπευσαν δι' ἐπὶ τούτῳ ναυλωθέντος ἀιμοπλίου νὰ παρευρεθῶσιν εἰς τὴν κηδεῖαν καὶ ἀσπασθῶσιν διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ.

Ὁ ἀειμνήστος καὶ αἰδῖμος Φώτιος ἦτο ἀληθῶς κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν τούτων τῶν διαδόχων του ἐκ τῶν σπανίων ἀνθρώπων ἦτο **μ ε γ ἄ λ η κ α ρ δ ρ ἰ ἄ**.

Μεσοῦντος τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1902 καὶ ἐπανερχομένου τοῦ ἀειμνήστου Φωτίου ἐκ Μαδύτιου, διέμεινεν ἐπὶ μίαν ἢ δύο ἡμέρας εἰς Λαρδανέλλια καὶ ἐξ ἐλαφροῦς πτώσεως, ἦν ὑπέστη ἐν τῇ πατρικῇ αὐτοῦ

οίκια προσεβλήθη ὑπὸ τραυματικῆς περιτονίτιδος καὶ οὐ πολλὰς ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξιν του ἐν τῇ ἔδρῳ τῆς ἐπαρχίας του, ἢ ἐπάρατος νόσος μετ' ἐκδικητικῆς ἡδονῆς ἀπερρόφησε τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ὡς αἴλουρος τὴν ζωὴν περιστερᾶς ἀθώας. Εἰς μάτην δὲ ἅπαντες οἱ τῆς πόλεως μας ἰατροὶ ἐπιμόνως προσεπάθησαν νὰ πολεμήσωσι τὴν νόσον, ν' ἀναχαιτίσωσιν αὐτήν, νὰ θέσωσι φραγμὸν εἰς τὴν ὁρμὴν αὐτῆς καὶ νὰ σώσωσι τὸ θῦμα. Δυστυχῶς, λίαν δυστυχῶς, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταπολεμήσωσι τὸν ὑπούλωσ ἐπιπεσόντα θάνατον καὶ εἰς μάτην ἴστατο πρὸ τῆς κλίνης μεγάλη ἀλλ' ἀδύνατος ἢ ἐπιστήμη. Εἰς μάτην ἠγρύπνει ὁ τῆς φιλίας ὀφθαλμὸς· εἰς μάτην αἱ φιλοστοργοὺ γηραιᾶς μητρὸς καὶ πεφιλημένης ἀδελφῆς δεήσεις πρὸς τὸν Ὑψιστον ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. Οὐδέν, ἀπολύτως οὐδέν, ἠδυνήθη νὰ τὸν σώσῃ καὶ τὴν τελευταίον ἀναπνοὴν ἐξέπνευσεν εἰς τὰς ἀγκάλας μητρὸς καὶ ἀδελφῆς. Ἐναυλοὶ εἰσέτι ἠχοῦσιν εἰς τὰς ἀκοάς μου οἱ τελευταῖοι λόγοι τοῦ θνήσκοντος πρὸς τὴν λατρευτὴν ἀδελφήν του, οὓς εἶπεν ἀσπαζόμενος αὐτήν «μὲ χάνετε καὶ σὰς χάνω» ἦσαν αἱ τελευταῖαι λέξεις. Ὡς ἐκ τῆς ἰδιαίτερας ἀγάπης, ἣν ὁ ἀείμνηστος ἔτρεφε πρὸς ἐμὲ καὶ τῆς λατρείας δι' ἣς τὸν περιέβαλον, παρέμεινα μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς του παρὰ τὸ προσκεφάλαιόν του. Καὶ ἤδη δάκρυ λείβων ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ πολυκλαύστου καὶ λατρευτοῦ Ἱεράρχου ὁστις «τελειωθεὶς ἐν ὀλίγοις ἐπλήρωσε χρόνους μακροῦς,» ἐπανέρχομαι εἰς τὸ θέμα μου.

Τὸν αἰδιδμον καὶ ἀείμνηστον Φώτιον διεδέξατο κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1892 ὁ ἐκ Σιγῆς τῆς ἐπαρχίας Προύσης Δωρόθεος Μαρμέλης, κυβερνήσας τὴν ἐπαρχίαν

μέχρι τοῦ 1896, διε προήχθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Γρεβενῶν κατὰ Δεκέμβριον. Κατὰ Σεπτέμβριον δὲ τοῦ 1901 προήχθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης, ἣν καὶ τοιμαίνει μέχρι σήμερον. Ὁ διαπρεπὴς οὗτος Ἱεράρχης, οὐτινος ἡ πεφωτισμένη διάνοια καὶ ἡ διοικητικὴ ἰκανότης καὶ πείρα παρὰ πάντων τῶν εἰδότην αὐτὸν ὠμολόγηνται, ἅμα τῇ αἰσία ἀφίξει καὶ εὐτυχεῖ ἐγκαταστήσει ἐν τῇ ἐπιλαχούσῃ αὐτῷ ἐπαρχίᾳ ἐνεκαίνισε νέαν περίοδον γονιμωτάτης δράσεως· συνετέλεσεν εἰς τὴν βαθμιαίαν βελτίωσιν τοῦ κλήρου καὶ διερρύθμισεν ἀναλόγως τῶν σημερινῶν κοινωνικῶν ἀνάγκων καὶ ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, ἰδρυσε καὶ κατήρτισε Νηπιαγωγεῖον, μὴ ὑπάρχον τέως, καὶ ἠθέλησε συνωδὰ τῇ νεωτέρᾳ παιδαγωγικῇ γὰ συμπτύξῃ τὴν δημοτικὴν σχολὴν μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἀποτελέσῃ ὀκτιάτακτον Ἀστυκὴν. Ἀλλὰ πρὸς πραγματοποίησιν τῆς σκέψεως ταύτης, πρὸ παντὸς ἀνάγκη ἀπόλυτος ὑπῆρχε καταλλήλου οἰκοδομήματος, διότι αἱ ὑπάρχουσαι τότε σχολαὶ ὅλως ἀκατάλληλοι πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν ἦσαν· πάντες δὲ ἐφρονοῦμεν ὅτι ἀπραγματοποίητος ἡ σκέψις αὕτη τοῦ ἡμετέρου ποιμενάρχου ἔσται, διότι «ἔδει χρημάτων, ὧν ἄνευ, οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόντων». Ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔδοξε τῷ τότε Ἀγίῳ Καλλιουπόλεως, νῦν δὲ Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κ Δωροθέῳ τῷ Μαμμέλῃ, ὅστις ἅμα τῇ λήξει τοῦ σχολικοῦ ἐκείνου ἔτους εἰς συνεδρίαν τὴν περὶ αὐτὸν Δημογερονοίαν καὶ Ἐφορείαν συγκαλέσας καὶ διὰ πειστικωτάτων λόγων τὴν ἀνάγκην τῆς πραγματοποιήσεως τῶν σκέψεῶν του καταδείξας, κοινῇ γνώμῃ ἀπεφασίσθη ἵνα ἄνω τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς

προστεθῆ ἑτέρα ὀροφή δυναμένη νὰ περιλάβῃ ἅπαντα τὰ ἄρρενα τῆς ἡμετέρας πόλεως· ἀλλ' ἡ πραγματοποίησις τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἀπῆται δαπάνην 200—250 λιρῶν, τὸ δὲ ταμεῖον τῆς κοινότητος ἔλλειμμα μόνον παρουσίαζε 60 κατ' ἔτος λιρῶν. Ἀλλ' οἱ ἐπὶ φιλογενεΐα καὶ φιλοπατρίᾳ καὶ γενναίοις αἰσθήμασι διακρινόμενοι Καλλιπολίται, ἔσπευσαν προθύμως νὰ συνεισφέρωσιν ἕκαστος τὸ κατὰ δύναμιν καὶ προαίρεσιν καὶ μέχρις ἑσπέρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης εἰσπραχθῆσαν ἄνω τῶν 100 λιρῶν· ἐκτὸς δὲ τοῦ ποσοῦ τούτου πάνυ προφρόνως προσέφερον ὁ μὲν κ. Δ. Κώστας 50 χιλ. τοῦβλα, οἱ κ.κ. ἀδελφοὶ Χαιζῆ' Αναγνώσιου 300 κατανάρια ἀσβεστοῦ καὶ ὁ κ. Εὐστράτιος Χαιζη-Δημητρίου τὰς ὑάλους ἀπάντων τῶν παρυθύρων, καὶ ταῦτα ἐκτὸς τῆς ἑτέρας συνδρομῆς των. Καὶ μ' ὅλα ταῦτα ποσὸν ἀρκετὰ στρογγύλον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπελείπειτο πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς οἰκοδομῆς καὶ ἐνηργήθη δευτέρα συνεισφορὰ ἀποπεραιώσασα τελείως τὴν οἰκοδομίην, ἣτις νῦν μεγαλοπρεπῆς ὑφούται ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως.

Τὴν 26 δὲ 8 βρίου 1895 ἡμέραν ἐπέτειον τοῦ ἐν Ἀγίοις ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, καθ' ἣν ἱερουργεῖ ἐν τῇ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγίου τούτου τιμωμένη ἐκκλησίᾳ ὁ Ἀρχιερεὺς, μετὰ τὴν θείαν καὶ ἱερὰν λειτουργίαν, μετέβημεν ἐν ὅλῃ τῇ ἐκκλησιαστικῇ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ παρατάξει εἰς τὴν αἰθουσαν τῆς νεοδημιτου σχολῆς, ἔνθα μετὰ κατανυκτικότητος ἐψάλη ἁγιασμός, μεθ' ὧν ὁ τότε ποιμενάρχης ἡμῶν εὐχαριστήσας ἐν ὀνόματι τῆς σπουδαζούσης νεολαίας πάντας τοὺς ὀπωσδήποτε συνδραμόντας εἰς τὸ κοινωφελὲς τοῦτο ἔργον καὶ εὐχηθεὶς ἀφθονα τὰ ἀγαθὰ ἐν τοῖς

οἴκοις τούτων, ἀπήλθομεν τὰς ἀρίστας ἀποκομίζοντες ἐντυπώσεις.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἐν λόγῳ Ἱεράρχου ἀνεκαινίσθησαν τρία προσοδοφόρα κτήματα τῆς κοινότητος καὶ πολλὰ ἄλλα ἐπεσκευάσθησαν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τούτου συνέστη ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρείαν αὐτοῦ πρὸς ἴδρυσιν Νοσοκομείου, συνετάχθη δὲ καὶ ἐτυπώθη ὁ σχετικὸς κανονισμὸς, ἠγοράσθη τὸ κατάλληλον οἶκημα καὶ ἐπέκλησις πρὸς τοὺς ἀποδημοῦντας Καλλιπολίτας ἐγένετο, οἵτινες οὐ μόνον ἐνθουσιωδῶς ἐπεκρίθησαν εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς κυοφορουμένης ταύτης ἰδέας, ἀλλὰ καὶ πάνυ προθύμως ἔσπευσαν ν' ἀποστείλωσι τὸν ὀβολὸν ἰων. Θὺ πολὺν δὲ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ διαπρεποῦς τούτου Ἱεράρχου, ἐπειδὴ πολλοὶ ὑπῆρχον οἱ ἀπαισιοδοξοῦντες, ἔνεκεν ἐλλείψεως τακτικῶν πόρων πρὸς συντήρησιν Νοσοκομείου, ἡ ἐπιτροπὴ διελύθη καὶ ἀντ' αὐτῆς συνέστη ἡ Φιλόπτωχος Ἀδελφότης, περὶ ἧς κατωτέρω.

Ἦν διαπρεπὴ καὶ τοῖς πᾶσι ἀγαπητὸν τοῦτον Ἱεράρχην διεδέχθη ὁ νῦν εὐκλεῶς ἀρχιερατεύων ἀπὸ τοῦ 1897 Ἱερώνυμος Γοργίας. Χῖος τὴν πατρίδα, ὁ ἐκπληρώσας τὰς βουλάς καὶ τοὺς πόθους τῆς ἐπαρχίας διὰ τῆς προαγωγῆς τῆς ἐπισκοπῆς εἰς Μητρόπολιν, ὡς προεῖπον.

Ἄλλα σημαντικώτατα γεγονότα, ἅτινα δι' εὐστόχων οἰκονομικῶν συνδυασμῶν συνετελέσθησαν κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, εἶνε ἡ ἀνακαίνισις τῶν προσοδοφόρων κτημάτων τῶν καταστραφέντων ἐκτῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1900, ἡ οἰκοδομὴ δύο ἐτέρων, ἡ ἐπισκευὴ πολλῶν ἄλλων καὶ ἡ ἐκ βάρθρων ἀνέγερσις τοῦ περικαλλεστέρου ἐν ἀπάσῃ τῇ πόλει ἡμῶν οἰκοδομῆ-

ματος, τοῦ Παρθεναγωγείου, περὶ οὗ ἰσαῦτα ἐγράφησαν μέχρι χθὲς ἀκόμη ἐν ταῖς ἑφημερίσι χάριν τῶν ἐν τῇ ξένη πατριωτῶν. Πάντες δὲ οἱ κάτοικοι τῆς Καλλιπόλεως ἀπὸ τοῦ γέροντος μέχρι τοῦ παιδὸς καὶ αὐτόπτοι καὶ αὐτήκοοι ἐγένοντο τοῦ λαμπροτέρου ἔργου τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, ἐπομένως πᾶσα ἐκ μέρους ἐμοῦ περιγραφή καὶ διήγησις γνωστῶν τοῖς πᾶσι γεγονότων, ἀφ' ἧς μάλιστα ἐποχῆς οἱ οἴακες τῆς διακυβερνήσεως τῆς ἐπαρχίας περιῆλθον εἰς τὰς σιβαρὰς χεῖρας τοῦ ἔτι διευθύνοντος αὐτήν, περιττὴ νομίζω ἀποβαίνει. Τοῦτο μόνον προσθέτω καὶ χάριν τῆς ἀληθείας καὶ τῶν μεταγενεστέρων παραδίδω εἰς τὴν δημοσιότητα, ὅτι ἡ ἀνέγερσις τοῦ Παρθεναγωγείου, τὸ σημαντικὸν καὶ ἀξιωματικόν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τοῦτο ἔργον, ταχύτερον καὶ πῶς ἀπροσδοκίτως συντελεσθὲν ἐκίνησε καὶ δικαίως τὸν θαυμασμὸν καὶ ψηλαφητότερον καταφατικῆς ἐγένετο ἡ εὐεργετικὴ δράσις τῆς φιλογενοῦς καὶ φιλομούσου δημογεροντίας καὶ τοῦ προέδρου αὐτῆς, οἵτινες εὐθαρσῶς καὶ στερρῶ τῷ ποδὶ προέβησαν, καίπερ ὑπῆρξάν τινες οἱ ἀπαισιοδοξοῦντες περὶ τῆς συντελέσεως τοῦ ἔργου, μὴ συλλογιζόμενοι βεβαίως ὅτι τὸ θεῖον βοηθεῖ καὶ συντρέχει τοῖς πιστοῖς, καὶ θαυράστιως ἐργαζομένοις, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη. Ἡ συντέλεσις ἔργου ἀπαιτήσαντος δαπάνην τοῦ σεβαστοῦ ποσοῦ χιλίων ὡς ἔγγιστα λιρῶν, ἐν πόλει ἐν ἣ τὰ πάντα εἰσὶ νεκρὰ καὶ ἀνενέργητα ἔνεκα τῆς ἐμπορικῆς στασιμότητος, δικαίως πρέπει νὰ κινή τὸς θαυμασμὸν καὶ νὰ διεγείρῃ μιμητὰς εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον. Οὐχὶ πρὸ πολλῶν μηνῶν ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Ἐφημερίδι «Ταχυδρόμος τῆς Κωνσταντινουπόλεως» ὁ ἰσολογισμὸς τῶν ἐσό-

δων καὶ ἐξόδων τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Παρθεναγωγείου, ἐξ οὗ κατάδηλος ἐγένετο ἢ ἐκ μέρους τῶν τε ἔσω καὶ τῶν ἔσω Καλλιπολιτῶν ἐπιδειχθεῖσα ἐλευθεριότης. Ἰδιαιτέρας προσοχῆς καὶ πολλῶν ἐπαίνων ἀξία εἶνε ἢ ἐν Αἰγύπτῳ μικρὰ τῶν Καλλιπολιτῶν παροικία, ἣτις προθυμώτατα ἔσπευσε νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος ἀποστείλασα ἀμέσως περὶ τὰς τριακοσίας λίρας τὸ πρῶτον, ἐξήκοντα τὸ δεύτερον, ἣδη δὲ σκεπτομένη, ὡς εἶμαι εἰς θέσιν νὰ διαβεβαιώσω νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐτησίαν χορηγίαν τῇ κοινότητι ἐκ συνδρομῶν. Ἐὰν τὸ πνεῦμα τῆς φιλοπατρίας καὶ φιλογενείας τῶν σπουδαιότερων παραγόντων τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παροικίας κ. κ. Ἀδελφῶν Μισῶν, Κ. Λάσκαρη καὶ Σ. Ι. Παπαδοπούλου, μεθ' ὧν συνδιελέχθημεν καὶ συνδισκέφθημεν ἐξακολουθήσῃ τὸ αὐτό, ὡς πιστεύω, ἢ Καλλιπολις πολλὰ δύναται νὰ ἐλπίζῃ ἐξ Αἰγύπτου.

Μετὰ τῆς δυνατῆς συντομίας θὰ ἐπιχειρήσω τὴν σκιαγραφίαν τῶν ἀκραιφνῶν ἐνθροονσιασμοῦ ἐκδηλώσεων καὶ τῆς ἀρρήτου χαρᾶς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς καταθέσεως τοῦ θεμελίου λίθου τοῦ Παρθεναγωγείου. τῶν ὁποίων, ὡς ἐπίλογος θριαμβευτικὸς, ἐπῆλθον τὰ ἐγκαίνια τούτου κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν τριῶν ἱεραρχῶν. Πρόσφατα ἔτι εἰς τὴν μνήμην μου διατελοῦσι ταῦτα, καὶ ἠχοῦσιν εἰσέτι εἰς τὰς ἀκοάς μου αἱ εὐχαὶ δι' ὧν ὁ σεπτὸς καὶ πεπνυμένος ἡμῶν Ἱεράρχης καθηγίασε τὸν θεμέλιον λίθον καὶ τοποθετῶν αὐτὸν ἐπέχρισε διὰ μίστρου καὶ ἔπληξε διὰ σφυροῦ καὶ ἐκ τοῦ βάθους τῶν θεμελίων ἐφώνει μὲ ὄλην τὴν δύναμιν τῶν πνευμόνων του « Δόξα καὶ τιμὴ καὶ ἔπαινος παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν. » Ἡ χαρὰ ἢ σγυκί-

νησις ἢ πλήμμυρα τῶν εὐγενεσιτέρων συναισθημάτων εἰκονίσθησαν κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπὶ τῆς μορφῆς πάντων τῶν περιεσιτώτων. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐγκαινίων ὁ ἐμπνευσμένος Δεσπότης μας, οὐτινος ἢ ἐθνικὴ καρδιὰ ἀνέρχεται εἰς τὰ χεῖλη ὅταν ἐνθουσιάζεται κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, εὐλογῶν τὸ ἔργον, ἐδείχθη ἀπαράμιλλος, προκυλέσας παλμοὺς ἱερᾶς παιριωτικῆς συγκινήσεως καὶ οἱ λόγοι του ἦσαν ἀνιάξιον στεφάνωμα τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς ἑορτῆς. Εἶθε δὲ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι νὰ μὴ μείνωσι αἱ μόναι ἱστορικαὶ διὰ τὴν Καλλιπόλιν, ἀλλὰ ν' ἀξιοθῶμεν ἐντὸς ὀλίγου ν' ἀνεγείρωμεν καὶ τὴν Μητρόπολιν, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς κοινότητος, ἀμιλλώμενοι, ἵνα μὴ μένωμεν κατώτεροι τῶν προγόνων ἡμῶν, τῶν φιλογενῶν καὶ φιλευσεβῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες μ' ὄλην τὴν πτωχείαν τῶν μέσων ἔκτισαν τὰς ἐκκλησίας τῆς πόλεως καὶ μεγαλοπρεπῆ διὰ τὸν Ἀρχιερέα ἐπισκοπὴν πλησίον τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου «δι' ἐξόδων τῶν ἐπαρχιωτῶν Καλλιουπόλεως καὶ χωρίων, ριφθέντων ἐπὶ τῶν χανέδων, ἐφ' ὧν πληρῶνονοσι τὰ βασιλικά δοσίματα. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐρρίφθησαν πρὸς 300 γρ. εἰς τὸν χανέν καὶ δι' αὐτῶν τῶν χρημάτων ἔγινεν ἡ ἐπισκοπὴ ἡμιτελὴς καὶ ἀτελής· μετὰ παρέλευσιν δὲ δύο ἐτῶν ἐρρίφθησαν αὐθις πρὸς 150 εἰς τὸν χανέν καὶ ἐτελειώθη κατὰ τὰ 1838» ὡς ἀναγράφεται ἐν τῷ κώδικι. Κατὰ δὲ τῷ 1843 Αὐγούστου 14 ἡμέρα Σάββατον, πυρκαϊὰ ἐκραγεῖσα ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου «μὲ τὸ νὰ ἀφῆκαν εἰς τὸ γυναικεῖον τῆς Ἐκκλησίας κηρὶ ἀνημμένον ἐξ ἀπροσεξίας, καὶ ἀπὸ τὸ μανουάλι ἔπεσεν εἰς τὰ σανί-

δια καὶ ἤναψαν καὶ ἀνέβη ἡ φλόξ εἰς τὸ ταβάνι, ὄν-
τας ἄνεμος σφοδρός, καὶ ἀφοῦ ἐκάη ἡ νεόδρητος
αὕτη Ἐκκλησία ἐκάη καὶ ἡ μεγαλοπρεπῆς νεόδμη-
ἐπισκοπὴ καὶ σὺν αὐτοῖς πέντε ἄλλα ὀσπήτια. Κατὰ δὲ
τῷ 1847, ὠκοδομήθη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωρ-
γίου, καὶ ἐπειδὴ οὐκ εἶχε τόπον εἰς τὸ μεγαλυνθῆναι
προσετέθη αὐτῇ ὁ τόπος τῆς ἐπισκοπῆς καὶ ἔγινεν
εὐρύχωρος καὶ περικαλλῆς. Ἐπισκοπὴ δὲ ἢ ἐν τῷ τόπῳ
ἐκείνῳ ἢ εἰς ἄλλο μέρος οὐκ ἐγένετο, ὁ δὲ ἀρχιερεὺς
οἰκοῦσεν εἰς οἶκον δι' ἐνοικίου» Σημ κώδικ. Μετὰ
τοῦτο δὲ νὰ θέσωμεν καὶ τὸν θεμέλιον λίθον Γυμνα-
σίου. Ἐχω δὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι, ἂν, οὔτε ἐν τῇ γε-
νετείῳ εὐρισκόμενοι φιλότιμοι καὶ φιλοπρόοδοι Καλ-
λιπολίται καὶ οἱ ἐν τῇ ξένη ζῶντες, ἐξακολουθήσωσι
τὸν αὐτὸν τῶν καλῶν ἀγωνιζόμενοι ἀγῶνα, ταχύτε-
ρον πάσης προσδοκίας δύναται νὰ συντελεσθῇ καὶ τὸ
ἔργον τοῦτο, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

Ἦδη δὲ εἰσέρχομαι εἰς τὸ περὶ πνευματικῆς ἀνα-
πτύξεως κεφάλαιον,

VI

Καθ' ἅπασαν τὴν ὀκτωκαιδεκάτην ἑκατονταετη-
ρίδα καὶ μέχρι τῶν μέσων τῆς ἀκοιούθου τὸ μᾶλλον
πολυανάγνωστον βιβλίον ἦτο ἡ ὀκτιάχης καὶ τὸ γαλι-
τήριον τὰ ὁποῖα ὅταν ἤξευρε κανεῖς νὰ διαβάσῃ ἐθεω-
ρεῖτο γραμματιζούμενος· ἐὰν δὲ ἤξευρε καὶ τὸν Ἀπό-
στολον ἐθεωρεῖτο σοφίς, ἐὰν δὲ ἔπερνε καὶ τὸ Ἀνθο-
λόγιον τότε πλέον ἦτο πάνσοφος καὶ πανεπιστήμων.
Εἰς ταπεινοὺς καὶ πενιχροὺς οἰκίσκους ἐνεκλείοντο
ἄλλοτε τὰ σχολεῖα τοῦ ἔθνους ἡμῶν· ὑπῆρξε δὲ ἐποχὴ

καθ' ἣν οὐδὲ ὑπῆρχον σχολεῖα καὶ τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάσκοντο εἰς τοὺς νάρθηκας τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἄλλὰ περὶ τὰ μέσα τῆς προπαρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ἄνδρες φιλογενεῖς καὶ φιλοπάτριδες, μεταβάντες εἰς τὴν Εὐρώπην χάριν ἐμπορίου καὶ διὰ τῆς τιμότητος καὶ ἰκανότητος αὐτῶν ἰκανῶς πλουτίσαντες συνέλαβον τὸν μεγαλεπήβολον καὶ εὐγενῆ σκοπὸν, ὅπως βοηθήσωσι τὰς ἑαυτῶν πατρίδας καὶ μεταφέρωσιν εἰς αὐτὰς τὰ καλὰ τῆς παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ διὰ πλείστους νέους εἰς Εὐρώπην ἐξεπαιδεύσαν, μεγάλα ποσὰ πρὸς ἀνέγερσιν σχολείων καὶ ἐκδόσεις βιβλίων ἐδαπάνησαν καὶ πολλὰς ἄλλας ὠφελείας διεπράξαντο. Ὑπὸ τῶν γενναίων ἐκείνων ἀνδρῶν συνέστησαν αἱ φιλοσοφικαὶ σχολαὶ τῆς Χίου, τῶν Κυδωνιῶν, τῆς Σμύρνης, τῆς Κων)λεως καὶ τῶν Ἰωαννίνων, ἀνθ' ὧν καὶ ἡ μεγίστη ὀφείλεται αὐτοῖς εὐγνωμοσύνη. Ἐκτοτε βαθμηδὸν καὶ εἰς μικρότερα κέντρα καὶ εἰς μικρὰς πόλεις ἤρχισαν νὰ κτιζῶνται σχολεῖα, ὅπωςδήποτε εὐπρόσωπα· ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λειτουργήσωσι, διότι τότε ἡ ἀνάγκη τῶν γραμμμάτων δὲν ἦτο ἐπαισθητὴ ὡς σήμερον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ συναξάρια τῶν Ἀγίων Πατέρων ὑπελαμβάνοντο, ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ, ψυχωφελέστερον ἀνάγνωσμα τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τῶν ἄλλων βιβλίων. Οἱ πλείστοι τῶν σχολαρχούντων ἦσαν ἱερομόναχοι, χρηστοὶ ἀλλὰ θρησκοὶ ἄνθρωποι, οἷνες ἐπρέσβευον οὐ κυριώτατον τῆς παιδεύσεως θεμέλιον ἦσαν τὰ ἱερὰ γράμματα καὶ ἡ θεοπαράδοτος νηστεία. Οἱ ἱεροὶ οὗτοι διδάσκαλοι εἶθιζον τοὺς Χριστιανοὺς νὰ ἐλπίζωσι μόνον εἰς τὴν θεῖαν Πρόνοιαν. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ μωροσοφία, ὡς λέ-

γει ὁ Κοραῆς, ἐθεωρεῖτο τότε ταυτίσημος πρὸς τὴν ἀθεότητα· ὅσοι ἀπεδήμουν εἰς τὰ Εὐρωπαϊκὰ πανεπιστήμια, ἵνα διδαχθῶσιν ἐπιστήμην τινά, οὗτοι δὲ ἦσαν σπάνιοι ὡς λευκοὶ ἐλέφαντες, ὄφειλον, ἅμα ἐπανερχόμενοι οἴκαδε νὰ πορευθῶσιν εἰς τὴν Ἑκκλῆσιαν καὶ νὰ κηρύξωσιν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ὅτι ἐπαλινόστησαν ὡς γνήσια καὶ πειθήνια τέκνα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Εἰς Πατριάρχης μάλιστα, λέγει, προσέταξε δι' ἐγκυκλίον πάντας τοὺς Χριστιανοὺς νὰ μὴ ἐνασχολῶνται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν μωροσοφίαν, ὡς ἐναντίαν τῆς Χριστιανικῆς πολιτείας, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν γραμματικὴν σιτηριζομένην εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πατέρων.

Καὶ ὅμως, κατὰ τὴν γνώμην σοφοῦ ἀνδρὸς, ὅστις οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Ἐφημερίδι «ἡ Κωνσταντινούπολις» σπουδαιοτάτην πραγματείαν, ποτὲ δὲν ἐδιδάχθησαν λαμπρότερον, οὐδὲ ἐμελετήθησαν βαθύτερον οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, εἰς τὰς μεγάλας ἐκείνας τοῦ γένους σχολάς, αἵτινες ἀνεπλήρουν καὶ τὴν ἔλλειψιν ἰδιατέρων ἱερατικῶν καὶ Θεολογικῶν σχολῶν. Μεγίστη δὲ κατεβάλλετο φροντίς καὶ περὶ τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν παρὰ πᾶσαν τὴν πτωχείαν τῶν μέσων. Βιβλία ὀλίγιστα ὑπῆρχον, διὰ δὲ τὰ πρῶτα γράμματα βιβλία ἦσαν οἱ Κοκκῶνιοι πίνακες, τὰ γραφικὰ ἀξιώματα καὶ παραγγέλματα, ὁ Δεκάλογος, τὰ γνωμικὰ καὶ ἀποφθέγματα, ἅτινα μεγάλοις καὶ κεφαλαίοις γράμμασιν ἐπὶ τῶν τεσσάρων πλευρῶν τοῦ σχολείου ἀναστιηλούμενα ἔφερον τὸ ὑψηλὸν ἀπόφθεγμα « Ἀρχὴ σοφίας, φόβος Κυρίου » Τοῦτο ἐν θαυμασίῳ συνδυασμῷ ὑπερθεῖν τῆς

εἰκόνοσ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ἢ τοῦ Χριστοῦ ἀναγρα-
φόμενον ἦτο τότε τὸ ἔμβλημα τῶν τοῦ ἡμετέρου γέ-
νουσ ἐκπαιδευτηρίων. Ἐκεῖ ἐν πάσῃ ὥρᾳ προσέπιπτε
τὸ ὄμμα τοῦ μαθητοῦ καὶ ἄνευ διδασκαλίας, διὰ τῆσ
μυστικῆσ τῶν γραμμάτων ἐκείνων δυνάμεωσ, ἐρρι-
πιοντο καὶ ἐρριζοβόλουν ἐν τῇ ψυχῇ τὰ σπέρματα
τῆσ πρὸσ τὸν Θεὸν πίστεωσ καὶ ἐλπίδοσ. Ἡ ἐποχῇ
περὶ ἧσ πρόκειται, δὲν ἀφίσταται πολὺ ἡμῶν καὶ πάν-
τεσ οἱ ὑπὸ τῶν ἀ ν θ ἑ ὠ ν τ ἧ σ π ο λ ι ᾶ σ ν ε ὄ τ η -
τ ο σ κ ο σ μ ο ὕ μ ε ν ο ι, ἐνθυμούμεθα καὶ τὰ ἡμι-
κύκλια καὶ τοὺσ πίνακασ τοῦ Κοκκῶνῃ, οὔτινεσ ἐν
ἀπερίττῳ καὶ βραχεῖ λόγῳ ἐνέκλειον μεγάλασ ἰδέασ
καὶ ἐν δυσὶ στίχοισ περιελάμβανον ὑψηλάσ ἐννοίασ.
Καὶ οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν διδασκάλων τῆσ ἐποχῆσ ἐκεί-
νησ εἶνε ἄξιοι θαυμασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνησ, οὔτινεσ
τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου οὐχὶ ἐπάγγελμα, ἀλλὰ ἀπο-
στολὴν ἱερὰν λογιζόμενοι ἀνεδείκνυνον τὰ σχολεῖα φυ-
τώρια ἀληθοῦσ παιδεύσεωσ καὶ ὑγιοῦσ μαθήσεωσ.
Καὶ ταῦτα μὲν ὡσ πρόλογοσ ἵνα εἰσέλθωμεν εἰσ τὴν
πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῆσ Καλλιπόλεωσ.

Ὡσ εἰσ ὄλασ τὰσ μικράσ πόλεις, οὔτω καὶ ἐν Καλ-
λιπόλει κατὰ τὴν προρρηθεῖσαν ἐποχὴν, ὡσ σχολεῖα
ἐχρησίμευον οἱ νάρθηκεσ τῶν Ἐκκλησιῶν ἢ αἱ οἰκία,
τῶν ἱερέων. Ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ, ὅτε διελύθησαν
πλέον αἱ παράδοξοι ἐκεῖναι ἰδέαι τῶν πολλῶν, ὅτι τὰ
γράμματα δὲν εἶνε καὶ μεγάλη ἀνάγκη, διότι οὔτε πα-
πάδεσ θὰ γίνουν ὄλοιο οὔτε δασκάλοιο, κατενοήθη δὲ
καὶ ἡ ἀνάγκη τούτων, οἱ φιλογενεῖσ καὶ τῆσ προόδου
ζηλωταὶ τῆσ ἐποχῆσ ἐκείνησ ἄνδρεσ, ἐν εἵτει σωτηρίῳ
1844 ὠκοδόμησαν τὴν ἀλληλοδιδασκικὴν σχολὴν διὰ
δαπάνησ 29,470 γρ. ἐκ συνδρομῶν, ἐπιστασίᾳ τῶν

ἀοιδίμων Δομεστίχου Δημητρίου, Αναστασίου Χ. Νικολάου, Γεωργίου Ἰωάννου Μυκωνιάτου καὶ Ἰωάννου Στυλιανοῦ Ντουπαρατζῆ. Ἐπειδὴ ὁμως μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων χρόνων « μετὸ νὰ ἔγειραν τὰ τεῖχη τῆς Ἀλληλοδιδασκατικῆς ταύτης σχολῆς, ἐξ αἰτίας τοῦ ἐπακολουθήσαντος σεισμοῦ, μὴ ὄντα καλῶς κατασκευασμένα καὶ ἔμελλε καταπεσεῖν, κατεβιβάσθη μέχρι θεμελίων καὶ ἀνεκαινίσθη δι' ἐπιστασίας τοῦ ἐπιτρόπου τῶν κοινῶν καταστημάτων Χατζῆ Μηνᾶ Κωνσταντινίδου ἐν ἔτει 1857 καὶ ἐξοδεύθησαν εἰς τὴν ἀνακαίνισίν της γρ. 34590». Εἰς δὲ τὰ 1841 ἀνεκοδομήθη ἡ πρὸ χρόνων πυρποληθεῖσα Ἑλληνικὴ σχολὴ ἢ ἀπὸ τὸ 1830 τὸ πρῶτον ἰδρυθεῖσα. Ἐκ τῶν πρώτων δὲ μαθητῶν τῆς περιωνύμου τότε Ἑλληνικῆς ταύτης σχολῆς ἦσαν οἱ ἀοιδίμοι Χατζῆ Χαράλαμπος Γούναρης, Ἰωάννης Κουτσοστυλιανός, οἱ ἀδελφοὶ Κωστῆς καὶ Παυλῆς Δόστογλου καὶ ὁ Ἀντώνιος Κ. Σιδερίδης, ὁ ἴσσοῦτον ἐπωφελῶς δράσας μετέπειτα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου τῆς Καλλιπόλεως καὶ εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν σχολείων καὶ τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ ἐξέχοντος ἐν ἰατροῖς καὶ παγκοσμίου ἀπολαύοντος φήμης, ἥδη δὲ ἐφησυχάζοντος κ. Ἰωάννου Πούμπουρα, τοῦ λαιρευτοῦ πατρὸς τῶν ὑγειονομικῶν ἰατρῶν κ.κ. Δημητρίου καὶ Γεωργίου Πούμπουρα, εἰς οὓς καὶ αἶδιος ὀφείλεται εὐγνωμοσύνη καὶ δίκαιον καὶ πρέπον ἅμα εἶνε νὰ συγκαταλέγωνται μεταξὺ τῶν εὐεργετῶν αὐτῆς. Τούτων ἤκουσα πολλάκις διηγουμένων τὴν ἰδρυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου καὶ τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας τοῦ πρώτου ἐν αὐτῇ διδάξαντος, καθ' ἣν εὐθὺς κατόπιν τῶν μύθων τοῦ Αἰ-

σώπου καὶ τῶν πρώτων γραμματικῶν κανόνων ἐκ τῆς περιωνύμου τότε γραμματικῆς τοῦ Βάμβα, ἤρχιζεν ἡ διδασκαλία τοῦ στοιχείου Α. τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὀμήρου. Ἐξ ὧσων ἠδυνήθην νὰ διατηρήσω ἐν τῇ μνήμῃ μου ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ ἀοιδίμου τούτου ἀνδρός ἡ ἰδρυσις τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου ἀνάγεται περὶ τὸ 1830· ὁ πρῶτος δ' ἐν αὐτῷ διδάξας ἦτο ὁ Ἀντώνιος Κάππας ἐκ τῶν Ζαγοροχώρων τῆς Ἡπείρου, ἀνὴρ μεγαλόσωμος καὶ μεγαλοπρεπής, ἀρχαίκως διαμιτώμενος καὶ ἐνδυόμενος, περιβεβλημένος δὲ πάντοτε χειμῶνος τε καὶ θέρους τὴν κάππαν, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐπώνυμον· ἐδίδαξε δὲ ἀπὸ τοῦ 1830 Νοεμβρίου 3 μέχρι 1831 Νοεμβρίου 3 εἰς τὸν οἶκον τῆς Κοσμώγλενης εἰς τὴν ἐνορίαν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου πρὸς 100 γρ. τὸν μῆνα καὶ ἔλαβε μισθὸν γρ. 1200 καὶ εἰς ροῦχα του 103 καὶ ἔξοδα τοῦ διδασκάλου διὰ τὸν ὀνδάν, κάρβουνα, ψάθην, λαίναν κλπ. διὰ χειρὸς Χατζῆ Μιχαλάκη γρ. 177. Ἐπληρώθησαν δὲ διὰ συνδρομῆς τῶν πολιτῶν, καθ' ἃ ἀναφέρεται ἐν τῷ κώδικι. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1831 Νοεμβρίου 15—1832 Ἀπριλίου 15 ἦτοι 5 μόνον μῆνας ἐσχολάρχησεν ὁ κ. Θεοδώρητος Ἱερομόναχος καὶ παρητήθη λαβὼν μισθὸν 550 γρ.—Ἀπὸ δὲ τοῦ 1832 Ἀπριλ. 15—1833 Ἀπριλ. 30 ἐσχολάρχησεν ὁ κ. Γεράσιμος Ἰθακήσιος καὶ ἐπληρώθη τοὺς μὲν τρεῖς μῆνας πρὸς 150 γρ. τὸν μῆνα τοὺς δὲ λοιποὺς πρὸς 200. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1833 Ἀπριλ. 30 μέχρι τέλη Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐσχολάρχησεν ὁ κ. Γέρων Γεώργιος Π. Κωνσταντίνου Κουταλιανὸς πρὸς 150 γρ. τὸν μῆνα.

Ἀπὸ τοῦ 1834 Σεπτεμβρίου 10 μέχρι τοῦ 1835 Ἰουνίου 1ῆ ἐσχολάρχησεν ὁ κ. Μανουὴλ Τήνιος.

Ἐκ τῆς 1ης Ἰουνίου 1835 ἕως 1ης Μαΐου 1836 ἔσχολάρχησεν αὐθις ἐκ δευτέρου ὁ κ. Γεράσιμος Ἰθακήσιος πρὸς 200 γρ. τὸν μῆνα (α)

Ἐκ τῆς 15ης Αὐγούστου 1840 ἕως 12ης Αὐγούστου 1845 ἔσχολάρχησεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σχολὴν ὁ κ. Ἀλέξανδρος τὸ μὲν πρῶτον ἔτος πρὸς 250 γρ. τὸν μῆνα, τὰ δὲ τέσσαρα πρὸς 300. (β)

Ἐκ τῆς 1ης Δεκεμβρίου 1848 ἕως 31ης Μαΐου 1850 ἔσχολάρχησε τὸ δεύτερον ὁ Ἀντώνιος Ζαγοραῖος Κάπας 18 μῆνας πρὸς 300 γρ. τὸν μῆνα.

Ἐκ τῆς 1ης Ἰουνίου 1850 ἕως 1ης Σεπτεμβρίου 1851 ἔσχολάρχησεν ἐκ τῆς προχείρου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σχολὴν ὁ πρῶτος ἀλληλοδιδάκτης κ. Απόστολος πρὸς 300 γρ. τὸν μῆνα.

Ἐκ τῆς 1ης Σεπτεμβρίου 1850 ἕως 1ης Μαΐου 1852 ἔσχολάρχησεν ὁ κ. Κωνσταντῖνος Εὐθυκράτης, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποίου καὶ λήγει μία περίοδος ἀρχαϊκῆς, οὕτως εἰπεῖν, διδασκαλίας.

Ἀλλὰ τοῦ χρόνου προϋπόντος καὶ τῆς ἀνάγκης τῶν γραμμάτων ἐπαισθητοτέρας γενομένης, ἤρξατο εὐγενῆς καὶ ἀξιεπαῖνος ἄμιλλα τῶν πολιτῶν γεννωμένη, καὶ μεγίστη φροντίς κατεβλήθη, ἵνα ἡ σχολὴ ἐπὶ τὸ βέλτιον διαρρυθμιζομένη ἐπιφέρῃ εἰς τὸ μέλλον πλειο-

(α) Ἐν τῷ κώδικι ὑπάρχει σημείωσις ἀναφέρουσα ὅτι «μὲ τὸ νὰ ἠκολούθησε παρώλης ἔφυγεν ὁ κόσμος εἰς τὰ χωρία καὶ ἐπαύθησαν καὶ οἱ διδάσκαλοι ἀφοῦ δὲ ἔπαισαν ὁ κ. Γεράσιμος ἦλθεν ὁ κ. Γεώργιος Ἀρχιμανδρίτου, καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ θανατικοῦ οὐκ ἔσχολάρχησε» ἐδόθησαν δὲ αὐτῷ γρ. 400 διὰ χειρὸς τοῦ Ἁγίου Καλλιονπόλεως τὰ ὅποια ἔπαισε εἰς τὸν τόπον τῆς αὐλικῆς ὁμολογίας».

(β) Ἀπὸ τοῦ 1834—1840 οὐδεὶς φαίνεται ὁ σχολαρχήσας· ὁ Ἀλέξανδρος δ' οὗτος ἦν ὁ μετέπειτα Παπᾶ Ἀλέξανδρος.

νας τούτους διανοητικούς καὶ ἠθικούς καρπούς· πρὸς τὸ σκοπὸν δὲ τούτον μετεκαλέσαντο διδάσκαλον διάσημον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸν εὐφήμως καὶ μετὰ πολλῶν ἐπαίνων ἀναφερόμενον παρὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ Κουκουλᾶν, ὅστις καὶ δὲν διέψευσε τὰς προσδοκίας τῶν τότε ἐφόρων, διότι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1852—1856 ἡ σχολὴ εἰσηλθεν εἰς νέαν περιόδον προόδου, μορφώσασα πολλοὺς μαθητάς, ὧν τινες καὶ ἐπίζηλον ἐν τῇ κοινωνίᾳ κατέχουσι θέσιν σήμερον.

Διάδοχος τούτου ὑπῆρξεν ὁ Ἀναστάσιος Χουρμουζιάδης, ὁ μετέπειτα καθηγητὴς ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ γένους σχολῇ, γνωστὸς διὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς πρακτικῆς αὐτοῦ Ἀριθμητικῆς πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων (1856—1858).

Διάδοχος τοῦ ἀειμνήστου Ἀναστ. Χουρμουζιάδου ἐγένετο ὁ ἐπίσης ἄξιος διδάσκαλος Βασιλειάδης, διδάξας ἐπὶ μίαν τετραετίαν (1858—1861).

Τὸν Βασιλειάδην διεδέξατο ὁ ἡμέτερος θεῖος Δανιὴλ Κωνσταντινίδης, Ἱεροδιάκονος (εἰς μνήμην τοῦ ὁποίου καὶ τὸ παρὸν ψέλλισμα ἀφιεροῦται), ὅστις ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς προέβη μετὰ μεγάλης περισκέψεως εἰς νέαν διαρρύθμισιν αὐτῆς. Συμπληρώσας δὲ τὸ πρόγραμμα, ὅπου εἶχεν ἀνάγκην συμπληρώσεως καὶ περικόψας τὰ περιττά, ἀνέδειξε τὴν σχολὴν ἐν ἓκ τῶν καλλιτέρων ἐκπαιδευτηρίων τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ σχολὴ ἠροῖθμει μεταξὺ τῶν μαθητῶν τῆς καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν πέριξ κωμοπόλεων τοιούτους.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀοιδίμου τούτου διδασκάλου τοῦ γένους, ὅστις ἄπασαν τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἔδα-

πάνησε διδάσκων, διότι, ὡς ἔλεγε, γλυκὸν καὶ εὐάρεστον εὗρισκε πάντοτε τὸ ἔργον τῆς διδασκαλίας, ὅπερ καὶ δὲν παρήτησεν, ἵνα ἐπιδιώξῃ τιμὰς καὶ ἀξιώματα, καίπερ πολλάκις ἐπιέσθη καὶ ἐπειθαναγκάσθη παρὰ τῶν συμμαθητῶν του, ἀπάντων μητροπολιτῶν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς εὐρεθείσης ἀλληλογραφίας του μετ' αὐτῶν, ἡ σχολὴ καὶ διευθυντὴν καὶ διδάσκαλον καὶ παιδονόμον καὶ ἐπιμελητὴν εἶχε πάντοτε ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ὁμολογουμένως δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς πάντα, ὅσον Κερβέρειον καὶ ἂν εἶχεν ὄμμα καὶ Ἡράκλειον ἀντοχὴν καὶ Ἰώβειον ὑπομονήν. Τότε δὲ κατὰ πρῶτον διωρίσθη καὶ δεύτερον πρόσωπον ὑπὸ τὸ ὄνομα βοηθὸς τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς καὶ ἐδόθη νέα ὠθησις πρὸς τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων, διότι μετέπειτα εἰσιήχθη καὶ ἡ Γαλλικὴ, βραδύτερον δὲ καὶ ἡ Τουρκικὴ γλῶσσα, συνέστη δὲ καὶ τὸ Παρθεναγωγεῖον· οὕτω δὲ τὰ σχολεῖα τῆς Καλλιπόλεως ἦσαν περίβλεπτα ἀνὰ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἀπετέλουν τὸ ἐχέγγυον τῆς ἐν τῷ μέλλοντι πνευματικῆς ἀναπτύξεως. Ἐκτοτε δὲ τὰ γράμματα ἤρξαντο νὰ καταλαμβάνωσι τὴν δέουσαν θέσιν καὶ ἐκτίμησιν ἐν ταῖς σκέψεσι τῶν διεπόντων τὰ τῆς κοινότητος, οἵτινες μὲ ὅλην τὴν ἀμάθειάν των, περὶ πολλοῦ ἐποιούνητο καὶ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐτίμων ταῦτα, πρῶτοι αὐτοὶ δίδοντες τὸ παράδειγμα τῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως, ἣν ἔτρεφον πρὸς τοὺς ἐγγραμμάτους τῆς ἐποχῆς των. Ὡς ἀπόδειξιν δὲ τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων μου παραθέτω ὅπερ πολλάκις ἤκουσα λεγόμενον παρὰ πολλῶν γερόντων, ὅτι ὁσάκις ἐν συνελεύσει ἢ τελετῇ ἢ ἀπλῇ συναναστροφῇ παρουσιάζετο ὁ μᾶλλον ἐγγράμματος θεωρούμενος ἢ ὁ ἐπιστήμων,

ἐπὶ ποδὸς ὑπεδέχοντο αὐτὸν καὶ παρεχώρουν τὴν τιμητικωτέραν θέσιν, ἀποκαλοῦντες τὸν μὲν πρῶτον Λογιώτατον, τὸν δὲ δεύτερον Ἐξοχώτατον. Καὶ αὕτη εἶνε ἡ ἐποχὴ τῶν Τσοῦμπελιδῶν λεγομένων, δηλαδή τῶν περιβαλομένων διὰ τοῦ ἐπισήμου καὶ τιμητικοῦ ἐνδύματος τσοῦμπέ, ὅστις ἐπεῖχε τὸν τόπον τῆς σημερινῆς ρεδιγκότας· καὶ ἡ ἐποχὴ αὕτη φθάνει μέχρι τοῦ 1870, ὅτι ἄλλων μὲν ἐκ τούτων ἐκλιπόντων καὶ ἄλλων παραγκωνισθέντων, ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τῶν κοινοικῶν οἱ νεώτεροι.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ μὲν δημοτικὴ σχολή, ἣτις πάντοτε ἄριστα ἐλειτούργει διὰ τῆς ἐν χρήσει τότε Ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου, ἠρίθμει περὶ τοὺς 200 μαθητάς, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ ἀπὸ 70—80· σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῆς τελευταίας ἤρξατο ἐπαισθητῶς ἐλαττούμενος καὶ κατὰ τὸ 1874 μόλις ἠρίθμει 20—25 μαθητάς, ὅτι καὶ ὁ αἰοιδιμος Δανιὴλ Κωνσταντινίδης ἀποχωρήσας καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μεταβάς διωρίσθη καθηγητῆς τῶν ἱερῶν ἐν τῷ Ἀβερωφείῳ Γυμνασίῳ, ἔνθα ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1895, ἐκεῖ δὲ παθὼν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπεχώρησεν· ἡ δὲ φιλότιμος καὶ παντὸς ἐπαίνου ἀξία Ἑλληνικὴ τῆς Ἀλεξανδρείας κοινότης, οὐ μόνον ἐπὶ δεκαετίαν ὅλην διετήρησε παρέχουσα τὸ ἥμισυ τῆς μισθοδοσίας του, ἀλλὰ καὶ θανόντα μεγαλοπρεπῶς ἐκήδευσεν ἰδίαις δαπάλαις καὶ πολυειδῶς καὶ ποικιλοτρόπως ἐτίμησε.

Οἱ τὴν διεύθυνσιν τῶν κοινοικῶν ἀναλαβόντες τότε νεώτεροι ἀπαξιοῦντες νὰ βαδίσωσιν ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν προκατόχων των καὶ νὰ συμβουλευῶνται τοὺς Δογμωτάτους καὶ ἐπισιτήμονας, ἐθεώρησαν περιττὸν νὰ διατηρήσωσι τὴν Ἑλληνικὴν σχολὴν μὲ 20 μόνον

μαθητάς, ἐνέκριναν δὲ καὶ ἀπεφάσισαν τὴν συγχώ-
νευσιν αὐτῆς μετὰ τῆς δημοτικῆς· οὕτω δὲ ἡ διδασκα-
λία τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων ἀντετέθη τῷ Ἀλλη-
λοδιδάκτῃ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Θεμιστοκλεῖ Μαρίνω
ἐπὶ ἓν ἔτος, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1874—1875.

Δυστυχῶς ἡ περίβλεπτος Ἑλληνικὴ σχολὴ τῆς
Καλλιπόλεως ἀπώλεσε μετέπειτα τὴν αἴγλην αὐτῆς,
εἴτε διότι οἱ διάδοχοι τῶν διεπόντων τὰ τῆς κοινότη-
τος σταθμοὺς καὶ παρασάγγας διέφερον τῶν προκα-
τόχων των, εἴτε ἐκ τῆς κακίστης πολλῶν κοινοτήτων
ἕξεως τοῦ μεταλλάσσειν τοὺς διδασκάλους.

Διάδοχος τοῦ Μαρίνου ὑπῆρξεν ὁ ἐξ Ἰωαννίνων
Κωνσταντῖνος Βάγριας, ἐπὶ τετραετίαν μόνος σχολαρχ-
χίσας, διδάσκων συνάμα καὶ τὴν Γαλλικὴν (1875—
1879).

Τοῦτον διεδέχθη ὁ ἐκ Μαδύτιου Ἀρσένιος καὶ τοῦ-
τον ὁ ἱεροδιάκονος Σπυρίδων Δημητριάδης ἐκ Καλ-
λιπόλεως, ἀπόφοιτος τῆς Θεολογίας τοῦ Ἑθν. Πανε-
πιστημίου, ἐργασθεὶς ἐπὶ διετίαν μόνον μετ' ἀληθοῦς
πατριωτικοῦ ζήλου.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπῆλθεν ἡ ἐν Ἀλεξαν-
δρείᾳ στάσις τοῦ Ἀραβῆ, καὶ τῶν κατοίκων εἰς διά-
φορα μέρη διασπαρέντων, ἐπανῆλθε καὶ ὁ αἰοίδιμος
Λανιῆλ Κωνσταντινίδης εἰς Καλλιπολιν, ἔνθα μετ' ἐν-
θουσιασμοῦ ἐγένετο δεκτός· ἔσπευσαν δὲ νὰ διορίσω-
σιν αὐτὸν εἰς τὴν προτιεραν θέσιν του, ἱκανοποιητι-
κῶς νὰ μισθοδοτήσωσι, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν μάλιστα νὰ
διατηρήσωσιν αὐτὸν ἐφ' ὄρου ζωῆς. Ἀλλὰ μετὰ ἓν
ἔτος ἡ ἐνσκόψασα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ χολέρα ἐπῆλθεν
ἀρωγὸς εἰς τὰ κοινοτικὰ συμφέροντα τῆς Καλλιπό-
λεως καὶ ὄλωσ ἀνελπίστως καὶ ἀπροσδοκῆτως ἐπῆλθε

μονομαλιδια περικοπή εις τὸν μισθὸν τοῦ διδασκάλου κατὰ 200 γρ. κατὰ μῆνα, ὅστις καὶ παραιτηθεὶς ἐπανῆλθεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

Διάδοχος τούτου ἐγένετο ὁ ἐξ Ἰωαννίνων μὲν καταγόμενος ἐν Αἴνῳ δὲ ἐγκατασταθεὶς Νικόλαος Χατζόπουλος δι' ἐν καὶ μόνον ἔτος 1885—1886, ὃν διεδέξατο ὁ ἐξ Ἀστυπαλαΐας κ. Φώτιος Μεσθενεὺς ἐκ τῶν ἀρίστων ἀποφοίτων τῆς Μεγαλωνύμου σχολῆς. Οὗτος ἔσχε τὸ εὐτύχημα ν' ἀπαγγεῖλῃ τὸν πανηγυρικὸν κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐγκαινίων τοῦ κάτω τμήματος τοῦ Ἀρρεναγωγείου περὶ οὗ εἶπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν.

Τὸν κ. Φώτιον Μεσθενέα διεδέχθη ὁ ἐκ Μαδύτου κ. Ἀπόστολος Οἰκονομίδης, ὁ πολλῆς τιμῆς καὶ πολλῶν ἀπαινῶν ἄξιος διδάσκαλος, γνωστὸς ἐκ τῶν ἔργων του, τῆς διόμου Ἑλληνικῆς Χρηστομαθείας καὶ τοῦ παραινεικοῦ τοῦ μεγάλου Βασιλείου καὶ τοῦ συντακτικοῦ τῆς Ἑλλ. γλώσσης. Οὗτος ἐπήνεγκε πολλὰς καὶ σπουδαίας μεταβολὰς, μεταρρυθμίσας ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον τὸ πρόγραμμα καὶ μεταβαλὼν τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα κατὰ τὰς νεωτέρας παιδαγωγικὰς μεθόδους ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ τότε Καλλιουπόλεως κ. Δωροθέου Μαμμέλη. Διηύθυνε δὲ τὴν σχολὴν ἐπὶ πενταετίαν. Διάδοχος τούτου ἐγένετο ὁ ἐκ Μακεδονίας κ. Δημήτριος Α. Κασσιγόνης καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τούτου ἀνωκοδομήθη ἡ ἄνω ὄροφὴ τοῦ Ἀρρεναγωγείου καὶ συνεπτεύχθη ἡ Ἑλληνικὴ σχολὴ μετὰ τῆς δημοτικῆς ὡς ἐν προηγουμένῳ κεφαλαίῳ εἴρηται. Ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ κατὰ πάντα ἀξίου διδασκάλου τούτου εἶνε ἡ ἀκριβεσιότης τοῦ καθήκοντος ἐκπλήρωσις, ἡ τάξις καὶ ἡ φιλοκαλία, τῆς ὁποίας

ἐὰν δὲν ἐστερούμεθα οἱ πολλοὶ τῶν Καλλιπολινῶν, ὁ περίβολος τῆς σχολῆς καὶ τὸ ἀπέναντι γήπεδον γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα μνήματα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου θὰ ἦσαν σήμερον δάσος ἐὰν δὲν κατεστρέφοντο ὅσα δένδρα ἢ χεῖρ αὐτοῦ ἢ ἰδία ἐφύτευσε.

Τὸν Δημήτριον Κασιγόνην ἐπὶ τετραετίαν διευθύναντα τὴν ὀκτάτακταν Ἀστυκὴν σχολὴν διεδέχθη ὁ κ. Γεώργιος Ἀνδροῦτσος, ἀνὴρ σοβαρὸς καὶ ἐμβριθῆς καὶ εἰς τὸ καθῆκον αὐτοῦ ἀφωσιωμένος· οὗτος προήγαγε τὴν σχολὴν προσθέσας καὶ ἐνάτην τάξιν, ἣτις μετὰ ἓν ἔτος ἀπεκόπη πάλιν ἔνεκα τοῦ ἀνεπαρκοῦς προσωπικοῦ.

Τὸν κ. Γ. Ἀνδροῦτσον ἐπὶ τετραετίαν διευθύναντα τὴν σχολὴν διεδέχθη ὁ διδάκτωρ τῆς Φιλολογίας κ. Δημητριος Καλλιπολίτης διευθύνων τὴν σχολὴν ἐπὶ τριετίαν μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ πατριωτικοῦ αἰσθήματος ἐργασθεὶς.

Δίκαιον δὲ καὶ πρέπον ἅμα εἶνε νὰ προσθέσωμεν ἐνταῦθα περὶ τοῦ κ. Δ. Καλλιπολίτου, ὅτι ὁ φιλότιμος καὶ πλήρης πατριωτικοῦ αἰσθήματος οὗτος νέος, πολὺν εἰργάσθη καὶ εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ἀνασύσασσις τῆς φιλοπτώχου ἀδελφότητος, περὶ ἧς κατωτέρω.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι ἡ Καλλιπολις κέκτηται λαμπρὰν ἀστυκὴν σχολὴν τελείαν· περικαλλέστατον νεόδμητον Παρθεναγωγεῖον ἐξάτακτον καὶ τετράτακτον δημοτικὴν σχολὴν ἐνοριακὴν εἰς τὴν συνοικίαν Βαλοῦκ παζάρ.

Εἰς τὸ τέρμα δὲ ἀφικόμενος τοῦ περὶ τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τῆς Καλλιπόλεως κεφαλαίου, ὡς ἐκ τῆς ιδιότητός μου, φρονῶ ὅτι ἀξιωματικῶς δύναμαι ν' ἀποφάνωμαι γνώμην, ὅτι τὰ σχολεῖα τῆς

Καλλιπόλεως, ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον ἤδη μεταρρυθμισθέντα, πληρέστατα ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς σημερινὰς κοινωνικὰς ἀνάγκας διὰ τῆς εὐρυτάτης διδασκαλίας τῶν Γαλλικῶν καὶ τῶν ἐμπορικῶν. Ἐπὶ 25ετίαν ὄλην συνεχῶς διδάξας ἐν αὐτοῖς (α) καὶ ἐνδιαφερόντως παρακολουθήσας τὴν πνευματικὴν τούτων πρόοδον, μετὰ πεποιθήσεως ἀποφαίνομαι ὅτι τὰ σχολεῖα τῆς Καλλιπόλεως, ὑπὸ τὴν ἄγρυπνον ἐπίβλεψιν τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν πατρός, συμπαραστατομένου ὑπὸ δημογεροντίας καὶ Ἐφορείας, ὑπὸ φιλογενείας καὶ πατριωτικῶν αἰσθημάτων ἐμφορομένης, ὑπὸ διδασκάλους διακρινομένους ἐπὶ χρησιμότητι καὶ βαθέως συναισθανομένους τὰ διττὰ αὐτῶν καιθήκοντα καὶ ὡς πολιτῶν καὶ ὡς παιδαγωγῶν τῆς συμπολίτιδος νεότητος, μετὰ πεποιθήσεως λέγω ἀποφαίνομαι ὅτι ταῦτα ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, θὰ παραγάγῃσι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι καρπὸς εὐαρέστους τῷ δοτῆρι Θεῷ καὶ ὕψελικόνς τῇ φίλῃ πατρίδι.

Καὶ ἤδη εἰσέρχομαι εἰς τὸ περὶ πόρων τῆς κοινότητος κεφάλαιον.

VII

Ἐἶπομεν ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ ὅτι ἀπὸ τῆς ιδρύσεως τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1830—1862 εἰς καὶ μόνος διδάσκαλος ἐν αὐτῇ ἐδίδασκε καὶ διότι ἡ πρόσληψις καὶ ἐτέρου προσώπου δὲν ἐθεωρεῖτο τότε πρᾶγμα ἐπάναγκες, ἴσως δὲ καὶ δι' ἔλλειψιν πόρων, διότι οἱ πόροι δι' ὧν συνετηροῦντο μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ σχολεῖα προήρχοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ συνδρομῶν τῶν ἀοιδίμων φιλογε-

(α) Ἴδε πρόλογον.

νων και φιλομούσων εκείνων ανδρων ως τουτο γινεται δηλον εκ του εξης σημειώματος εν τῷ παλαιῷ κώδικι απαντωντος «Οί προεσιῶτες βλέποντες, δι η κοινότης δὲν ἔχει εισοδήματα ικανά, ινα συντηρῶνται τὰ σχολεῖα, ἐκτὸς ὀλίγων ἐνοικίων τῶν κοινῶν καταστημάτων και τυχηρῶν τινων ἀφιερωμάτων, γενομένης περὶ τούτου συνελεύσεως κατὰ τὸ ἔτος 1840, ἀπεφάσισαν και ἔδωκαν χρεωστικῆς ὁμολογίας εἰς τὴν σχολὴν, ὡς κάτωθεν σημειοῦνται, ινα πληρῶνωσι κατ' ἔτος τὸν τόκον, μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτῶν τὸ κεφάλαιον νὰ πληρῶνεται ἐκ τῆς περιουσίας αὐτῶν τῇ σχολῇ.» Ἔλασαι δὲ αἱ ἐκδοθεῖσαι ὁμολογίαι εἰσὶ περὶ τὰς 60 ἐξ ὧν αἱ μὲν 500 γρ. ἄλλαι 300, ἄλλαι 250, ἄλλαι 200 και ἄλλαι 150 ἀντιπροσωπεύουσαι κεφάλαιον 17,750 γρ. Ἡ πράξις αὕτη τῶν ἀοιδίμων τούτων ανδρων εἶνε ὁμολογουμένως ἀνωτέρα παντὸς ἐπαίνου. ἂν και τινες ἐξ αὐτῶν μεταμεληθέντες δὲν ἐπλήρωσαν οὔτε τόκον οὔτε κεφάλαιον. Ἄλλὰ τουτο μοι φαίνεται δι δὲν μειοῖ και τὴν ἀξίαν τῆς ἀποφάσεως.

Ἐτερος πόρος διὰ τὴν συντήρησιν τῶν σχολείων ἦσαν και τὰ Ρωσικὰ ἐλέη ἐξ 70 ἀργυρῶν ρουβλίων κατ' ἔτος ἀποστελλόμενα τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἀπερ κατόπιν κοινῇ γνώμῃ προσειτέθησαν εἰς τὰ εισοδήματα τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς. Ἡ ἀρχὴ δὲ τοῦ νὰ λαμβάνη ἡ κοινότης Καλλιπόλεως 70 ρούβλια παρὰ τῆς Ρωσικῆς Αὐτοκρατορικῆς Αὐλῆς ἔχει ὡς ἐξης. Ἐν ἔτει 1841 Ἰουλίου 22 ὁ τότε Ἅγιος Ἡρακλείας Διονύσιος, ἔγραψε τῷ Ἁγίῳ Καλλιουπόλεως και τοῖς προεσιῶσιν δι τυχαίως εἶδεν ἔν τινι καταγραφῇ Αὐτοκρατορικῶν Ρωσικῶν ἐλεῶν εἰς μο-

ναστήρια καὶ ἱεράς Ἐκκλησίας καὶ ὄνομα «Μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν Καλλιπόλει ρούβλια 70.» Διαπυρνθάνεται λοιπὸν ὁ Ἅγιος Ἡρακλείας ἄν ἐκτὸς τῆς ἐπισκοπικῆς τότε Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ὑπάρχη καὶ μοναστήριον τι ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου τούτου ἢ ἄν ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἦτο πάλαι ποτὲ μοναστήριον καὶ ἄν τις τῶν γερόντων γνωρίζῃ τι περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Συνάμα δὲ ἀπέστειλε καὶ σχέδιον ἀναφορᾶς πρὸς τὴν Α Θ. Παναγιώτητα τὸν Πατριάρχην μὲ ὁδηγίας ὅπως τοῦτο ἀντιγραφῇ καὶ ὑπογραφῇ παρὰ τῶν ἀρμοδίων, σφραγισθῇ δὲ καὶ μὲ σφραγίδα φέρουσαν περίξ τὰ γράμματα «Ἱερός Ναὸς Ἁγίου Γεωργίου ἐν Καλλιπόλει», εἶτα δὲ ἀποσταλῇ αὐτῷ διὰ τὰ περαιτέρω. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ὁ τότε Καλλιουπόλεως Ἰρηγόριος Πούμπουρας μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν Δημογεροντίας ἔγραψεν εἰς ἀπάντησιν τῷ Ἁγίῳ Ἡρακλείας τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν «Τὸ ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν Καλλιουπόλει ἱερὸν μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τὸ πάλαι ἐλάμβανε διὰ Ρωσσικοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Χρυσοβούλου καὶ ἔτος παρὰ τῆς ὑψηλῆς Αὐτοκρατορικῆς ἀντὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρωσσι-κῆς πρεσβείας 70 ρούβλια ἔλεος, τὰ ὅποια ἤδη πρὸ πολλῶν χρόνων στερεῖται, ἀφρονισία τῶν πρὸ ἡμῶν ἐπιτροπευσάντων καὶ τοῦ ἐπισκόπου.» Ἦδη δὲ οἱ ὑποφαινόμενοι παρακαλοῦμεν τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιότητα, ὡς κυριάρχην τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης Καλλιουπόλεως, νὰ ἐνεργήσῃ, οἷς οἶδε τρόποις, διὰ νὰ ληφθῇ τὸ τοσοῦτων ἐτῶν μὴ ληφθὲν ἔλεος. Σὰς εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ ἱερός ναὸς οὗτος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἀνεκαινίσθη πρὸ μικρῶν χρόνων καὶ μέχρι τῆς σή-

μερον ὑπόκειται εἰς χρέος χρηματικὸν οὐ μικρόν, διὰ τε τὴν ἀνέγερσιν αὐτοῦ καὶ τοῦ μοναστηρίου ἀνακαινισθέντος καὶ γενομένου ἤδη οἰκήματος τοῦ Ἀρχιερέως καὶ μέρος τῆς περιοχῆς αὐτοῦ οἰκοδομηθέντος σχολείου πρὸς ἐκπαίδευσιν τῆς πτωχῆς νεολαίας ἡμῶν. Τὸ χρυσόβολον τοῦτο ὁ πανδαμάτωρ χρόνος ἀπώλεσεν, ἀλλ' ἡ πρᾶξις φαίνεται κατεστρωμένη εἰς τοὺς περὶ ἐλέους κώδικας τῆς Αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς, ἴσως δὲ καὶ εἰς τοὺς τῆς πρεσβείας κ.τ.λ.

1841 Ἀυγούστου 1. † Ὁ Καλλιουπόλιος ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

Οἱ προεστῶτες: Γιάγκος Βουλγαρίδης, ὁ λογοθέτης Κωνσταντῖνος, ὁ σκευοφύλαξ Νικόλαος, ὁ ρήτωρ Νικόλαος, ὁ Ταβουλάρης Νικόλαος, ὁ Χατζῆ Χριστόδουλος, ὁ Χατζῆ Γαβριήλ

Ἡ Α. Σεβασμιότης ὁ Ἅγιος Ἡρακλείας ἅμα τῇ λήψει τῆς ἀνωτέρω ἐπιστολῆς ἔγραψε τῇ Α. Θ. Παναγιότητι τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ ἐγκλείσας καὶ ταύτην. Ὁ δὲ Πατριάρχης μὲ ἰδιαίτερον αὐτοῦ γράμμα ἀπέστειλε τῇ Ρωσικῇ πρεσβείᾳ, ἣτις πάντα τὰ σχετικά ἔγγραφα ἀπέστειλεν ὅπου ἔδει. Μετὰ παρελεύσειν δὲ ἐνὸς σχεδὸν ἔτους ἐπιμόνων ἐνεργειῶν, ἡ Α. Σεβασμιότης ὁ Ἅγιος Ἡρακλείας Διονύσιος ἀνήγγειλε διὰ γράμματος πρὸς τὸν ἀοίδιμον Γιάγκον Βουλγαρίδην ὅτι πᾶσαι αἱ ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τούτης ἐνεργεῖαι ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας καὶ ὅτι ἐστάλησαν ἐκ Ρωσσίας τὰ ἐλέη εἰς τὴν ἐν Κων)πόλει Ρωσικὴν πρεσβείαν ὑπολογισθέντα ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τοῦ Ἰμπεράτορος μολονότι δὲ πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων τὰ ἐλέη δὲν ἐδόθησαν ἐνεκροῖθη ὁμως ἀπὸ τῆς ἐν Ρωσίᾳ γραμματείας τῶν ἐλεῶν νὰ δοθῶσιν ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τοῦ Αὐτοκράτορος γενομένης τῷ 1825 Νοεμβρίου 20 Ἐκ

τῆς μετέπειτα ἀλληλογραφίας τῆς Α. Σεβασμιότητος τοῦ Ἁγίου Ἡρακλείας μετὰ τοῦ ἀοιδίμου Γιάγκου Βουλγαρίδου γίνεται δῆλον διὰ τὸ χρηματικὸν τούτου ποσοῦ ἐξωδεύθη σχεδὸν τὸ ἓν τρίτον εἰς προμηθείας, καὶ βεβαιώσεις ὑπογραφῶν. Ὅθεν ἐπληρώθησαν εἰς τὴν κοινότητα Καλλιπόλεως ἀπὸ τοῦ 1825 Νοεμβρίου 20 μέχρι τοῦ 1842 πρὸς 70 ρούβλια 1127 αἶνα ἔφερον γρ. 20388 ἐξ ὧν ἐκρατήθησαν δι' ἔξοδα 8388 τὰ δὲ λοιπὰ 12000 ἐτοκίσθησαν πρῶτον μὲν τῷ Ἁγίῳ Κυζίκῳ, ὕστερον δὲ τῷ Γιάγκῳ Βουλγαρίδῃ διὰ χειρὸς τοῦ Ἁγίου Ἡρακλείας. Μετέπειτα δὲ ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1842—1864 κατὰ πᾶσαν τετραετίαν τακτικῶς ἀπέστέλλοντο τὰ ἐλέη πρὸς τὴν κοινότητα ὡς φαίνεται εἰς τοὺς ἐν τῷ κώδικι λ σμούς.

τὸν ἀοιδίμον Ἁγιον Ἡρακλείας Διονύσιον ἀποθανόντα, διεδέχθη εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν θρόνον ὁ Πανάρετος· κατὰ δὲ τῷ 1868 8 βρίου 4 ὁ νέος Ἡρακλείας Πανάρετος ἠρωτήθη παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρωσικῆς πρεσβείας, ἐὰν ὑπάρχη ἐν Καλλιπόλει μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου· Ἡ δὲ Α. Σεβασμιότης μὴ γινώσκουσα ἔγραψε τῷ Ἁγίῳ Καλλιουπόλεως ζητοῦσα τὰς σχετικὰς πληροφορίας, ἵνα ἀπαντήσῃ τῇ Πρεσβείᾳ. Εἰς ἀπάντησιν ὁ Ἁγιος Καλλιουπόλεως ἔδωκε σαφεῖς καὶ λεπτομερεῖς περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης πληροφορίας, γνωρίζουσα συνάμα τῷ Ἁγίῳ Ἡρακλείας διὰ τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο ἱερόν τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου μονιῶριον ἐπιμύροπον ἐκ τοῦ χρόνου γενόμενον, ἐδέησε ν' ἀνακαινισθῆ, ἀλλὰ μετὰ τινα καιρὸν ἔγεινε παρανάλωμα τοῦ πυρὸς κατὰ τὸ 1843 καὶ μετὰ ταῦτον καὶ τὸ Αὐτοκρατορικὸν χρυσόβολον· ἐκ θεμελίων δὲ καὶ πάλιν ἀνεγερθὲν

σχολῆ Καλλιπόλεως 10,000 τοῖς πτωχοῖς τῆς Καλλιπόλεως 4,000 εἰς τὰς τέσσαρας ἐκκλησίας 500 γρ. τῷ Ἀρχιερεῖ τὰ δὲ λοιπὰ εἰς τὰς ἱεράς μονὰς καὶ σκή-
τας τοῦ Ἀγιωνύμου ὄρους. Τὰ χρήματα ταῦτα ὡς
καὶ τὰ τῶν Ρωσικῶν ἐλεῶν παρέλαβεν ἐκ τοῦ Πα-
τριαρχείου ὁ Γιάγκος Βουλγαρίδης δι' ἀποδείξεως, οἱ
δὲ σχετικοὶ λ)σμοὶ ὑπάρχουσι κατεστρωμένοι ἐν τῷ
κώδικι. Ὡς περὶ τοῦ ἀειμνήστου Ἀντωνίου Σιδερίδου
εἶπομεν, οὕτω καὶ περὶ τοῦ ἀοιδίμου Γιάγκου Βουλ-
γαρίδου, γνωστοῦ ἐξ ἀκοῆς μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν
ὑπὸ τὸ ὄνομα Τσελεπῆ Γιάγκου δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν,
ὅτι δίκαιον καὶ πρέπον ἅμα εἶναι νὰ συγκαταρῖθῃ
καὶ οὗτος μεταξὺ τῶν εὐεργετῶν τῆς κοινότητος
Καλλιπόλεως διὰ τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας πρὸς αὐ-
τὴν ἐκδουλεύσεις.

Αἱ ἐλεημοσύναι τοῦ ἀοιδίμου καὶ ἀειμνήστου τού-
του ἀνδρὸς ἦσαν ἀνεξάντλητοι· ἄγνωστοι δὲ αἱ ἀγα-
θοεργίαι αὐτοῦ, καθόσον ἡ μετριοφροσύνη του ἐφρόν-
τιζε νὰ καλύψῃ αὐτὰς διὰ τοῦ πέπλου τῆς μυστικώ-
τητος. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ Πανάγαθος Θεός, τὰς χρι-
στιανικὰς αὐτοῦ ἀρετὰς ἀμείβων, ἐχαρίσατο αὐτῷ χα-
ριτωμένην δωδεκάδα τέκνων, ἕξ ἄρρενα καὶ ἕξ θήλεια
ἅπαντα ἐπίζηλον ἐν τῇ κοινωσίᾳ καταλαβόντα θέσιν
ἐν οἷς καὶ ὁ εὐφήμως γνωσιότατος τῷ ἐμπορικῷ κό-
σμῳ, ὁ ἐν Καβάλλα ἐγκατεστημένος ἔμπορος καὶ τε-
τιμημένος ὑποπρόξενος τῆς Γαλλίας κ. Πέτρος Βουλ-
γαρίδης. Ἀλλ' ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ ἀπὸ γενεᾶς εἰς
γενεάν μεταδιδόμενη ἐπιστέφει σήμερον ἅπαντας
τοὺς ἐγγόνους καὶ ἀπάσας τὰς ἐγγόνους τοῦ ἀειμνή-
στου Τσελεπῆ Γιάγκου διακρινομένους καὶ διακρino-
μένας ἐν τῇ κοινωσίᾳ ἐπὶ μορφώσει καὶ ἐπιστημονικῇ

παιδεύσει, καὶ ἡ ἐπιφανὴς καὶ Ἀβραμιαία τούτου δαιδοχικὴ οἰκογένεια ἐν ζηλευτῇ εὐτυχίᾳ ζῆ καὶ ἀκμάζει καὶ θάλλει.

Καὶ μετὰ τὴν παρέκβασιν ταύτην ἐπανέρχομαι εἰς τὸ θέμα μου. Ἀπὸ τοῦ 1865 ὁμοῦς διὰ τῆς δωρεᾶς 500 καיסαρο-βασιλικῶν φλωρίων τοῦ τότε μὲν Ἀρχιμανδρίτου, μετέπειτα δὲ Ἀγίου Πενταπόλεως Νείλου, τοῦ ἐκ Καλλιπόλεως καὶ τῆς γενναιοδωρίας τοῦ ἀειμνήστου Τζεφρῆ οἱ πόροι τῆς κοινότητος ἐπαισθητῶς ἠϋξήσαν· εἰς οἷον δὲ σημεῖον εὐρίσκονται σήμερον δειχθήσεται ἐκ τῶν ὑστέρων. Ἦδη δὲ θὰ εἶπω ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν ἀοιδίμων εὐεργετῶν τῆς Καλλιπόλεως.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν εὐεργετῶν τῆς ἡμετέρας κοινότητος, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Μητροπόλεως φυλάττονται καὶ εἰς πᾶσαν κατάλληλον εὐκαιρίαν μνημονεύονται, τρεῖς εἶναι οἱ μεγάλοι εὐεργεταί. Οἱ ὁμότιμοι σύζυγοι Δράκος καὶ Ἀσινὲτ Βουλγαρίδου Τζεφρῆς καὶ Σουλτάνα, ἡ μετέπειτα Συγκλιτικὴ μοναχὴ καὶ ὁ Ἰωακείμ Σκαρλατίδης. Καὶ οἱ μὲν δύο πρῶτοι ὁμότιμοι σύζυγοι ἄπασαν τὴν περιουσίαν αὐτῶν κτηματικὴν καὶ χρηματικὴν ὑπὲρ τῆς κοινότητος τῆς πατρίδος των διέθεσαν καὶ δικαίως καὶ πρεπόντως καὶ ὀφειλομένως τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς εἰς αὐτοὺς ἀποδίδονται· οἱ ἀοιδίμοι καὶ ἀειμνηστοὶ οὗτοι ἄνδρες ἐξόχως φιλοπάτριδες καὶ μεταδοτικοί, ἐξ ἐκείνων ἀληθῶς, οἵτινες «ἐσκόρπισαν ἔδωκαν τοῖς πένησιν» ζῶντες ἔτι ἀπέδειξαν τὴν πρὸς Χριστὸν πίστιν καὶ ἐτήρησαν τὴν πρωτίστην τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην· πολλοὶ βεβαίως τῶν Καλλιπολιτῶν δὲν θὰ ἐλησμόνησαν, ὅτι ὁ ἀοιδίμος καὶ ἀειμνηστος Τζεφρῆς Ἰωάννου ἀπήλαυσε τὴν γλυκυτά-

παιδεύσει, καὶ ἡ ἐπιφανὴς καὶ Ἀβραμαϊαία τούτου δαι-
δοχικὴ οἰκογένεια ἐν ζηλευτῇ εὐτυχίᾳ ζῆ καὶ ἀκμάζει
καὶ θάλλει.

Καὶ μετὰ τὴν παρέκβασιν ταύτην ἐπανέρχομαι εἰς
τὸ θέμα μου. Ἀπὸ τοῦ 1865 ὁμως διὰ τῆς δωρεᾶς
500 καισαρο-βασιλικῶν φλωρίων τοῦ τότε μὲν Ἀρχι-
μανδρίτου, μετέπειτα δὲ Ἀγίου Πενταπόλεως Νείλου,
τοῦ ἐκ Καλλιπόλεως καὶ τῆς γενναιοδωρίας τοῦ ἀει-
μνήστου Τζεφρῆ οἱ πόροι τῆς κοινότητος ἐπαισθητῶς
ἠϋξήσαν· εἰς οἷον δὲ σημεῖον εὐρίσκονται σήμερον δει-
χθήσεται ἐκ τῶν ὑστέρων. Ἦδη δὲ θὰ εἴπω ὀλίγα
τινὰ περὶ τῶν ἀοιδίμων εὐεργετῶν τῆς Καλλιπόλεως.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν εὐεργετῶν τῆς ἡμετέρας κοι-
νότητος, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Μητρο-
πόλεως φυλάττονται καὶ εἰς πᾶσαν κατάλληλον εὐκαι-
ρίαν μνημονεύονται, τρεῖς εἶναι οἱ μεγάλοι εὐεργεταί.
Οἱ ὁμότιμοι σύζυγοι Δράκος καὶ Ἀσινὲτ Βουλγαρίδου
Τζεφρῆς καὶ Σουλιάνα, ἡ μετέπειτα Συγκλιτικὴ μο-
ναχὴ καὶ ὁ Ἰωακείμ Σκαρλατίδης. Καὶ οἱ μὲν δύο
πρῶτοι ὁμότιμοι σύζυγοι ἔπασαν τὴν περιουσίαν αὐ-
τῶν κτηματικὴν καὶ χρηματικὴν ὑπὲρ τῆς κοινότητος
τῆς πατρίδος τῶν διέθεσαν καὶ δικαίως καὶ πρεπόν-
τως καὶ ὀφειλομένως τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς εἰς αὐτοὺς
ἀποδίδονται· οἱ ἀοιδίμοι καὶ ἀείμνηστοι οὗτοι ἄνδρες
ἐξόχως φιλοπάτριδες καὶ μεταδοτικοί, ἐξ ἐκείνων ἀλη-
θῶς, οἷτινες «ἐσκόρπισαν ἔδωκαν τοῖς πένησιν» ζῶν-
τες ἔτι ἀπέδειξαν τὴν πρὸς Χριστὸν πίστιν καὶ ἐτή-
ρησαν τὴν πρωτίστην τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, τὴν πρὸς
τὸν πλησίον ἀγάπην· πολλοὶ βεβαίως τῶν Καλλιπο-
λιτῶν δὲν θὰ ἐλησμόνησαν, ὅτι ὁ ἀοιδίμος καὶ ἀεί-
μνηστος Τζεφρῆς Ἰωάννου ἀπῆλανσε τὴν γλυκυτά-

την καὶ μακαριστιοτάτην ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εὐδαιμονίαν, ἀξιωθεὶς γὰρ ἴδῃ τὸ δένδρον τῆς εὐεργεσίας καὶ ἀγαθοεργίας ὅπερ ἔσπειρε ριζούμενον καὶ θάλλοα καὶ ἀποφέρον καρπούς καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνοντας εὐλογοῦντας τὸ ὄνομα του. Οἱ ἀοίδιμοι καὶ ἀειμνηστοὶ οὗτοι ἄνδρες, ἄμοιροι παιδείας, ὡς οἱ πλεῖστοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πρεσβεύοντες ὁμῶς ὅτι ἢ ἐκ τῶν σχολείων ὠφέλεια εἶνε ὑπεριτέρα πάσης ἄλλης, ὡς ἀποβλέπουσα εἰς τὸ ἠθικὸν μέρος ἐνὸς τόπου, διέθεντο ἅπασαν τὴν περιουσίαν αὐτῶν κινητὴν καὶ ἀκίνητον ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτικῶν τῆς πατρίδος των καθιδρυμάτων. Ἡ πράξις δὲ αὕτη τῶν ἀειμνήστων τούτων ἀνδρῶν διδάσκει ἡμᾶς ὅτι Ἄ ρ χ ω ν ἰ σ χ υ ρ ὀ ς καὶ π λ ο ὕ σ ι ο ς ἐγεννήθησαν οὐχὶ δι' ἑαυτοὺς, ἀλλὰ διὰ τὴν πόλιν εἰς ἣν ἀνήκουσι καὶ ὅτι πάντες οἱ κοινονικῶς ἰσχύοντες καθ' οἷονδῆποτε τρόπον καὶ βαθμῶν «κριθήσονται καὶ ἐν τῇ γῇ καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, οὐχὶ κατὰ τὸν ταπεινὸν καὶ ἰδιώτην ἄνθρωπον», ἀλλὰ «δυνατοὶ δυνατῶς ἐτασθήσονται, παντὶ γὰρ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ παρ' αὐτοῦ ζητηθήσεται» εἶπεν ὁ Κύριος. Ἀγίαν ὠνόμαζεν ἡ πόλις ἡμῶν τὴν εὐεργεσίαν τῶν ἀοιδίμων καὶ ἀειμνήστων τούτων ἀνδρῶν· ἀγίαν ὀνομάζει αὐτὴν καὶ σήμερον καὶ δικαίως· διότι ὅταν τὰ εὐεργετήματα σκοπὸν ἔχουσι τὴν θεραπείαν τοῦ πνεύματος καὶ τὴν τροφήν καὶ παιδείαν τῆς νεότητος, τῆς χρυσοῦς ταύτης ἐλπίδος τῆς κοινωνίας, ὡς ἡ νεότης ὑπὸ μυρίων ἤδη στομάτων εὐφυῶς προσωνομάσθη, οὐ μόνον ἅγια εἶνε. ἀλλὰ καὶ διαρκέστατα καὶ πάσης ἄλλης εὐποιίας ὑψηλότερα καὶ ἀγιώτερα.

Οἱ ἀειμνηστοὶ καὶ ἀοίδιμοι ὁμότιμοι σύζυγοι Δρά-

κος καὶ Ἀσινὲτ Βουλγαρίδου, Τζηφρῆς καὶ Σουλ-
τάνα, ἄπαιδες τελευτήσαντες, ἀθάνατα ἔσχον τέκνα,
τῆς νεότητος τὸ ἐγκώμιον, τῶν συμπολιτῶν
των τὴν εὐλογίαν, τὰ ὀνόματα αὐτῶν χρυσοῖς καὶ
ἀνεξιτήλοις γράμμασιν ἐγχαραχθέντα ἐν ταῖς καρδίαις
τῶν συμπολιτῶν των, μετ' ἐγκωμίων πολλῶν θὰ πα-
ραδίδονται εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς καὶ ὑπὸ μυ-
ριάδων στομάτων θὰ εὐλογῶνται καὶ θὰ μνημονεύων-
ται. Δὲν πρέπει ὁμως μόνον διὰ λόγων νὰ τιμῶμεν τὴν
μνήμην τούτων ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων διότι «ἀνδρῶν ἀγα-
θῶν ἔργῳ γενομένων, ἔργῳ καὶ δηλοῦσθαι τὰς τιμὰς».

Ὁ δὲ ἕτερος τῶν μεγάλων εὐεργετῶν τῆς ἡμετέ-
ρας κοινότητος, ὁ ἀοίδιμος Ἰωακεῖμ Σκαρλατίδης,
δύναται νὰ καταταχθῇ μετὰ τῶν εὐεργετικῶν ἐκεί-
νων ἀνδρῶν, οἵτινες μεταβάντες εἰς τὴν ξένην καὶ διὰ
τῆς ἐργασίας αὐτῶν ἱκανῶς πλουτίσαντες, ἐπανῆλ-
θον εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας καὶ κατὰ πολλοὺς καὶ
διαφόρους τρόπους ἐγένοντο ὠφέλιμοι εἰς τοὺς συμ-
πολίτας αὐτῶν. Καὶ ὁ ἀοίδιμος λοιπὸν Ἰωακεῖμ Σκαρ-
λατίδης, ἅμα τῇ ἐπανόδῳ αὐτοῦ ἐκ τῆς ξένης, ἐν ἣ
ἄπασαν τὴν νεότητια του καὶ μέρος τῆς ἀνδρικής αὐ-
τοῦ ἡλικίας διῆλθε, ἔκτισε τὸν ἐπὶ τῆς νοτίου παρα-
λίας τῆς πόλεως ἀτμόμυλον, ὅστις νῦν περιῆλθεν εἰς
τὴν κυριότητα τῶν κ. ἀδελφῶν Παντερμαλῆ, ἀφ'
ἐνὸς μεν ἵνα παράσχη ἐργασίαν τῇ ἐργατικῇ τάξει,
ἀφ' ἑτέρου δὲ ἵνα πολλαπλασιάσῃ τὰ κεφάλαια του,
ὥς καὶ τὴν ἀπέναντι τοῦ λιμένος λιθόκτιστον οἰκίαν
(νῦν ξενοδοχεῖον τῆς Εὐρώπης) μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὴν
δύο μαγαζίων, αἵνα ἤδη περιῆλθον εἰς τὴν κυριό-
τητα τῆς κοινότητος μετὰ τῆς οἰκίας. Ἐπεσκεύασε καὶ
ἠυτρέπισε τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἐνορίας Βαλοῦκ παζα-

ρίου, ἔκτισε τὴν σχολὴν τοῦ χωρίου Βαϊρίου καὶ μέχρι τοῦ θανάτου του διετήρ ειδικασκαλον ἐκ τοῦ ἰδιατέρου αὐτοῦ ταμείου, καὶ πολλὰς ἄλλας ὠφελείας καὶ ἐλεημοσύνας ἔν τε τῷ φανερῷ καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ διεπράξατο ἐπὶ ὀλόκληρον 25ετίαν, διότι ἀπὸ τὰ 1864 ἐπαυελθὼν εἰς τὴν γενέτειραν, ἀπεβίωσε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1888. Ἀπασαν δὲ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ διέθεσε μὲν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Νοσοκομείου Σμύρνης, ὃ καὶ κατέστησε γενικὸν αὐτοῦ κληρονόμον, οὐδαμῶς ὁμως ἐπελάθειτο καὶ τῆς γενετείρας, ὑποχρεώσας τὸν κληρονόμον αὐτοῦ εἰς ἐκτέλειν ρητῶν διατάξεων τῆς διαθήκης ὑπὲρ τῆς κοινότητος Καλλιπόλεως. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐκτέλεσις τῶν διατάξεων τούτων θὰ παρουσίαζε λαβυρίνθους καὶ περιπετείας ἀτελευτήτους, ἐκρίθη συμφερότερος ὁ συμβιβασμὸς μεταξὺ τοῦ Νοσοκομείου Σμύρνης καὶ τῆς κοινότητος Καλλιπόλεως, ἐξ οὗ ἡ τελευταία ἐκαρπώθη περιουσίαν κτηματικὴν καὶ χρηματικὴν ἄνω τῶν τρισχιλίων λιρῶν. Ἡ κοινότης τῆς Καλλιπόλεως τιμῶσα τὴν μνήμην τοῦ ἀνδρὸς τελειῖ μνημόσυνον ἐτήσιον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Καὶ ἡ Ἐφορεία δὲ τοῦ Νοσοκομείου Σμύρνης, ἵνα μεταδώσῃ τοῖς ἐπιγιγνομένοις τὸ κλέος αὐτοῦ, ἀνέγραψεν ἐπὶ πλάκῳ χρυσοῖς γράμμασιν ἐπιγραμμα ἔχον ὧδε.

« Οἰχομένων ψυχαι, ἀγγέλλετε πᾶσιν ἐν ἄδου Σκαρλατίδην, κλέος ὡς οὐρανόμηκες ἔχει ».

Τελευτῶν τὸν λόγον περὶ τῶν ἀοιδίμων καὶ ἀειμνήσιων μεγάλων εὐεργειῶν τῆς Καλλιπόλεως, εὐχομαι ὀλοψύχως, ἵνα ὁ Πανάγαθος Θεὸς φωτίσῃ καὶ ὀδηγήσῃ εἰς μίμησιν τούτων καὶ ἐκείνους ἐκ τῶν συμπολιτῶν μας, οὓς, ἐν τῇ ἀνεξιχνιάστῳ αὐτοῦ βουλήσει

προώρισε καὶ παρεσκεύασε ν' ἀναδειχθῶσιν ἐφάμιλοι καὶ ἰσότιμοι ἐκείνων, ὅτε καὶ τὸ Γυμνάσιον τῆς Καλλιπόλεως θὰ εἶνε γεγονὸς τετελεσμένον.

Ὅταν ἀναλογισθῶ ὅτι ἐπὶ μὲν τῆς μαθητείας μου ἢ κοινότης μόλις εἶχε προσόδους ἐτησίους ἀπὸ 100 — 150 λίρας, ἐπὶ δὲ τῆς διδασκαλίας μου ἀνῆλθον οὗτοι εἰς 450, ἔξαλλος γίνομαι ὑπὸ χαρᾶς καὶ εὐλογῶ τὸ ὄνομα τοῦ Ὑψίστου, ὅτι εὐδοκεῖ ἵνα ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν ζῶσιν ὁμογενεῖς φιλόμουσοι, φιλογενεῖς, φίλοι τῶν καλῶν καὶ ζηλωταὶ τῆς προγονικῆς εὐκλείας· καὶ διὰ τοῦτο ἐπαναλαμβάνω ὅ,τι εἰς προηγούμενον κεφάλαιον εἶπον, ὅτι ἔχω τὴν πεποίθησιν, ὅτι μίαν ἡμέραν τὸ Γυμνάσιον θὰ στολίσῃ τὴν Καλλιπόλιν. Καὶ ἐπὶ ταύταις ταῖς χρησταῖς καὶ γλυκείαις ἐλπίσι, καταπαύω τὸν λόγον καὶ περὶ τῶν ἀοιδίμων καὶ ἀειμνήστων μεγάλων εὐεργετῶν τῆς Καλλιπόλεως ἐπιλέγων τοὺς τοῦ Εὐριπίδου στίχους

Τὰς χάριτας ὅστις εὐγενῶς χαρίζεται,
ἠδιστος ἐν βροτοῖσιν.

VIII

Ἡ τῶν ἀρρένων σχολὴ κέκτηται ἀρίστην βιβλιοθήκην, ἣτις σὺν τῷ χρόνῳ πλουτίζεται καὶ μεγαλύνεται. Διὰ τῆς δωρεᾶς δὲ τῆς βιβλιοθήκης Μαρασλῆ, τοῦ ἐθνικοῦ καὶ πολυτίμου τούτου εὐεργέτου, κατέστη σεβαστὴ καὶ μεγάλης σημασίας καὶ σπουδαιότητος διὰ τὰ περιεχόμενα φιλολογικά, φιλοσοφικά, Ἱστορικά καὶ Ἐκκλησιαστικά συγγράμματα καὶ τὰ χειρόγραφα αὐτῆς. Ἡ βιβλιοθήκη ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἔνεκεν τῆς ἀβελτηρίας δὲν γνωρίζω τίνων, ἦτο ἀξιοσεβαστοτέρα διὰ τὴν κόνιν ἣν περιεῖχε ἢ διὰ τὰ βι-

βλία. Ἐξηγοῦμαι. Ὅτι κατὰ τὸ 1887 ἐπεραιώθη ἡ οἰκοδομὴ τοῦ κάτω τμήματος τοῦ νῦν ἀρρεναγωγείου, ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας τοῦ ἀοιδίμου Ἀβερκίου καὶ μετεκομίσθημεν ἐκεῖ, ἐγκαταλείψαντες τὸ παλαιὸν οἶκημα, τὸ τέως ὡς σχολὴ χρησιμεῦσαν, ἐγκατελείψαμεν καὶ τὰ βιβλία, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐν τῇ νέᾳ σχολῇ δὲν ὑπῆρχε χῶρος, ἢ μᾶλλον ὁ κατάλληλος τόπος, ἵνα μεταφέρωμεν καὶ τοποθετήσωμεν αὐτά. Ἐδοξε λοιπὸν τοῖς τότε ἀρμοδίοις νὰ μεταφέρωσι καὶ ὑσφαλίσωσιν αὐτὰ ἐν τοῖς ἐρμαρίοις νεοδημηθέντος κελλίου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, πρὸς χρῆσιν καὶ μελέτην τῶν π ο ν τ ι κ ῶ ν, οἵτινες ἄνθρωποι συνέρρευσαν πανταχόθεν ἐκεῖ πρὸς σπουδὴν, ὡς εἰς Πανεπιστήμιον, ὅπερ, προλαβὼν, διέλυσεν ὁ τότε Καλλιουπόλεως, νῦν δὲ Νικοπόλεως κ. Δωρόθεος Μαρμέλης, ὑποδείξας τῷ ἐκ τῶν τότε Δημογερόντων ἀξιοτίμῳ κ. Δ. Κώστια τὴν ἀνάγκην τῆς διασώσεως τῶν βιβλίων· οὗτος δὲ πάνυ προφρόνως ἐδώρῃσατο τῇ κοινότητι τέσσαρας κινητὰς καὶ εὐρυχώρους βιβλιοθήκας, εἰς ἃς μετεφέρθησαν ὅσα διεσώθησαν βιβλία, ὄχι μόνον ἐκ τῶν ποντικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τινῶν συναδέλφων καὶ ἐξ ἄλλων ἐπισκεπτῶν τῆς βιβλιοθήκης, οἵτινες ἔστιν ὅτι ἐλάβανον ὅτι τοῖς ἐχρειάζειτο ἐπὶ ἐπιστροφῇ δ ἡ θ ε ν. Πρὸς τακτοποίησιν δὲ τῶν βιβλίων τούτων ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις καὶ τὴν σύνταξιν τοῦ σχετικοῦ καταλόγου, ὁ τὸ μετὰ χεῖρας βιβλίον γράψας, διατηρεῖ πικρὰς, ἀλλὰ καὶ εὐαρέστους ἀναμνήσεις, διότι ποιητὴν ἀποτίων τῷ τότε Ἁγίῳ Καλλιουπόλεως κ. Δωροθέῳ Μαρμέλῃ διὰ μίαν τὰ λ ἡ θ ε ι α ν, ἣν, παρηρησία μείζονι ἢ ὅσης ἔδει χρώμενος, ἐξεφράσατο δημοσίᾳ, ἐδέησε διὰ τοῦτο νὰ ἐργασθῇ ἐπὶ δεκαπενθήμε-

ρίαν δλόκληρον. Καὶ ἀπεφάσισε μὲν ἔκτοτε νὰ ἐφαρ-
μόσῃ ἐαντιῶ τὸ τοῦ Ξενοκράτους λέγοντος «οὐδέποτε
αὐτῶ μεταμελῆσαι σιωπήσαντι, φθιγεξαμένῳ δὲ πολ-
λάκις» ἀλλά... ὁ λύκος κι' ἂν ἐγήρασε...

IX

Ἄλλ' ἂν σήμερον ἡ Καλλιπόλις πνευματικῶς ἀκ-
μάζει, ἐμπορικῶς ὁμως εὐρίσκειται εἰς στασιμότητα,
ἵνα μὴ εἴπω εἰς ἀπραξίαν. Εἰς ἀπωτάτην ἐποχὴν,
ἦτοι ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν, ἡ Καλλιπόλις ἦτο τὸ ἐπί-
νειον τοῦ Ἰταλικοῦ ἐμπορίου, καὶ μέχρι τῶν μέσων
χρόνων τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ὁ λιμὴν
αὐτῆς ἦτο σταθμὸς τῶν Ἰταλικῶν ἰστιοφόρων πρὸς
ἕδρευσιν καὶ προμήθειαν τῶν τροφίμων καὶ λοιπῶν
χρειωδῶν, καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων ἐνθυμοῦν-
ται τὸν Νοτιοδυτικὸν κολπίσκον τῆς πόλεως πλήρη
πολλάκις ἀπὸ κ α ρ ά β ι α Ἰταλικά.

Ἀπὸ τοῦ 1865 ὁμως, ἦτοι ἀπὸ τῆς κατασκευῆς
τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Δεδὲ-Αγὰς Ἀδρια-
νουπόλεως, ἡ Καλλιπόλις ἔπαθεν ὅ,τι καὶ ἄλλαι πό-
λεις τῆς Θράκης. Πρὸ τῆς κατασκευῆς τῆς σιδηρο-
δρομικῆς ταύτης γραμμῆς ἄπαν τὸ διαμετακομιστικὸν
ἐμπόριον τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ τῆς Βουλγα-
ρίας διὰ τῆς Καλλιπόλεως διενηργεῖτο, ἦτις ἦτο τὸ
κέντρον τῶν ἐργασιῶν καὶ ἀξιόλογος ἐμπορικὸς στα-
θμὸς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην προσήγγιζον εἰς τὸν
λιμένα τῆς Καλλιπόλεως τὰ ἀτμόπλοια πάντων σχε-
δὸν τῶν ἀτμοπλοϊκῶν ἐταιριῶν ἰδίως δὲ τὰ Μεσσα-
ζερὸν καὶ Αὐστριακά, αἵτινα πολλάκις τῆς ἑβδομάδος
εἰσῆγον καὶ μετέφερον διάφορα ἐμπορεύματα. Ἡ
Καλλιπόλις ἦτο τότε ὀνομασιῇ πρὸ πάντων διὰ τὸ

ἐξαγωγικὸν αὐτῆς ἐμπόριον τοῦ καθαροσπόρου εἰς Γαλλίαν, τὴν μέταξαν, τὰ ἔρια, τὰ δημητριακὰ καὶ τὰ μαροκητὰ δέρματα. Τὸ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ζωηρότατον καὶ προσοδοφόρον ἐμπόριον διατρέχει ἤδη περίοδον κρίσεως, ἣς τὰ αἷτια προεῖπον. Σήμερον τὸ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον βαίνει ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ ἐξαγωγικόν. Τὰ κυριώτερα ἤδη τῆς εἰσαγωγῆς εἶνε τὰ ἀποικιακὰ λεγόμενα, τὰ ὑφάσματα καὶ οἱ νεωτερισμοί, τὰ ἔλαια καὶ ἐσπεριδοειδῆ· τόπον δὲ προελεύσεως ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν Τεργέστην καὶ Κωνσταντινούπολιν τὰ πρῶτα, καὶ τὰς διαφόρους νήσους τὰ τελευταῖα. Τοῦ δὲ ἐξαγωγικοῦ κυριώτερα εἶδη εἶνε ὁ καθαρόσπορος, ὅστις κατέχει τὴν πρώτην θέσιν καὶ τὰ δημητριακὰ· τὰ κασκαβάλια καὶ τὸ ἐκ τούτων προερχόμενον βούτυρον, ὀλίγα δέρματα ἀρνίων, ὀλίγοι οἴνοι καὶ ὀλίγιστα ἄλλα εἶδη. Ἡ μεγαλύτερα ἐμπορικὴ κίνησις τῆς πόλεως παρατηρεῖται κατὰ τὸ θέρος ἰδίᾳ καὶ τὸ φθινόπωρον καὶ τὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος καθ' ἣς κατέρχονται οἱ Κεσσανεῖς πρὸς πώλησιν ἢ ἀνταλλαγὴν ἐμπορευμάτων. Ἡ Καλλίπολις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ηὐτύχησε ν' ἀποκτήσῃ δύο ἀτμοκίνητα ἐργοσιτία ἀλευροποιίας, ὡς καὶ ἕτερον σαρδελλῶν ἐντὸς κυτίων, τελειοποιουμένων σὺν τῷ χρόνῳ.

Ἡ ἐργασία τῶν ἐμπόρων καὶ μικρεμπόρων, δηλ. τῶν ἐμποροπαντοπωλῶν τῆς ἀγορᾶς εἶνε εὐχάριστος ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν· καὶ ἡ ἐργασία αὕτη ἀπὸ τινῶν ἐτῶν περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν ἡμετέρων ἀποκλειστικῶς. Οὗτοι καὶ ἐπιχειρηματῆαι φαίνονται καὶ τακτικώτατοι εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν εἶνε καὶ προσοδευτικώτεροι τῶν ἄλλων ἐπαγγελμάτων. Ἐὰν δὲ ἡ πόλις

ἀνελάμβανε τὴν προτιέραν αὐτῆς ἐμπορικὴν κίνησιν, εἶνε βέβαιον ὅτι ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος θὰ συνεκέντρωνον οὗτοι σπουδαῖα κεφάλαια εἰς χεῖρας των.

Οἱ δὲ ἀλιεῖς ἔχουσιν εἰς τὴν διάθεσίν των τὴν καταλληλοτέραν θάλασσαν πρὸς ἐκμετάλλευσιν, τὸ πλεῖστον τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ μέλανος κόλπου, ἅτινα παρέχουσι παντὸς εἶδους ἰχθεῖς, πρὸ πάντων δὲ τὰ γευστικώτατα μπαρμπούγια κατὰ τὴν ἀνοιξιν καὶ τὰ περίφημα γουφάρια κατὰ τὸ φθινόπωρον. Κατὰ τὰς δύο ταύτας ἐποχὰς τοῦ ἔτους παρατηρεῖται μεγάλη κίνησις καὶ ζωηρότης τῆς ἀγορᾶς, διότι ἐκτὸς τῶν ἐγχωρίων καὶ ξένοι μικρέμποροι ἔρχονται πρὸ πάντων ἐκ Σμύρνης καὶ Θεσσαλονίκης ἵνα ἀλατίσωσι σαρδέλλα ἥτις εἶνε ἀφθονωτάτη ἀρκετὸν δὲ χρῆμα ἀπομένει εἰς τὸν τόπον ὅταν τύχη καὶ ἡ χρονὴ ἀκαλή, ἐννοοῦντες διὰ τῆς φράσεως ταύτης ἀφθονίαν ἰχθύων, ἰδίως λακέρδας· δυστυχῶς ὅμως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὑπῆρξε σπάνις τοῦ εἶδους τούτου, συνεπῶς καὶ ὑπερτίμησις καταπληκτικῆ.

Εἰς ἄλλην ἐποχὴν, ὡς ἐξ ἀκοῆς μανθάνομεν παρὰ τῶν γερόντων, ἦσαν ἀφθονώτατα τὰ ὄστρεῖδια, οἱ ἀστακοὶ καὶ τὰ κτένια πωλούμενα ἀντὶ εὐτελεσιτάτης τιμῆς. Σήμερον ὅμως τὰ μὲν πρῶτα εἶνε σπάνια καὶ ὑπερτιμημένα, διότι ἀποστελλονται εἰς διάφορα μέρη, πρὸ ὀλίγων δὲ ἐτῶν ἤρξαντο καὶ τὰ δεύτερα ἀκολουθοῦντα τὴν τύχην τῶν πρώτων. Γενικῶς ἐπικρατεῖ ἡ ἰδέα ὅτι ἐὰν ἡ ἐργασία τῶν ἀλιέων, ἥτοι ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς θαλάσσης ἀναπτυχθῇ, καὶ οἱ ἀλιεῖς ἐπιδοθῶσιν εἰς τὸ ἔργον των μετὰ ζήλου καὶ δραστη-

ριότητος, οὐδέποτε θὰ λείψη ἢ χαρὰ ἀπὸ τὰ χεῖλη των καὶ τὸ χρῆμα ἀπὸ τὸ βαλάντιόν των.

Ἡ δὲ τῶν γεωργῶν τάξις τόσον ἐν Καλλιπόλει ὅσον καὶ τοῖς περιχώροις εἶνε λυπηρά. Καὶ ἐν Καλλιπόλει μὲν εἶνε ὀλίγιστοι οἱ γεωργοί, ἐν τοῖς χωρίοις ὁμως εἶνε τὸ πλεῖστον μέρος τῶν κατοίκων. Ἀλλοτε οἱ γεωργοὶ ἦσαν οἱ εὐπορώτεροι τῶν κατοίκων, σήμερον ὁμως συμβαίνει ὅλως τὸ ἐναντίον· ἡ πενία καὶ ἡ δυστυχία μαστίζει αὐτούς· μόλις φθάσῃ ἡ ἔσοδος τῶν καρπῶν περικυκλοῦσιν αὐτούς οἱ δανεισταὶ των διὰ τὰ ἐκμυζήσωσι πᾶν ὅ,τι ἐκ τῆς γῆς ἔλαβον. Τὸ ζήτημα τοῦτο δέον τὰ ἐπισύρη τὴν προσοχὴν τῶν ἀρμοδίων, διότι οὐδένα λανθάνει ὅτι διὰ τῆς γεωργίας εἰσέρχεται εἰς τὸν τόπον ὁ πλοῦτος καὶ ἡ εὐημερία καὶ ὅτι διὰ τὴν γεωργικὴν τάξιν πεινᾶ, πᾶσα ὑλικὴ πρόοδος τοῦ τόπου σταματᾶ. Τὸναντίον ἐν τῇ ἀκμῇ εὐρίσκεται κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ ποιμενικὴ καὶ ἡ κτηνοτροφία ἐν γένει

Οἱ κάτοικοι τῆς Καλλιπόλεως μετὰ χαρᾶς καὶ μεγίστων ἐνδείξεων ἐπιτυχίας προσβλέπουσιν εἰς τὸ μέλλον διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς σηροτροφίας, εἰς ἣν ἐπεδόθησαν ἐπ' ἐσχάτων καὶ μεγάλη παρατηρεῖται προθυμία πρὸς τὴν ἐργασίαν ταύτην. Ὅσον ἀξίεπαινος τόσον καὶ καταπληκτικὴ εἶνε ἡ σπουδὴ, ἣν ἐπεδείξαντο καὶ ἐπιδεικνύουσιν οὐ μόνον οἱ Καλλιπολίται, ἀλλὰ καὶ οἱ χωρικοὶ διὰ τὴν μορεοφυτείαν, διότι παραλλήλως πρὸς ταύτην βαίνει ἀυξάνουσα καὶ ἡ καλλιέργεια τοῦ βόμβυκος. Ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος ἀπέραντοι γαῖαι καὶ ἄμπελοι ἐκρίζωθεισαι μετεβλήθησαν εἰς μορεοφυτείας καὶ τὸ ἔδαφος δὲ ἐκρίθη λαμπρότατον πρὸς τοῦτο καὶ τὸ κλίμα φαίνε-

ται ἐπιτηδειότερον καὶ προσφορώτερον ἄλλων σηροτρόφων χωρῶν. Εἰς προγενεσιτέραν ἐποχὴν ἢ βομβυκοτροφία ἤκμαζεν ἐν Καλλιπόλει καὶ παρήγεν ἀρίστης ποιότητος μέιαξαν· ἤδη δέ, ὅτε ἐπιμεμελημένη καὶ αὐστηρὰ μικροσκοπικὴ ἐξέτασις διενεργεῖται διὰ τῶν σπορέων, βεβαίως θὰ ἐπιτυγχάνωσι κρείττονα ἀποτελέσματα. Ὅταν δὲ ἡ βομβυκοτροφία λάβῃ εὐρυτάτας διαστιάσεις, ἡ Καλλίπολις θ' ἀλλάξῃ ὄψιν, διότι ἡ ἐργασία αὐτὴ καὶ πλουτοπαραγωγὸς εἶνε καὶ βιοποριστικὴ πηγὴ εἰς τὸν τόπον, παρέχουσα εἰς ἑκατοντιάδας πιωχῶν κορασίων ἄριτον καὶ εἰσάγουσα ἄφθονον χρῆμα διὰ τῆς ἐξαγωγῆς τῆς μειάξης. Ἡ βομβυκοτροφία διὰ τὴν Καλλίπολιν θεωρεῖται ἐν γενναῖον βῆμα πρὸς τὴν πρόοδον τοῦ τόπου καὶ θὰ ἔχῃ ἀποτελέσματα ἀγαθὰ καὶ λίαν εὐάρεστα διὰ τὴν εὐημερίαν αὐτῆς, ἥτις ὡς ἀνωτέρω εἶπον ἐπὶ πολλὰ εἶτη παραμένει σιάσιμος ἐμπορικῶς.

X

Ἐἶπον ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου, ὅτι ἡ Καλλίπολις εἶνε ἐκτισμένη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ λόφου καὶ ὅτι ὑπὸ τὴν ἔποψιν φυσικῆς καλλονῆς εἶναι ἐκ τῶν ὠραιότερων πόλεων τῆς Χερσονήσου. Πρὸς τοῦτοις δὲ ἔχει κλίμα λαμπρὸν καὶ ὑγιεινότατον. Κατὰ τὸ θέρος ἰδίᾳ, ἢ ἐν Καλλιπόλει διαμονὴ εἶνε ζωογόνος καὶ θελκτικωτάτη. Ἡ Ἑλλησποντιακὴ αὔρα, διασκορπιζομένη ἀνὰ τὴν παραλίαν ἐν ὥρᾳ νηνεμίας, παρέχει ἀναφυχὴν τοῖς οἰκοῦσιν αὐτήν, οἵτινες καὶ θεωροῦνται οἱ εὐτυχέστεροι τῶν κατοίκων. Ἀλλὰ καὶ τὰ μαγευτικώτατα τοπία καὶ οἱ γραφικοὶ λοφίσκοι ἀμιλλῶνται πρὸς τὴν παραλίαν διὰ τῆς πλουσίας αὐτῶν ἐδαφιακῆς καλ-

λονῆς. Ἐὰν τὸ γοργὸν τοῦ Ἑλλησπόντιου ρεῦμα, ἡσύχως εἰσχωροῦν νοτιοδυτικῶς, μόλις τοὺς Αἰγὸς ποταμοὺς παρακάμψη, σχηματίζη κοιλίσκον, ὅστις συνάμα εἶνε καὶ λιμὴν φυσικὸς ἀσφαλέστατος καὶ τέρπη τὴν ὄρασιν τοῦ θεωμένου ἐκ τῶν παρὰ τὴν παραλίαν καφερείων, μάλιστα κατὰ τὴν ἀφιξιν καὶ καὶ ἀναχώρησιν τῶν ἀτμοπλοίων, δὲν ὑπολείπεται ὁμως καὶ ἡ ὥραιότης τοῦ περιπάτου κατὰ τοὺς μύλους, ἔνθα εὐρὺ διανοίγεται πεδίον, ἔνθεν καὶ ἔνθεν μεγάλης καὶ εὐρείας ὁδοῦ, κατάφυτον ἰδίως κατὰ τὴν ἀνοιξιν ἀπὸ σῖτον καὶ κριθὴν καὶ ἀραβόσιτον καὶ κνάμους καὶ μετέπειτα ἀπὸ τὰ καλοκαιρινὰ λεγόμενα γεννήματα ἤτοι πέπονας καὶ ὑδροπέπονας, ἅτινα παρέχουσι τοῖς βαδίζουσι ν' ἀναπνέωσιν εὐωδίαν τερπνοτάτην καὶ ἀπολαυστικοτάτην, ἰδίᾳ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνθίσεως τῶν κνάμων, ὅπερ ἐμποιεῖ εἰς τὸν ξένον ἀνέκφραστον ἐντύπωσιν.

Παρὰ τὴν ἀριστερὰν παραλίαν, ἢ μᾶλλον ἀκτὴν, ὁ ἀνερχόμενος τὸν Ἑλλησπόντον παραιτηρεῖ βράχους τινὰς φυσικὸς εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν, κανονικῶς τεθειμένους καὶ λίαν καταλλήλους εἰς κατασκευὴν προκυμαίας. Ἐξωθεν δέ, ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, ἕτεροι βράχοι ὑπερύψηλοι καὶ ἀπότομοι κυκλοτερῶς καὶ κανονικῶς ὑποκείμενοι λόφου, ἐπισύρουσι τὸν θαυμασμόν καὶ προκαλοῦσι τὴν ἐκπληξιν τοῦ θεωμένου ὡς ἐκ τῆς γεωλογικῆς ἰδιοσυγκρασίας αὐτῶν· διότι ὅλον τὸ ἀπότομον τοῦτο σῶμα σύγκειται ἐξ ὀσιρέων, ἄμμου, λευκῶν λιθαρῶν καὶ ἔχει ἰδιάζουσαν μεγάλην σιερότητα.

Ἐκ τῶν προαιωνίων τούτων ἀποτόμων βράχων, τινὲς μὲν εἰς τινα μέρη προεξετείνοντο καὶ ἄλλοι,

ὡσεὶ διαχωρισθέντες τῶν πρώτων, ὑπερέκειντο τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἀμιλλώμενοι πρὸς τὸ ὕψος. Δύο μάλιστα τούτων, ἐν θαυμασίῳ φυσικῷ συμπλέγματι ἠνωμένοι καὶ μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης προεκτεινόμενοι, ἐκώλυνον τὴν διάβασιν πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος· ὡς ἐκ θείας δὲ προνοίας διεσχισμένοι καὶ κεχωρισμένοι πρὸς τὴν βάσιν, μόλις ἐπέτρεπον τὴν διάβασιν εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος, ἐνὶ καὶ μόνῳ ἀνθρώπῳ κύπτονι καὶ τούτῳ. Καὶ αὕτη ἦτο ἡ λεγομένη σχιζόπειρα, ἡ φέρουσα πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος, ἐν ᾗ ὑπάρχει ἀγίασμα τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, ἐνθα καὶ τελεῖται μικρὰ τοπικὴ πανηγυρις τὴν 2 Ἰουλίου ἐπέτειον τῆς καταθέσεως τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου ἐν Βλαχέρναις ἐπὶ Λέοντος τοῦ μεγάλου. Τὸ μικρὸν τοῦτο πανηγύρι, δὲν θεωρεῖται ἐκ τῶν διασκεδάσεων ἢ πανηγύρεων ἐκείνων, αἵτινα ἀναπτύσσουσι ἰδιάζουσιν εὐθυμίαν. Εἶνε μᾶλλον μία εὐλαβῆς γυναικεία συνάθροισις τὴν πρωΐαν, κατὰ τὴν ὁποίαν καταγυζτικώτατα ψάλλεται παράκλησις μετ' ἀρτοκλασίας. Ἐπιπρὶν δὲ πανηγύρεως λαμβάνει ἡ ἡμέρα πρὸς τὸ ἑσπέρας, διε αἱ νεάνιδες ἰδία, ἐν συνοδείᾳ τῆς μητρὸς των ἢ θείας ἀγεληδὸν διασπείρονται ἀνὰ τοὺς βράχους τῆς παραλίας καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ἀπέναντι βράχων καὶ μὲ τὸ κομψὸν παράστημά των καὶ τὴν γλυκεῖαν αὐτῶν ὠραιότητα προξενοῦσιν ἀρίστην ἐντύπωσιν. Καὶ εἶνε ὁμολογουμένως μοναδικὴ εἰς ὅλας τὰς πόλεις τοῦ Ἑλλησπόντου ἢ γνησίᾳ Ἑλληνικῇ καλλονῇ τῶν γυναικῶν.

Σήμερον δυστυχῶς οἱ προεξέχοντες οὗτοι βράχοι, περὶ ὧν εἶπον, ὡς καὶ ἡ σχιζόπειρα δὲν ὑπάρχουσι

πλέον, διότι ἀμείλικτος ἢ σκαπάνη τοῦ ἐργάτου καὶ ἢ δυναμίτις μετέβαλεν αὐτοὺς εἰς λίθους χρησίμους εἰς οἰκοδομήσιμον ὕλην· ἐπομένως καὶ τὸ μέρος ἤλλαξεν ὄψιν καὶ ὁ γνωρίζων αὐτὸ ἄλλοτε, ἐὰν τὸ ἴδῃ σήμερον, θὰ μεταχειρισθῆ ὅλα τὰ ἐπιφωνήματι τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς ἐκπλήξεως. Ἐὰν δὲ σὺν τῷ χρόνῳ τὴν αὐτὴν τύχην ὑποστῶσι καὶ οἱ λοιποὶ βράχοι, τότε αἴρεται πλέον ἐκ τοῦ μέσου διὰ παντός τὸ ἔργον τοῦτο τῆς φύσεως, τὸ προκαλοῦν τὸν θαυμασμόν τοῦ ἀνθρώπου. Προλαβοῦσα ὁμως ἢ σεβαστὴ Διοίκησις ἀπηγόρευσεν ἀυστηρῶς τὴν περαιτέρω ἐκμετάλλευσιν τοῦ λατομείου τούτου, διασώσασα οὕτω κυκλοειδῆ, οὕτως εἰπεῖν, πύργον «οὐκ ἀνθρωπίνης χειρὸς ἔργον ἀλλὰ τῆς φύσεως αὐτόματον».

Ἀπέναντι τοῦ λόφου τούτου σώζεται τουρκικὸν μονίδριον καὶ κάτωθεν τούτου σπήλαιον μικρὸν ἐν χαράδρᾳ, ἔνθα διέμενεν ὁ περιώνυμος θεολόγος Γιαζιτζῆ Μεμέτ Ἐφέντης, ὅστις συνέγραψεν Ἀραβοπερσικὸν ποίημα θεολογικὸν καὶ ἠθικόν, καλούμενον μουχαμηδιές· διηγοῦνται δὲ ὅτι ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως λέξεων πρὸς ἐπαινον καὶ διάγνωσιν τῆς θεότητος, ἀναστινάξας ὡς θεολόγος, ἔκαυσε διὰ τοῦ ἀγνοῦ τὸ ὑπόλοιπον ἄγραφον τῆς βίβλου. Ὁ τάφος τοῦ θρησκευτικοῦ τούτου ποιητοῦ εὐρίσκεται εἰς τὰ χουσᾱ λεγόμενα μνήματα, τὸν ὁποῖον ἐπισκέπτονται ποιηταὶ καὶ λόγιοι, ὡς τὸν τοῦ Αἰσχύλου ποιέ, ἵνα ἐμπνευσθῶσιν. Ἐπεσκέφθη δὲ αὐτὸν καὶ ὁ Σουλτὰν Ἀχμέτ κατὰ τὸ 1613 καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὡς ἐκ τῶν γενεθλίων τοῦ Μωάμεθ, ἐώρτασεν ἐπὶ τοῦ τάφου τούτου καὶ ἐψάλη ὁ ὕμνος (α).

(α) Εὐστρ. I. Ασρακ. Θρακ.

Ἐγκαταλείψωμεν ἤδη τὴν βραχὴν ἀκτὴν καὶ ἀνέλθωμεν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐν ᾧ εἶνε ἐκτισμένος ὁ φάρος τῆς ὁμωνύμου διευθύνσεως, μετὰ παρακειμένης ἀποθήκης, ἀμφότερα ἔργα νέας κατασκευῆς καὶ ρυθμοῦ, καλῶς διατηρούμενα καὶ παραδειγματικὰ διὰ τὴν μεγάλην ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν καθαριότητα χάρις εἰς τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀρχαίου τῆς ἐταιρίας πράκτορος κ. Α. Μιχαλίτση. Ὁ Φάρος οὗτος εἶνε ἐκ τῶν τελειοτάτων τῆς ἐταιρίας, μηχανικῶς στρεφόμενος καὶ διαχέων τὸ σωτήριον αὐτοῦ φῶς τοῖς ναυτιλουμένοις διὰ πολλῶν λαμπτήρων καὶ εἰς ἰκανὴν ἀπόστασιν πρὸς Β. μὲν μέχρι τῆς νήσου τοῦ Μαρμαρᾶ πρὸς Ν. δὲ πέραν τῶν Αἰγῶν ποταμῶν, Παραπλεύρως τῷ φάρῳ φαίνονται λείψανα Ὀθωμανικοῦ τεμένους, οὗτινος, κατ' ἐμὲ τοῦλάχιστον καὶ ἡ ἐποχὴ εἶνε ἄγνωστος, καὶ ὁ σκοπὸς δι' ὃν ἐκτίσθη εἰς τὸ ἀπομεμονωμένον ἐκεῖνο μέρος. Δὲν φαίνεται ὁμως νὰ εἶνε παλαιᾶς ἐποχῆς διότι ἐπιμαρμάρων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν μίαν καὶ μόνην πλευρὰν τοῦ τεμένους σώζονται καὶ καλῶς διατηροῦνται ἐπιγράμματα χρυσοῖς γράμμασι γεγραμμένα.

Ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου ἐκτείνεται πεδιάς γυμνὴ μὲν κατὰ τὸ θέρος, καταπράσινος δὲ κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον. Ἐδῶ εὕρισκόμεθα πρὸ τοῦ ὠραιότερου φυσικοῦ θεάματος τῆς Καλλιπόλεως, καὶ ὁ ἐν αὐτῷ περίπατος γοητεῖαν ἀληθῆ ἐμπνέει, διότι ἀνὰ πᾶσαν στροφὴν τῆς κεφαλῆς σου, ἀνὰ πᾶσαν κίνησιν τοῦ βλέμματος σου, νέαν ἔμπνευσιν ἀνακαλύπτεις. Ἀφ' ἐνός ἢ ἄποψις τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἡ ἀπέναντι ἱστορικὴ Λάμψακος, ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην τὴν μεγάλην ἐκείνην ναυμαχίαν τῶν Ἀθη-

ναίων μετὰ τοῦ Λυσάνδρου. Ἐτέρου μεγαλοπρεπὲς τὸ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον ἀπὸ τοῦ 1878 ὑπερ-
 κείμενον τοῦ ἀπέναντι λόφου καὶ ἐν ὧρα νηνεμίας
 κατοπιριζόμενον εἰς τὴν γαληνιῶσαν θάλασσαν, τὴν
 ρωμανικότητα τοῦ ὁποῖου ἐπαυξάνουσι τὰ κηπάρια
 τῶν στρατιωτῶν καὶ αἱ ἀμπελοφυτεῖαι καὶ αἱ δενδρο-
 στοιχίαι, γοητεῖαν ἀληθῆ ἐμπνέουσι καὶ ταῦτα. Ἐν-
 τεῦθεν ἀναπύσσειται, ὡς ἐν γοητευτικῷ πανοράματι
 πρὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ξένου ἰδίᾳ ἅπασα ἡ φυσικὴ
 καλλονὴ τῆς πόλεως. Τὸ ρεῦμα τοῦ Ἑλλησπόντιου
 βρέχει μαγευτικῶς τὰς ἀκτᾶς καὶ μετὰ πλείστης
 χάριτος εἰσδύον κάτωθεν τοῦ μέρους τούτου σχη-
 ματίζει κοιλίσκον μεταξὺ τῶν λόφων τοῦ φάρου
 καὶ τοῦ νοσοκομείου, γνωστὸν δὲ ὑπὸ τῷ ὀνομα
 Μ π ἄ ς τ σ ε σ μ ἔ, ὡς ἐκ τοῦ ἀφθόνως καὶ ἀεννάως
 ρέοντος ὕδατος ἐκ δύο βρῦσεων, δυναμένων ἐν ἀνάγ-
 κῃ νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς ὑδρευσιν ἀπάσης τῆς πόλεως.
 Εἶνε δὲ ἀδύνατον ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν σταθῆς ἐπὶ τοῦ
 λόφου τούτου νὰ μὴ συναντήσῃ τὸ βλέμμα σου ἀνερ-
 χόμενα ἢ κατερχόμενα ἀτμόπλοια, ἰστιοφόρα καὶ
 ἀκάτια νὰ διασχίζωσι τὰ φλοισβίζοντα κύματα τῆς
 θαλάσσης, ἐνίοτε δὲ τόσον πλησίον τῆς ξηρᾶς, ὥστε
 πολλάκις ὄχι μόνον διακρίνει τις τοὺς ἐντὸς τοῦ ἀτ-
 μοπλοίου, ἀλλὰ καὶ νὰ συνδιαλεχθῆ δύναται. Ἐὰν δὲ
 μακρόθεν ἐκτείνῃς τὸ βλέμμα σου, μία μεγαλοπρεπὴς
 ἀποψις ἐκτείνεται πρὸς τὴν γαλανὴν θάλασσαν καὶ
 εἰς τὸ βάθος, εἰς ἀπόστασιν ἣν πλέον ὁ ὀφθαλμὸς
 δὲν καθορίζει διαγράφεται ἡ νῆσος τοῦ Μαρμαρᾶ.
 Ἐνταῦθα ὁ Ἑλλησπόντιος ἔχει μεγάλην ὁμοιότητα
 πρὸς τὸν Βόσπορον, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν δι' ἐν
 αὐτῷ ἀμιλλᾶται καὶ ἡ τέχνη πρὸς τὴν φύσιν. Ὅλαι

ἐν τούτοις αὐταὶ αἱ ἐντυπώσεις ἀκαριαίως παρέρχονται, ὅποταν ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ μέρους τούτου πρὸς τὴν πόλιν, εἶσαι ἠναγκασμένος νὰ διέλθῃς μικρόν μεν μέρος τῆς Ἑβραϊκῆς συνοικίας, ἱκανὸν ὁμως νὰ σ ο ὕ χ α λ ά σ η τ ὸ κ έ φ ι.

Καὶ αὕτη εἶνε ἡ θέσις ἢ παράλιος ἢ παράκτιος, ἢ παρὰ τῆς συνοικίας τοῦ Βαλοῦκ-παζαρίου κειμένη, μᾶλλον δὲ τῆς Ἑβραϊκῆς καὶ Ἀρμενικῆς προσκειμένη, οἱ κάτοικοι τῶν ὁποίων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπολαμβάνουσι τῶν φυσικῶν τούτων πλεονεκτημάτων.

Ἐκ τοῦ μέρους τούτου ἀνερχόμενοι καὶ διερχόμενοι ἅπασαν τὴν βόρειον πλευρὰν τῆς Ὀθωμανικῆς συνοικίας, φθάνομεν εἰς τοὺς περιωνύμους μύλους, τὸ κεντρικώτερον μέρος τῆς πόλεως ἐν ᾧ συνήθως καὶ ἐν πάσῃ ὥρᾳ τοῦ ἔτους γίνεται ὁ περίπατος. Ἄλλοτε κατὰ τὴν θέσιν ταύτην ἔβλεπέ τις κατ' εὐθείαν γραμμὴν περὶ τοὺς 10—15 ἀνεμομύλους, τοὺς ὁποίους ἢ καλαισθησία τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἢ μᾶλλον ἢ χρησιμοποίησις τοῦ ἀτμοῦ καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει, κατέρριψαν τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον καὶ σήμερον δύο μόνον σώζονται, λείψανα τῆς ἀνάγκης παρελθόντων χρόνων. Οὕτω δὲ ἡ θέσις αὕτη μετεβλήθη εἰς ὠραισιτάτην πλατεῖαν, ἣτις κυρίως ὀφείλεται εἰς τὰς ἐνεργείας καὶ προσπαθείας τοῦ πρὸ ἐτῶν ἀρχιλογιστοῦ καὶ ἀρχιγραμματέως τῆς διοικήσεως Καλλιπόλεως Ἐτιῆμ Βέη. ὅστις αὐτοπροσώπως πολλάκις ἐπιστατῶν, κατεσκεύασε ἀμαξιτὸν μέχρῃς ἱκανῆς ἀποστάσεως καὶ ἐφύτευσε δενδροστοιχίαν, ἣτις σήμερον θὰ ἠμιλλᾷτο πρὸς τὰς τοιαύτας τῶν μεγαλουπόλεων, εἰάν ἢ ἀκαλαισθησία ἀφ' ἐνὸς καὶ ἡ ἔλλειψις ἐπιβλέ-

πρεως ἀφ' ἑτέρου, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἑπέμ Βέη δὲν ἐματαίουν τὸ ἔργον.

Ἐν προηγουμένῳ κεφαλαίῳ, εἶπον περὶ τῆς φυσικῆς καλλονῆς τοῦ μέρους τούτου. Προχωροῦντες φθάνομεν εἰς ἐξοχικὸν κήπον, ὅστις εἶνε ἕτερον κέντρον συναθροίσεως καθ' ἑκάστην μὲν καλοκαιρινὴν ἐσπέραν, ἰδίως δὲ κατὰ τὰς κυριακὰς καὶ τὰς ἄλλας ἑορτασίμους ἡμέρας, καθ' ἃς εἶνε καιάμεστος κόσμον πάσης τάξεως καὶ ἡλικίας· ἐν αὐτῷ ὑπάρχει μικρὸν καφενεῖον, ἐν ᾧ ἐκτὸς τοῦ καφέ καὶ τῶν ἀναψυκτικῶν καὶ τῆς ὀρεκτικῆς σούμας, ἦτις, ὅταν εἶνε ἐγγώριος, ἐπιμελῶς δὲ καὶ ἀδόλως κατεσκευασμένη, εἶνε γευστικωτάτη καὶ ἐνθουσιαστικὴ ἐν μέτρῳ λαμβανομένη, εὐρίσκει τις καὶ ὀπώρας καὶ σταφυλὰς καὶ διάφορα κηπαῖα. Ἰδιαίτερας δὲ σημειώσεως ἄξιον εἶνε τὸ ἐν αὐτῷ φρεάτιον ὕδωρ, ἄφθονον καὶ ψυχρὸν καὶ γλυκὺ καὶ διαυγέστατον. Ὁ κήπος οὗτος, ἀπὸ κοινῆς ἀγροῦ μεταποιηθέντος καὶ φρυτευθέντος παρὰ τοῦ ἀειμνήστου συμπολίτου ἡμῶν Κωνσταντίνου Μεγάλου, ὅστις μετὰ κόπου πολλοῦ καὶ ἐξόδων οὐκ ὀλίγων ἀνώρυξε τὸ ἐν αὐτῷ φρεᾶρ, ἐδωρήθη παρὰ τοῦ ἰδίου τῇ φιλοπιώχῳ τῆς πόλεως ἀδελφότητι, ἐφ' ᾧ καὶ αὕτη τιμῶσα τὴν μνήμην τοῦ ἀνδρός, κατέταξεν αὐτὸν μεταξὺ τῶν πρώτων εὐεργετῶν αὐτῆς, τελέσασα καὶ ἰδιαίτερον μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

Ἐξερχόμενοι τοῦ κήπου τούτου καὶ προχωροῦντες ὀλίγον, εὐρισκόμεθα εἰς τοὺς τρεῖς λεγομένους δρόμους καὶ περαιτέρω εἰς τὸν δρόμον ἐξοχικῆς ἐπαύλεως, γνωστῆς παρὰ μὲν τοῖς παλαιοῖς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κούλες τοῦ Μύλλερ» παρὰ δὲ τοῖς νέοις τοῦ «Χα-

τζή Δράκου». Ὁ τῆς ὁδοῦ ταύτης περιπατητῆς δια-
πνέεται ὑπὸ ἀέρος εὐκραιοτάτου, χλόη δὲ τὴν θρο-
αίν του κατατέρπει καὶ τριανταφυλλέαι ἄγριαι καὶ
ἴασμοι καὶ ἴα ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ὁδοῦ σκορπίζου-
σιν εὐωδίας εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἀρωματίζουσι τὴν ἀτμο-
σφαῖραν καὶ εὐφραίνουσι τὴν ψυχὴν, μέχρις οὗ φθά-
σῃ εἰς τὴν ἔπαυλιν, ἣτις εἶνε ἐκτισμένη ἐπὶ γραφι-
καίτου λοφίσκου καὶ ἐν ἣ παντοῖα εἶδη ὀπωρῶν καὶ
σταφυλῶν ἐν ἀφθονίᾳ ὑπάρχουσι, τὰ ὅποια ἱκανὴν
εὐχαρίστησιν παρέχουσιν εἰς τοὺς ἐπισκέπτας. Καὶ
ἀπὸ ἐδῶ πάλιν ἀναπτύσσεται πρὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ
ἐπισκέπτου ἄλλη ἐδαφιακὴ καλλονή. Ἐδῶ καθήμε-
νος ὑπὸ τὴν γλυκεῖαν καὶ εὐχάριστον σκιὰν τῶν δέν-
δρων καὶ ἀκούων τὰ φαιδρὰ κελαδήματα τῶν πτη-
νῶν, αἰσθάνεσαι ἐαντὸν οἶονεὶ ἀναπτερούμενον καὶ
προσεγγίζοντα τὸν αἰθέρα. Τὴν κλίσιν τοῦ λόφου
κατάφυτον ἐκ δένδρων καὶ ἀμπέλων διαδέχεται εὐ-
ρύτατον πεδῖον, ὃ κοινῶς λεγόμενος κάμπος, μέχρι
τῆς θαλάσσης ἐξικνούμενος καὶ καθωραϊζόμενος ὑπὸ
τῆς παραλίας καὶ τῶν ὑπερκειμένων λοφίσκων. Τοι-
αῦτα δὲ μαγευτικώτατα τοπία ὑπάρχουσι καὶ εἰς διά-
φορα ἄλλα ἐξοχικὰ μέρη τῆς πόλεως καὶ τῶν χωρίων.

XI

Ἡ Καλλιπολις ἐκτὸς τῶν δύο φυσικῶν λιμένων,
τοῦ μὲν πρὸς νότον τοῦ δὲ πρὸς βορρᾶν, ἔχει καὶ ἑτε-
ρον τεχνιτὸν, πάντοτε πλήρη ἐκ μικρῶν ἰστιοφόρων
πλοίων διαφόρου χωρητικότητος καὶ ὀνομασίας ἐγ-
χωρίων τε καὶ ξένων. Καὶ τὰ μὲν ἐγχώρια ἀνήκου-
σιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς Ὀθωμανούς, οἵτινες καὶ

ναυπηγοῦσιν αὐτὰ καὶ περισσότερον τῶν ἡμετέρων ἐπιδίδονται εἰς τὴν ναυτιλίαν· οἱ ναῦται εἶνε ἄνδρες ρωμαλεώτατοι, τολμηροὶ καὶ ριψοκίνδυνοι ἀψηφοῦντες καὶ τὴν μεγαλειτέραν τρικυμίαν. Ἐνασχολοῦνται δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν μεταφορὰν ἐπιβατῶν ἐκ Καλλιπόλεως εἰς Λάμψακον, Τσαρδάκι, ἐνίοτε καὶ Λαρδανέλλια, καὶ προβάτων κατὰ ὠρισμένην ἐποχὴν τοῦ ἔτους καὶ ἡ ἐργασία αὕτη εἶνε ἡ ἐπικερδεστέρα, διότι κατ' ἔτος διαπεραιοῦσιν εἰς τὴν ἀπέναντι Ἀσίῳν 100—150 χιλ. πρόβata τῶν Βλαχοποιμένων, καὶ διὰ ξηρᾶς φθάνουσιν εἰς τὴν Πάνορμον, διὰ δὲ ρυμουλκῶν μεταφέρουσι ταῦτα εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς πώλησιν. Εἶνε δὲ ταῦτα τὰ ἰδιαιτέραν φήμην ἔχοντα διὰ τὸ νόστιμον τοῦ κρέατός των, τὰ λεγόμενα Κιβριτζίκια· ἡ δὲ δημορχία Καλλιπόλεως εἰσπράττει δέκα παράδες κατὰ κεφαλὴν, νομίζω ὥστε κατ' ἔτος εἰσπράττει αὕτη δικαίωμα ἐκ τῶν προβάτων περὶ τὰς δύο χιλιάδας λίρας. Τὰ δὲ ξένα πλοῖα προέρχονται ἐκ τῶν διαφόρων νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἰδίως δὲ ἐκ Μιτυλήνης μεταφέροντα ἔλαιον, σάπωνα καὶ ἐλαίας, ἐκ Χίου τὰ λεμόνια καὶ πορτοκάλια καὶ διαφόρους ἄλλας ὀπώρας. Τὰ πλοῖα ταῦτα εἶνε ἐλλιμενισμένα ἐπὶ πολὺ διάστημα χρόνου, σχεδὸν τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους, μέχρις ἐντελοῦς ἐκποιήσεως τοῦ ἐμπορεύματος καὶ τῆς εἰσπράξεως τοῦ ἀντιτίμου.

Ὁ μικρὸς οὗτος λιμὴν εἶνε διηρημένος εἰς δύο μέρη· τὸν ἔξω λιμένα καὶ τὸν ἔσω ὃ μὲν πρῶτος ἔχει τὴν εἰσοδὸν αὐτοῦ ἐκ τοῦ πρὸς Ν. φυσικοῦ λιμένος, τροφυλασσόμενος ὑπὸ τῶν ἀνέμων πλὴν τοῦ νότιου, ἵστις ὅταν εἶνε σφοδρὸς καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν εἰσο-

δον καὶ ἔξοδον καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀκάτια καὶ λέμβους, ὅτε καὶ τὰ ἀτμόπλοια τῆς γραμμῆς δὲν προσεγγίζουσιν· ὁ ἔξω λιμὴν χωρίζεται ἀπὸ τοῦ ἔσω (ιτς-λιμάν) διὰ ξυλίνου γεφυριδίου, ὅπερ ἄλλοτε μὲν ἦτο ἀκίνητον, σήμερον δὲ κινητόν, ἀνοιγόμενον ὁσάκις εἶνε ἀνάγκη νὰ εἰσέλθῃ πλοῖον πρὸς ἐκφόρτωσιν, ὅτε καὶ παύει ἢ συγκοινωνία· ἀλλ' ἡ ἐργασία αὕτη δὲν ἀπαιτεῖ εἰμὴ πεντάλεπτον τὸ πολὺ χρονικὸν διάστημα. Τὰ εἰσερχόμενα δὲ πλοῖα εἰς τὸν ἐσωτερικὸν λιμένα εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ μεταφέροντα ἐξ' Ανατολῆς τὴν καύσιμον ξυλείαν. Ἐπὶ τοῦ στομίου τούτου σώζεται ὁ ῥηθεὶς πύργος ὁ ὡς προμαχὼν χρησιμεύσας ἄλλοτε.

Ἡ ὄψις τῆς πόλεως οὐχὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν οὐδεμίαν ἐνεποίει αἰσθησὶν τῷ ἐπισκεπτιμένῳ αὐτήν· σήμερον ὅμως ἂν καὶ δὲν παρουσιάζει εὐχάριστον ἰδιορρυθμίαν, εἶνε ὅπωςδήποτε εὐπρόσωπος. Ἀπασαί σχεδὸν αἱ οἰκοδομαὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως εἶνε ξύλιναι καὶ αἱ ὁδοὶ στεγαὶ καὶ ἀκανόνιστοι, ἐκτὸς ὀλίγων περὶ τὴν παραλίαν λιθίνων καὶ τινῶν σποραδικῶς ἐντὸς τῆς πόλεως τοιούτων. Ἐσχάτως δὲ ἐκτίσθησαν οἰκίαι σχετικῶς λαμπραὶ, ἐγκαινίζουσαι νέαν ἐποχὴν ἐν τῷ ἔξωραϊσμῷ τῆς πόλεως, ἐπαξίως τῆς θέσεως ἣν αὕτη κατέχει καὶ τῆς προαγωγῆς ἣν δι' αὐτήν ἐλπίζομεν καὶ εὐχόμεθα.

Κυριῶς ὁ καλλωπισμὸς τῆς πόλεως ἤρξατο ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἔξοχωτάτου διοικητοῦ τῆς Καλλιπόλεως Νουρῆ Πασᾶ, ἐπὶ τῶν εὐκλεῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου πολλὰ δημόσια ἔργα συντελεσθήσαν, ἐφ' ᾧ καὶ δικαίως ἀπέσπασε τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν κατοίκων καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετ' ἐπαίνων καὶ ἐγκωμίων ἀναφέρεται πάντοτε. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται τὸ ἐκ πεν-

κῶν καὶ κυπαρίσων βαθύσκιον δάσος εἰς τὰς κλιτύας τῆς ἀκροπόλεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶνε ἐκτισμένον τὸ Διοικητήριον καὶ αἱ ἄλλαι ἀρχαί, τὸ τηλεγραφεῖον, τὸ ὠρολόγιον, τὸ δημαρχεῖον καὶ αἱ φυλακαὶ Ἡ τε ἄνοδος καὶ κάθοδος εἰς ταῦτα θὰ ἦτο λίαν ὀχληρὰ καὶ δυσάρεστος ἄνευ τῆς σκιᾶς τῶν δένδρων τούτων. Τὸ μικρὸν τοῦτο δάσος εἶνε τὸ ἄλλοιτε ὄχυρον φρούριον ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν, τὰ ἐρείπια τοῦ ὁποίου διεσώθησαν μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν καὶ εἰσέτι ἐνθυμουμαι τὰ διάφορα κομφώματα τοῦ τείχους, ἐν οἷς μετ' ἄλλων συνομιλήκων ἀνεζητοῦμεν διὰ τὰ πιάσωμεν Κ ἄ ρ γ ρ ε ς.

Τὰ δημόσια οἰκοδομήματα ἅτινα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἐξοχωτάτου Διοικητοῦ Νουρῆ Πασᾶ συνετελέσθησαν εἶνε τὰ ἑξῆς.

Τὸ περικαλλέστατον Ὀθωμανικὸν Γυμνάσιον, ὅπερ ἐκτίσθη τὸ 1888 καὶ ἐκκύνει τὴν προσοχὴν τοῦ διαβάτου μὲ τὴν εὐχάριστον ἰδιορρυθμίαν καὶ τὸ λευκὸν χρῶμα του, καὶ κάτωθεν τούτου πολυτεχνεῖον διηρημένον εἰς τέσσαρα τμήματα· λεπτοουργικῆς, σιδηρουργικῆς, ὑποδηματοποιίας καὶ ὑφαντικῆς, ὅπερ δυστυχῶς σήμερον δὲν ὑπάρχει, μεταβληθὲν μετέπειτα εἰς ἀποθήκην τῶν πετρελαίων καὶ ἤδη εἰς ἀπλὴν ἀποθήκην τῆς δημαρχίας, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη ἐσχάτως τὸ δημοτικὸν θέατρον. Ἡ ἐκ βάρθρων ἀνοικοδόμησις τοῦ Ἑσκι Ἰζαμί ὅπερ σήμερον προσέλαβε τὴν ἀντίθετον ἐπωνυμίαν. Ἡ κάτωθεν τοῦ διοικητηρίου μεγαλοπρεπῆς καὶ εὐρυχωροτάτη κατοικία τοῦ κατὰ καιρὸν διοικητοῦ, κτήμα τῆς δημαρχίας. Ἡ ἐκ βάρθρων ἀνέγερσις πολλῶν προσοδοφόρων κτημάτων τῆς Ὀθωμανικῆς κοινότητος ἐν μικρᾷ τῆς ἀγορᾶς

πλατεία, ἣτις ἐχρησίμευεν ὡς πρατήριον τῆς καυσίμου ξυλείας ὑπὸ τὸ ὄνομα «Τσεκὶ ντεπὶ» ἔκιρωμα τῆ ἀληθεία ἀκαλαισθησίας ἀσυγγνώστου παρελθόντων χρόνων. Ἐτετρασχολεῖα εἰς διαφόρους συνοικίας, περιποίησις τῶν ὁδῶν, δενδροφυτεῖαι, καὶ ἐν γένει ὅ,τι ὠραῖον καὶ κοινωφελές οἰκοδόμημα ὑπάρχει εἴνε τῆς καλαισθησίας τοῦ ἀνδρὸς τούτου μάρτυρες.

Εἰς τὸν καλλωπισμὸν δὲ τῆς ἀγορᾶς συνετέλεσε καὶ ἡ πυρκαϊὰ τῆς ὕψους 7)βρίου 1900, ἣτις ἔκ τινος κλιβάνου ἐκραγεῖσα ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῆ καταστρεπτικῇ ὁρμῇ, ἀπετέφρωσε ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ ὥρᾳ περὶ τὰ 22 καταστήματα, ὧν τὰ τρία τῆς ἡμετέρας Χριστιανικῆς κοινότητος, ἐπὶ τῆς Ὀθωμανικῆς καὶ τὰ λοιπὰ ἰδιωτῶν. Τὸ παμφάγον καὶ καταστρεπτικὸν πῦρ, πολὺ μεγαλειτέρας θὰ ἐλάμβανε διαστάσεις, εἰμὴ ἐν μέσῳ τῆς ἀδηφαγίας αὐτοῦ ἠγείροιστο λίθινον στερεὸν οἰκοδόμημα, ἡ οἰκία τοῦ ἀειμνήστου Ἰωακείμ Σκαρλατίδου, ἥδη δὲ τῆς κοινότητος ὑπὸ τὸ ὄνομα Ξενοδοχεῖον τῆς Εὐρώπης. Δεχόμενον τοῦτο τὰς φλόγας τοῦ ἀπεριορίστου πυρὸς καὶ πρὸς αὐτὰς ἀντιπαλαῖον ἔσωσε τὰ πέραν τούτου οἰκοδομήματα, ὧν τὰ πλεῖστα ξύλινα καὶ τινα τῆς ἡμετέρας κοινότητος.

XII

Σήμερον, ὑπὸ αἰσιωτάτους οἰωνοὺς λειτουργεῖ ἐν Καλλιπόλει φιλόπτωχος ἀδελφότης, ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ πρώην Καλλιουπόλεως κ. Δωροθέου Μαιμέλη συσιᾶσα, σχεδὸν δὲ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἐκείνου διαλυθεῖσα, καὶ μόλις πρὸ τριετίας ἀνασυστᾶσα, φιλοτίμῳ ἐνεργείᾳ τῶν νεωτέρων, πρωτοστατοῦντος τοῦ κ. Δη-

μητρίου Καλλιπολίτου, τέως σχολάρχου Καλλιπόλεως
οστις πρώτος ἔσχε τὴν εὐγενεσιάτην ἰδέαν τῆς ἀνα-
συστάσεως. Ἦδη δὲ τὸ σωματεῖον τοῦτο, ἡ φιλόπιω-
χος δηλ. τῶν Καλλιπολιτῶν ἀδελφότης, μὲ διοικητι-
κὸν συμβούλιον ἐκ τῶν νεωτέρων πολιτῶν, ὑπὸ τὴν
προεδρείαν τοῦ ἀρχιερέως, μὲ ἀρχὰς σταθερὰς καὶ
κανονισμὸν, τακτικόν, θορυβωδῶς μάλιστα συζητη-
θέντα καὶ ἐπιψηφισθέντα ὑπὸ τῆς γενικῆς τῶν με-
λῶν συνελεύσεως, προάγεται ἡμέρα τῇ ἡμέρα καὶ ὁ
κύκλος τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ εὐρύνεται. Σκοπὸς δὲ
ταύτης εἶνε, ἡ κατὰ τὸ ἐνδὸν περιίθαλψις καὶ προστα-
σία τῶν πτωχῶν διὰ τῆς παροχῆς χρηματικῶν βοη-
θημάτων τακτικῶς μὲν κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν
Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα, ἔκτακτως δὲ ὁσάκις
δεήσῃ, τῆς διανομῆς κανσίμου ὕλης ἐν καιρῷ χειμῶ-
νος καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων. Γενικωτέρα δὲ διάταξις
τοῦ κανονισμοῦ εἶνε ἡ ἐκ τῶν εισοδημάτων τῆς ἀδελ-
φότητος παροχὴ ὠρισμένου χρηματικοῦ ποσοῦ εἰς
τὰ σχολεῖα τῆς κοινότητος καὶ ἡ παρακαταθήκη πο-
σοῦ εἰς τὸν κεντρικὸν σχηματισμὸν κεφαλαίου διὰ κνο-
φορουμένην ἰδέαν πρὸς σύστασιν γυμναστηρίου. Πό-
ροι δὲ τῆς ἀδελφότητος εἶνε αἱ μηνιαῖαι συνδρομαὶ
τῶν μελῶν αὐτῆς, αἱ εἰσπράξεις τοῦ κατὰ πᾶσαν Κυ-
ριακὴν περιφερομένου κιβωτίου, αἱ πρόσοδοι ὀλίγων
ἀκινήτων κτημάτων καὶ αἱ ἔκτακτοι συνδρομαὶ καὶ
δωρεαί.

Ἡ ἔλλειψις ὁμως κέντρον ἐμπορικοῦ ἢ ἀναγνω-
στηρίου, θεωρεῖται σπουδαιοτάτη καὶ ἀσύγγνωστος,
μ' ὅλον τὸ ὀλιγάνθρωπον τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ φιλολο-
γικοῦ κόσμου, τὸ ὁποῖον προβάλλεται πάντοτε, ὁσά-
κις ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ἐκφράζεται τοιαύτη εὐχή.

Εἰς παρελθοῦσαν ἐποχὴν ἤ:οι κατὰ τὰ 1870 ἰδρῦθη ἐν Καλλιπόλει «ἀγαθοεργὸς Σύλλογος ὁ Φοῖνιξ», καὶ ἠρίθμει ἱκανὰ μέλη τακτικὰ καὶ ἐπίτιμα, ὑποσχόμενος πολλὰ τ' ἀγαθὰ, διὰ τῆς ὠθήσεως ἣν ἔδωκα πρὸ πάντων εἰς τὰ γράμματα. Δυστυχῶς ὁμοως μετὰ πάροδον ὀλίγου χρόνου διελύθη εἰς τὰ ἔξ ὧν συνετέθη· καὶ ἀνέθορε μὲν ἐκ τῆς τέφρας αὐτοῦ πάλιν, ὡς ὁ Φοῖνιξ τοῦ μύθου, ἐπέζησεν ὁμοως πολὺ ὀλιγώτερον καὶ ἀντ' αὐτοῦ συνέστη Λέσχη ἐμπορικῆ, ἀκολουθήσασα τὰ ἴχνη τοῦ πρὸ τῆς συστάσεώς της συλλόγου, οὔτινος καὶ τὴν τύχην ἐκληρονόμησε.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, φιλοτίμῳ καὶ λίαν ἀξιεπαίνῳ ἐνεργείᾳ τῶν νέων τῆς Καλλιπόλεως, ἰδρῦθη κατὰ πρῶτον θεατρικὴ σκηνὴ ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ, καὶ τὸ φαινόμενον τοῦτο ἦτο ὄντως ἀξιοπερίεργον, καθ' ὅσον ἐν μέσῳ κοινωνίας ἀπλοϊκῆς, ἣτις οὔτε παροδικοὺς κἂν θιάσους ξένους εἶχεν ἴδη ποτὲ ἐν τῇ πόλει, αὐθόρμητος σύστασις θεάτρου δὲν ἦτο φαινόμενον ἀνάξιον προσοχῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἡ κοινωνία προθυμοτάτη ἔδραμε πρὸς τὸ κοινωφελὲς τοῦτο θέαμα καὶ ἐπλήρωσε τὸ θέατρον.

Ἡ ἰδρῦσις θεατρικῆς σκηνῆς ἐν Καλλιπόλει, ὀφείλεται μὲν τοῖς νέοις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὡς προεῖπον, ἰδίᾳ ὁμοως ἰδρῦται καὶ εἰσηγηταὶ τοῦ θεάτρου θεωροῦνται ὁ αἰμίμηστος Χαράλαμπος Στεφανίδης, ὁ ἐμπνευσμένος οὗτος ποιητὴς τῶν «Ἑλλησποντίων μουσῶν», οὔτινος τὸ ἔργον ὑποβληθὲν ἐν τῷ Ἀθήναις ποιητικῷ ἀγῶνι, δὲν ἐβραβεύθη μὲν, ἐπηνέθη ὁμοως ἐπαξίως τῆς χάριτος καὶ τῆς ποιητικῆς φαντασίας, καὶ ὁ ἀξιώτιμος κ. Ἀντώνιος Κωνσταντινίδης (Σαμανδοῦρας) ὁ ἐν τῇ γείτονι κωμοπόλει Κεσσάνῃ ἐγ-

κατεστημένος πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Ἄμφότεροι οἱ φιλότιμοι οὗτοι νέοι εἶχον καταρτίσει θίασον, οὕτινος πρῶτιστα μέλη ἦσαν οἱ τῶν ἐπισημοτέρων οἰκογενειῶν νέοι, πάντες αὐτοδίδακτοι μὲ ἐξωγκωμένην τὴν ἀπαγγελίαν, ἐπιτετηδευμένην τὴν ἐπὶ τῆς σκηνῆς συμπεριφορὰν, ὡς ἤκουσα παλλάκας λέγοντα τὸν ἐκγυμνάζοντα αὐτοὺς κ. Ἀντώνιον Κωνσταντινίδην, ἀλλὰ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀκρατήτου ἀνερχόμενοι τὴν σκηνήν. Τὸ πρῶτον δὲ δρᾶμα ὅπερ κατὰ πρῶτον ἐπαίχθη ἐν Καλλιπόλει, ἦτο τὸ πολύκροτον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης «Κασσιανὴ καὶ Ἀκύλλας» ὅπερ ἐνεποίησεν ἀρίστην μὲν ἐντύπωσιν τοῖς εἰδόσι περὶ θεάτρου, ὡς ἐκ τῆς ἐπιτυχίας, κατὰπληξιν δὲ καὶ θαυμασμόν τοῖς κατὰ πρῶτον θεωμένοις.

Τοσαύτη δὲ ἀνεπτύχθη καὶ ἐξεδηλώθη εὐγενῆς ἄμιλλα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους νέους, ὥστε ἕκτοτε καθ' ἕκαστον χειμῶνα γίνονται τρεῖς ἢ τέσσαρες παρασιάσεις, τὸ προῖόν τῶν ὁποίων πάντοτε διατίθεται ὑπὲρ τῶν σχολῶν. Μεγίστην δυσκολίαν παρεῖχον ἐξ ἀρχῆς καὶ παρέχουσι πάντοτε τὰ γυναικεῖα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ὑποκρίνονται πάντοτε ἀμύστακες νεανίαι, οὐχὶ ὁμῶς ὡς τὸ πάλαι φέροντες προσωπίδας γυναικειάς, ἀλλ' εἰς τὸ νεαρὸν καὶ γυναικῶδες τῆς ὄψεώς των θαρροῦντες· μόλις δὲ ἐπ' ἐσχάτων εὐρέθησαν καὶ νεάνιδες, αἵτινες ἐκ πατριωτικοῦ αἰσθήματος ἀνῆλθον ἐπὶ σκηνῆς, τὰς ὁποίας μετὰ παραφόρου ἐνθουσιασμοῦ καὶ χαρᾶς πολλῆς ὑπεδέχτο ἡ ἀνεπτυγμένη παρ' ἡμῖν κοινωνία καὶ μὲ παταγώδη χειροκροτήματα διέκοπτε πᾶσαν περίοδον. Ἄλλ' ἢ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐμφάνις τῶν νεανίδων τούτων ὁμοίασε δυστυχῶς ἢ εὐτυχῶς μὲ τὰς θεατρικὰς σκηνογραφίας, τὰς μεταλ-

λασσομένας μόλις ὁ θεατῆς ἀντιληφθῆ τοῦτο. Μετὰ τὴν πάροδον δὲ τοῦ χρόνου ἡ δημοτικὴ σχολή, ἐν ἣ, ὡς προεῖπον, ἐδίδοντο αἱ παρασιάσεις μετεβλήθη εἰς ἀντικείμενον ἀρχαιολογικῆς ἐρεῦνης, ὁ ἄνεμος εἶχε δωρεὰν εἰσιτήριον καὶ ἡ βροχὴ δὲν ἔχανεν οὐδεμίαν παράστασιν διὰ τοῦτο καὶ καταδαφισθεῖσα, μετεβλήθη εἰς περικαλλέστατον Παρθεναγωγεῖον, περὶ οὗ ἐλέχθησαν τὰ δέοντα καὶ σκέψις γίνεται ἤδη, ἵνα ὀπισθεν τοῦ νεοδμήτου τούτου Παρθεναγωγείου κτισθῆ παράρτημα, τὸ ὁποῖον νὰ χρησιμεύῃ ὡς σκηνή, θέατρον δὲ ἡ αἴθουσα τούτου.

XIII

Οἱ κάτοικοι τῆς Καλλιπόλεως ἀνέρχονται εἰς 15,000 Ὀθωμανούς, Χριστιανούς Ὀρθοδόξους, Ἀρμενίους, Ἑβραίους, καὶ τινες ἐν τοῖς δακτύλοις τῆς μιᾶς μόνον χειρὸς ἀριθμουμένους Δυτικούς· πλεονάζον δὲ στοιχεῖον εἶνε οἱ Ὀθωμανοί. Ὁ ξένος δύναται νὰ θεωρήσῃ τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως ὡς διπλάσιον, λαμβάνων ὑπ' ὄψει τοὺς ναυτιλλομένους, περιόικους καὶ στρατιωτικούς.

Ἡ Καλλίπολις παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς θεωρεῖται ὡς ἱερὰ πόλις, ὡς ἐκ τῶν πολλῶν ὀθωμανικῶν μνημείων, ἀγίων θεωρουμένων, τοῦ μοναστηρίου τῶν δερβισσῶν, ἔνθα οἱ μονασταὶ κατὰ πᾶσαν πέμπτην τῆς ἐβδομάδος ἐνόργανον τελετὴν μετὰ κυκλείου χοροῦ ποιοῦσι, ἐν ἣ παριυρίζονται κατὰ τὰς ἑαρινὰς ἡμέρας καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων χάριν περιεργείας καὶ τέρψεως, καὶ διὰ τὸν τάφον τοῦ πορθητοῦ αὐτῆς Σουλεϊμὰν πασᾶ ὅστις εὐρίσκεται ἐν τῷ δώρον ἀπέχοντι

χωρίῳ Πλαγιαρίῳ, ἐπὶ λόφου καταφύτου, μετὰ περι-
ρισσῆς ἐπιμελείας διατηρούμενος καὶ εὐλαβῶς τιμώ-
μενος παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἐκ
Καλλιπόλεως μεταβαίνουνσι πολλάκις ἵνα τελέσωσι τὸ
προσκύνημα ἐν τῷ τεμενεὶ τούτῳ, ὅπερ ἐκεῖ ἴδρυνται.

Ἡ Χριστιανικὴ συνοικία ὑποδιαίρεται εἰς τέσ-
σαρας τοιαύτας, ὀνομαζομένας ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν
Ἐκκλησιῶν ἧτοι ἡ συνοικία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου
καὶ ἡ Ἐκκλησία αὕτη εἶνε ἡ Μητροπολιτικὴ. Εἶνε
δὲ ἡ μεγαλειτέρα καὶ περικαλλεστέρα ἀνεκαινίσθη
τῷ 1832. πυρποληθεῖσα δέ, ὡς ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ
ἐγένετο λόγος ἀνηγέρθη τῷ 1846. Ἡ τοῦ Ἁγίου
Νικολάου, ὀνομασθῆ διὰ τὸ τέμπλον αὐτῆς, εἰργα-
σμένον μετὰ λεπτεπιλέπτου ξυλογλυπτικῆς τέχνης,
προκαλοῦν τὸν θαυμασμὸν τοῦ ἐπισκέπτου, τοῦ μετὰ
προσοχῆς θεωμένου αὐτό· ἀνωκοδομήθη τῷ 1759
καὶ 1832. Ἡ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἐκ βάρθρων ἀνα-
καινισθεῖσα τῷ 1832, ἐσχάτως δὲ ἐπισκευασθεῖσα καὶ
εὐτρεπισθεῖσα φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ ἐκ τῶν ἐνοριτῶν
ἀξιοτίμου κ. Δ. Κώστα, καὶ ἡ τῆς κοιμήσεως τῆς
Θεοτόκου, οἰκοδομηθεῖσα τῷ 1832 καὶ ἡμιανακαινι-
σθεῖσα δαπάναις ἀποθεματικοῦ αὐτῆς κεφαλαίου.
Ὅστε τὸ ἔτος 1832 ἐν Καλλιπόλει δύναται νὰ θεω-
ρηθῇ εὐσεβέστατον. Ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Βαλοῦκ πα-
ζαρίου ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἐκκλησία, τῷ Ἁγίῳ Ἀθα-
νασίῳ ἀφιερωμένη, καὶ ἕτερον ἐκκλησιδίων σχεδὸν
ὑπόγειον, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου τιμώμε-
νον, θεωρούμενον δὲ ὡς ἀρχαῖον ἂν καὶ οὔτε τὸ ἐσω-
τερικὸν οὔτε τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ φέρει Βυζαντινὸν
τινα ρυθμὸν· ἡ δὲ χρονολογία αὐτοῦ εἶνε ἄγνωστος.

*Αμφότεραι δὲ αἱ τελευταῖαι αὗται ἐκκλησίαι λειτουργοῦσι καθ' ὄρισμένας ἡμέρας τοῦ ἔτους.

Ἡ ὑπαρξίς τοσοῦτων ἐκκλησιῶν μᾶλλον δ' εἰπεῖν ἢ λειτουργία ἀπασῶν, ἀποβαίνει περιττή, ὡς πολλάκις γίνεται λόγος, καὶ διὰ τὰ ἔξοδα τῆς διατηρήσεως, καὶ διότι τοὺς κατοίκους, ἰδίᾳ τοὺς ἄνδρας δὲν χαρακτηρίζει μεγάλη εὐλάβεια, καὶ διὰ τοῦτο τῷ μεταβαίοντι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀπλῆν Κυριακὴν ἐμποιεῖ αἰσθησιν ὄχι τὸ ἀραιὸν τοῦ πλήθους, ἀλλ' ἢ σπάνες τῶν ἐκκλησιαζομένων, ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι παρῆλθεν ἡ ἐποχή, καθ' ἣν τὰ σιγήθη τῶν πολιτῶν ἐθέρμανεν ὁ ἅγιος ἐνθουσιασμός καὶ ἡ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἀγάπη καὶ ὅτι σήμερον ἡ ἐκκλησία θεωρεῖται ὡς πάρεργόν τι καὶ δευτερεύον ζήτημα, πρωτεύοντος πάντοτε τὸ τοῦ συμφέροντος. Ἔινε δὲ ἀνάγκη, καὶ μεγίστη μάλιστα, νὰ καταβληθῇ ἡ δέουσα φροντίς παρὰ τῶν ἀρμοδιῶν πρὸς ἀναδέμασιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθηματός, ἵνα μὴ χάσωμεν καὶ τὸ ἔσχατον γνώρισμα τοῦ χριστιανικοῦ ἡμῶν χαρακτηήρος.

Ἐκτὸς τῶν ἐκκλησιῶν, ὑπάρχουσι ἐν Κολλιπόλει. ὡς καὶ ἀλλαγῶν καὶ παρεκκλήσια καὶ ἐξωκλήσια· εἰς διάφορα δὲ μέρη τῆς Ὀθωμανικῆς συνοικίας ἀπαντῶσι τόποι ἱεροί, ἐν οἷς ὑπάρχουσι κenoτάφια εἰς μνήμην ἡρώων ἢ ἀγίων, θρησκευτικῶς ἠντιρεπισμένα καὶ εὐλαβῶς τιμώμενα. Πᾶς πιστὸς ὁποδὸς τοῦ Μωάμεθ διερχόμενος ἐκεῖθεν εἶπε ἀδύνατον νὰ μὴ σταθῇ καὶ προσευχηθῇ σιγμαιίως, ὡς πᾶς εὐσεβῆς Χριστιανὸς διερχόμενος ἐκκλησίας ἢ ἄλλου τινὸς ἱεροῦ τόπου νὰ μὴ κάμῃ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

Ὡς δὲ πᾶς λαὸς ἐπὶ τῆς γῆς ἔχει τὰ πατροπαράδοτα αὐτοῦ ἡθῆ καὶ ἔθιμα καὶ τὰς θρησκευτικὰς

καὶ ἀπέριττοι· τὸν μὲν χειμῶνα αἱ ἡμέραι τῶν ἀπό-
κρεω συνήθως, τὸ δὲ θέρος αἱ ἐξοχικαὶ πανηγύρεις,
οὔτως εἰπεῖν, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ κάτοικοι, κατὰ πᾶ-
σαν Κυριακὴν καὶ ἄλλας ἐπισήμους ἑορτὰς διασπεί-
ρονται εἰς τὰς ἐξοχὰς καὶ τὰ ἀμπέλια τῶν ἀλλὰ πά-
σας ὑπερέχει τὸ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου 29 Αὐγούστου,
τὸ κατ' ἐξοχὴν πλέον «πανηγῦρι». Κατὰ πᾶσαν δὲ
θερινὴν ἑσπέραν, μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ὅτε ἀρ-
χίζει τὸ σ ο υ ρ ο ὑ π ω μ α, νεάνιδες περιπλέγδην κρο-
τοῦμεναι καὶ ὑπὸ τῶν μητέρων τῶν, ἢ ἄλλων ἡλι-
κιωμένων γυναικῶν ἀκολουθούμεναι, ἐξέρχονται εἰς
περίπατον, ἀνὰ δύο ἢ τρεῖς κατὰ σίχους βαδίζουσαι,
ὀλίγον ἔξωθεν τῆς πόλεως κατὰ τὴν πλατεῖαν τῶν
μύλων, ἔνθα τὰ ἐξοχικὰ εὐρίσκονται καφενεῖα.

Τοιαύτη, φίλε ἀναγνώστα, ἡ περιγραφή τῆς Καλ-
λιπόλεως, ἣτις ἀγ. οἶμαι πόσον θέλει ἱκανοποίηση
τὴν περιέργειάν σου. Ὅτι δὲ ἡδυνατο νὰ εἶνε πληρε-
στέρα, ἐπομένως καὶ ἱκανοποιητικωτέρα, οὐδ' ἐμὲ λαν-
θάνει τοῦτο, ἀλλά . . .

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΕΤΗΜΗΙΩΝ

Ἡ Α. Σ. ὁ Ἅγιος Καλλιπόλεως καὶ Μαδύτου κ. Ἱερώνυμος σώματα 100, ἡ Α. Σ. ὁ Ἅγιος Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κ. Δωρόθεος 50, ὁ Ἱερολογιώτατος Ἀρχιδιάκονος καὶ γενικὸς ἐπίτροπος τῆς Α. Σ. τοῦ γέροντος Ἁγίου Νικομηδείας κ. Κωνστ. Ἀσημιάδης 20. — *Οἱ ἐν Καλλιπόλει.* Θ. Α. Σιδερίδης 10, Γεώρ. Μεγαρεὺς ἰατρός 2, Νικόλ. Πετρίδης φαρμακοποιός 2, William Grech 2, M. Franco 2, Σπ. Κούμας 1, Μιχ. Τζαναβάρης 1, Ἀδελφοὶ Κερεζετζῆ 1, Ἰω. Κανταρτζῆς 1, Ἀχιλ. Πουρῆς 1, Γ. Δ. Λαζίδης 1, Ἡλ. Τζανέτος 1, Δ. Κώστας 1, Ν. Τριανταφυλλίδης 1, Θ. Παπαϊωάννου 1, Μηνᾶς Ἀσημιάδης 1, Κ. Ν. Ἀζγκίνης 1, Στρατῆς Καραμανλῆς 1, Ταχβὸρ Σουκαπιάν 1, Ν. Μιχαλίτσος 1, Ν. Γεωργιάδης 1, Θεμιστ. Πρωτοψάλτης 1, Γ. Α. Ἀρσενίου 1, Χαράλ. Βασιλείου 1, Κανάκης Φωτιάδης (Περγαζιον) 1, Ν. Χητζῆ Γεωργίου 1, Παναγ. Σαββόπουλος 1, Ἀχιλ. Παχὺς 1, Ἀδελφοὶ Ἀναγνώστου 1, Ἰω. Κ. Μάρθας 1, Θεμιστ. Κωνσταντινίδης 1, Δῆμ. Φῦτος 1, Γ. Γιαννακάκης 1, Ἰω. Πούμπουρας 1, Ἀχιλλεὺς Πούμπουρας 1, Εὐφημία Πούμπουρα 1, Δ. Κ. Λαμπρηνὸς ἱεροψάλτης 1, Τρύφων Χαρδαλούπας ἱερεὺς 1, Ἰω. Χ' Κοσμᾶ 1, Κωνστ. Χ' Κοσμᾶ 1, Κωνσ. Ι. Θεοδορίδης 1, Ἀ. Ἀνθίμου 1, Κ. Ι. Φίλανδρος 1, Κ. Λουίζου ἱερεὺς 2, Δ. Παπαστάθη 1, Θεμ. Χρυσοβέργης 1, Παναγ. Α. Καλαμπόκης 1, Ἰω. Α. Καϊτόγλου 1, Ἀλέξ. Θεοδοσίου ἀρχιαστυνόμος 1, Δ. Κωνσταντάρης 1. — *Οἱ ἐν Ταϊφορίῳ.* Τριαντάφυλλος Δ. Τριανταφυλλίδης 2, Ἰωάν. Τριανταφύλλου 1, Ἀθ. Παπ. Εὐσταθίου 1, Κ. Γ. Καρακατσάνης 1, Ἀργύριος Στεφάνου 1, Ἐμμ. Δ. Ζαχβουλάρης 1, Χ' Εὐάγγελος Δ. Καρπίτης 1, Παπᾶ Χριστόδουλος 1, Κωνσ. Παπᾶ Ἰωακείμ 1, Χ' Παναγιώτης Ι. Βουτσάκης 1, Ἀθην. Πολυζωνᾶς 1, Εὐάγ. Α. Εὐαγγελίδης 1, Παπᾶ Δημήτριος Κωνσταντίνου 1, Γ. Βλάχος 1, Κ. Ι. Ντεμί-Ν. Ι. Παπουτσῆς 1, Ν.Ι. Καρδάμης 1, Σεραφεῖμ Ἀδάμ 1, Μιλτ. Ἀργυριάδης 1. — *Οἱ ἐν Ἀγγελοχωρίῳ.* Γ. Χ. Πανδέρη 1, Γεώρ. Χ' Γρηγορίου 1, Χ' Γρηγόριος Χ' Παπᾶ 1, Παπᾶ Νικόλαος Βογιατζῆς 1, Παπᾶ Ἀγγελῆς 1, Γ. Ι. Πλύλογλου 1, Σπ. Χ. Βηλσαμᾶς 1, Εὐστάθ. Ε. Κρα-

— Οἱ ἐν Νεοχωρίῳ. Γ. Χριστοδουλίδης 1, Γ. Δ.
Κουρκίνος 1, Ν. Καλλιοντζής 1, Ν. Χ'' Γιαλαμόγλου 1,
'Ιω. Κ. Βαλαβάνης 1, 'Αδελφοὶ Καρασμάνη 1, Ν. Κ. Χ''
Πανασιού 1. — Οἱ ἐν Πλαγιαρίῳ. Παπα' Ιωάννης 1, Παπα
Δημήτριος 1, Παπα Νικόλαος 1, Κωνσ. Σαραγιώτης 1,
Χριστοδούλου 1, Ν. Δ. Γαλανῆς 1, Ν. Παπα' Ιωάννου
Τζελέπης 1, Χ'' 'Ιωάννης Ν. Γαλανῆς 1. — Οἱ ἐν Κεο-
πύλῳ. Ν. Μαλατέστας ἰατρός 1, Φ. Δαμασκινίδης 1, Γ. 'Α-
γαθιάδης φαρμακοποιός 1, 'Αντ. Κωνσταντινίδης 1, Κ. Ν.
Χουνόπουλος 1. — Οἱ ἐν Κων/πόλει. Σ. Παντερμαλῆς 4,
Α. Μιχαηλίδης 1, Ν. Κατσίκας 1, Η. Ι. Οἰκονομίδης 1,
Γ. Φιλιππίδης 1, Κ. Φιλοκλῆς 1, 'Ιω. 'Αργυρόπουλος
φοιτητῆς τῆς Αὐτ. Πολιτ. σχολῆς 1, Ν. Κωνσταντινίδης
σοσκεντητῆς 1, Π. Ποριώτης 1, Γ. Μ. Μορφίδης 1, Β.
Ι. Βουτσάκης φαρμακοποιός 1, Ν. 'Αρχοντῆ ἐκ Περιστά-
ς 1, Α. Μαζαράκης 1, 'Ιω. Κουρμπέτης 1, Ν. Τσου-
καλαποθάκης Σάμιος 1, Ι. 'Ονουφριάδης ἱεροψάλτης 1, Φι-
λέτος Δ. Κούμας 1, 'Ιω. Σκαμπογιάννης 1, Χ. Πανω-
ριάδης Σινωπεύς 1, 'Αρισ. Καμπουράκης 1, Γ. Α. Κορ-
νιάκος 1, Σπ. Καραμπᾶς 1, Στυλ. Πολυγωνιάδης 1,
Σπ. Ν. Περαισιάδης 1, Δ. Θεολόγου 1, 'Αγγελῆς Παπα-
πούλος ('Αβδύμιον) 1, Παναγ. Παπαδόπουλος 1, 'Ηρακ.
Καλλίνικος (Μυριόφυτον) 1, 'Ιω. Τσιολῆς ('Ἑλλην. Προξε-
ν) 1, Μελ. Μαυρίδης 1, Δ. Ζωγράφος 1, Δ. Α. Κα-
σιγόνης 2. — Οἱ ἐν 'Αλεξανδρείᾳ. Μ. Δ. Μιτσός 30, Ζ. Δ.
Μιτσός 30, Σπ. Ι. Παπαδόπουλος 30, Κωνστ. Ε. Λάσκα-
ρης 30, Νικ. Κασσιμάτης 1, Νικολ. Παπαστάθη 1, Γεώρ.
Παπαγιάννης 1, Σπυρ. Βέλλιος 1, Κωστῆς Στεφανάκης 1,
'Αλιξ. Κοντολιών 1, 'Αλιξ. Φραντζίδης 1, Α. Καστρονά-
ς 1, Δ. Κωτσίου 1. — Οἱ ἐν Καίρῳ. Χρ. Ξενοφώντος 4,
'Ιω. Ζιβανάκης 1, 'Ιω. Ξανθόπουλος 1, 'Αντ. Σταματιά-
δης 1, Πέτρος Διαλεκτός 2, Ι. Κερασώτης 1, Κ. Βερτο-
μῆς 1, Π. Τσολτικλῆς 1, Δ. Κριτικόπουλος 1, 'Ιωάν. Θ.
Παπαννίδης 1, 'Αλιξ. Αὐγερινός 1, Κωνστ. Π. Δόστογλου 1,
'Ιω. Μπογάνης 1, Φώτιος Μπογάνης 1, Κ. Σερτζιλίδης 1,
Ε. 'Ανδρικίδης 1, Δημοσθ. Σταματιάδης 1, 'Αλιξ. Κ.
Αρσενίου 1. — Οἱ ἐν Χίῳ. Ν. Νικολαίδης ὑγειονομικός ἰα-
τρός 1, Ο. 'Ορνεταῖν ἰατρός 1, Κ. Μπαδιάς ἰατρός 1, Ε.
Αρσένος διδάσκαλος 1, Α. 'Ασπιώτης διδάσκαλος 1, Χ.
Αγγούτης διδάσκαλος 1, Δ. Μπαχᾶς 1, Γ. Α. Καλλιμα-

σίας 1, Ι. Ν. Πήττας, Κ. Ν. Τσόλλας 1, Ν. Σκρινῆς 1, Α. Πολεμίδης 1, Μ. Δ. Πισσίας 1, Κων. Σιδεράτος 1, Α. Καράβας 1, Δ. Κυπραῖος 1, Ν. Μ. Τζουῖρος 1, Ν. Σόδης 1, Π. Μάγκος 1, Γ. Α. Μπεγάκης 1, Ν. Βαλτικός 1, Γ. Μ. Ἀνδριάδης 1, Θ. Ζερβούδης 1, Λ. Κουροπαντελής 1, Κ. Η. Πήττας 1, Α. Σ. Πήττας 1, Ν. Σουρῆς 1, Γ. Μ. Ζερβούδης 1, Ι. Δ. Πήττας 1, Ν. Κλωστερίδης ἰατρός 1, Βενσάν Μορίζος 1, Φρ. Μαυρουδῆς 1, ἐν σῶμα δημοσιογραφικόν Μ. Πολεμίδης.

Οἱ ἐν Ἀκρῆ (Πτολεμαίδι) Σωμ. 1 Νικόλαος Ἀσημακόπουλος ἰατρός, Δροσία Ν. Ἀσημακοπούλου, Ὀλυμπιάς Ν. Ἀσημακοπούλου, Ἄννα Ν. Ἀσημακοπούλου, Μιλτιάδης Ν. Ἀσημακόπουλος, Μαριγῶ Ζερβοῦ, Εὐαγγελία Ζερβοῦ. — Οἱ ἐν Κιουπλίσις (Ἐπαρχία Νικαίας). Δημήτριος Α. Κρουσέογλου, Καλλιόπη Δ. Κρουσέογλου, Ἐλένη Ἰωάννοβιτς, Ἰωάννης Σ. Μαυρομάτης (Προυσα), Χατζη Ἠλίας Σαββαίδης (Πᾶς Κίσι), Γ. Μ. Γούναρης, Γεώρ. Ι. Κεσσανίδης, L. Zettos, Ελισάβετ Α. Ξανθοπούλου, Μιχράν Σεφεριάν, Φώτιος Στυλιανίδης, Κωνσταντῖνος Βαλασιάδης (Βιλετζικ).

Ἐκφράζων τὰς εὐχαριστίας μου τοῖς ἀνωτέρω κ. κ. συνδρομηταῖς, ζητῶ συγγνώμην παρ' ὧν τὰ ὀνόματα δὲν ἐδημοσιεύθην ἔνεκα τῆς μὴ ἐγκαίρου ἐπιστροφῆς ἀγγελιῶν τιμῶν, ὡς καὶ διὰ τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ ὑπάρχοντα παροράματα.

Τὸ γνωστὸν τῆς Ἀκαδημαϊκῆς νεολαίας Βιβλιοδευτεῖον

ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΠΑΠΑΘΙΚΟΝΟΜΟΥ

Ὅδος Ἰπποκράτους 4.

ἀναλαμβάνει οἰανδήποτε βιβλιοδετικὴν καὶ τυπογραφικὴν ἐργασίαν.